

300

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ
ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ

ΔΩΡΕΑΝ

COMBAT
onez εδώ ασπρος.
βραχος καλετ βουι
κατα 2 onez

ΕΡΓΑΣΙΑ
ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ

ΕΛΕΝΗΣ ΑΝΑΣΤΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ - ΔΑΜΙΑΝΟΥ

Αρ. Εισ. 17731

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ

ΓΙΑ ΤΗΝ Γ' ΚΑΙ Δ' ΤΑΞΗ
ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1976

ακ
23

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ - ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΠΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΣΗΚΙΤΟΜΗΔ ΣΗΚ

ΣΕΛΕΝΑ Δ. ΚΑΙ Δ. ΤΑΝ
ΣΗΚΙΤΟΜΗΔ ΣΧΟΛΕΙΟΝ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΜΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΑΘΗΝΑΙ 1978

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ - ΛΕΞΕΙΣ - ΦΘΟΓΓΟΙ - ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Προτάσεις

Βρισκόμαστε μέσα στην τάξη του σχολείου μας. Βλέπουμε τὰ πρόσωπα και τὰ πράγματα, που υπάρχουν εκεί. "Ας μιλήσουμε για μερικά άπ' αυτά.

Πρῶτα πρῶτα μπορούμε νὰ ποῦμε :

Ἡ αἴθουσα εἶναι μεγάλη.

Αὐτὸ που εἶπαμε εἶναι μιὰ φράση, που μᾶς δίνει ἕνα νόημα. Αὐτὴ ἡ φράση λέγεται πρόταση.

Ἐπίσης μπορούμε νὰ ποῦμε και ἄλλες προτάσεις :

Τὰ θρανία εἶναι μικρά.

Τὰ παράθυρα εἶναι μεγάλα.

Ὁ δάσκαλος διδάσκει.

Τὰ παιδιά προσέχουν.

Κάθε φράση που μᾶς δίνει ἕνα τέλειο νόημα εἶναι **πρόταση**.

ΑΣΚΗΣΗ 1. — Ἀπάντησε στις ακόλουθες ἐρωτήσεις με δλόκληρες προτάσεις : Ὁ πίνακας εἶναι ἄσπρος ἢ μαῦρος; Τὰ παιδιά μέσα στην τάξη εἶναι πολλά ἢ λίγα; Ποῦ βρίσκεται ἡ ἔδρα; Ποῦ κάθεται ὁ δάσκαλος; Ποῦ κάθονται τὰ παιδιά; Πόσα παράθυρα ἔχει ἡ τάξη; (Γράψε τις προτάσεις που σχημάτισες).

Λέξεις

‘Ο
δάσκαλος
διδάσκει

} Αυτή η πρόταση έχει τρεις λέξεις.

‘Η
αΐθουσα
είναι
μεγάλη

} Αυτή η πρόταση έχει τέσσερις λέξεις.

Κάθε πρόταση γίνεται με λέξεις. Με λέξεις μπορούμε να σχηματίσουμε όποια πρόταση θέλουμε και να φανερώσουμε καθετί που έχουμε στο νοῦ μας.

ΑΣΚΗΣΗ 2. — Γράψε 5 λέξεις που να φανερώνουν πρόσωπα ή πράγματα από όσα βλέπεις μέσα στην τάξη του σχολείου ή μέσα στο σπίτι σου.

Φθόγγοι. Γράμματα

$\varphi-\tilde{\omega}-\varsigma = \varphi\tilde{\omega}\varsigma$

$\theta-\epsilon-\delta-\varsigma = \theta\epsilon\delta\varsigma$

Οι λέξεις αυτές γίνονται από διάφορες φωνές, που τις ονομάζουμε **φθόγγους**: π.χ. η λέξη $\varphi\tilde{\omega}\varsigma$ έγινε από 3 φθόγγους: $\varphi-\tilde{\omega}-\varsigma$. ‘Η λέξη $\theta\epsilon\delta\varsigma$ έγινε από 4 φθόγγους: $\theta-\epsilon-\delta-\omega$.

Όταν γράφωμε τη λέξη $\varphi\tilde{\omega}\varsigma$, μεταχειριζόμαστε τρία γραπτά σημάδια: $\varphi-\tilde{\omega}-\varsigma$. δηλαδή γράφομε τρία **γράμματα**.

Όταν γράφωμε τη λέξη $\theta\epsilon\delta\varsigma$, μεταχειριζόμαστε τέσσερα **γράμματα**.

Γιὰ νὰ γράψωμε κάθε λέξη μεταχειριζόμαστε **γράμματα**.

ΑΣΚΗΣΗ 3. — Πόσα γράμματα μεταχειρίζεσαι, ὅταν γράφης τὸ βαφτιστικό σου ὄνομα; Μὲ πόσα γράμματα γράφεται τὸ οἰκογενειακό σου ὄνομα; Μὲ πόσα γράμματα γράφεται καθεμιὰ ἀπὸ τὶς λέξεις : βιβλίο, τετράδιο, μολύβι, καλός, ἀγαπῶ, γελῶ ;

Τὸ ἀλφάβητο

1. Γράμματα μικρὰ (τυπογραφικὰ)

α	β	γ	δ	ε	ζ	η	θ
ἄλφα	βῆτα	γάμα	δέλτα	ἔψιλο	ζήτα	ῆτα	θῆτα

ι	κ	λ	μ	ν	ξ	ο	π
ιώτα	κάππα	λάμδα	μι	νι	ξι	ὄμικρο	πί

ρ	σ(ς)	τ	υ	φ	χ	ψ	ω
ρό	σίγμα	τάφ	ὑψιλο	φι	χι	ψι	ὠμέγα

2. Γράμματα κεφαλαῖα (τυπογραφικὰ)

Α	Β	Γ	Δ	Ε	Ζ	Η	Θ	Ι	Κ	Λ	Μ
Ν	Ξ	Ο	Π	Ρ	Σ	Τ	Υ	Φ	Χ	Ψ	Ω

Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἔχει 24 **γράμματα**. Ὅλα μαζί λέγονται **ἑλληνικὸ ἀλφάβητο**. Τὰ γράμματα ἔχουν ὀρισμένη σειρά, ὀρισμένο σχῆμα καὶ ὀρισμένη ὀνομασία.

Ὅπως βλέπομε στοὺς παραπάνω πίνακες τὰ γράμματα εἶναι δυὸ εἰδῶν : **μικρὰ** καὶ **κεφαλαῖα**.

ΑΣΚΗΣΗ 4.—Νά βρῆς 5 λέξεις πού νά φανερώνουν πράγματα πού βλέπεις στο σπίτι. Γράψε τίς λέξεις αὐτές πρώτα μέ μικρά γράμματα τυπογραφικά, ἔπειτα μέ κεφαλαία τυπογραφικά.

Ἐρωτήσεις

1) Τί λέγεται πρόταση; — 2) Ἀπό τί σχηματίζεται μιὰ πρόταση; — 3) Ἀπό τί σχηματίζεται μιὰ λέξη; — 4) Πόσα γράμματα ἔχει τὸ ἑλληνικὸ ἀλφάβητο; — 5) Πῶς ὀνομάζονται τὰ γράμματα μέ κανονικὴ σειρὰ (δηλαδή ἀπὸ τὴν ἀρχὴ πρὸς τὸ τέλος: ἄλφα, βῆτα, γάμα κτλ.);

ΔΙΑΙΡΕΣΗ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Φωνήεντα καὶ σύμφωνα

Τὰ φωνήεντα εἶναι ἑφτά :

α, ε, η, ι, υ, ο, ω.

ὁ ἄ-έ-ρας, ἡ Ἥ-ρα, ἡ ᾠ-ρα.

Τὰ σύμφωνα εἶναι δεκαεφτά :

β, γ, δ, ζ, θ, κ, λ, μ, ν,
ξ, π, ρ, σ (ς), τ, φ, χ, ψ.

βα-ρέ-λι, γά-τα, δέ-μα, ζα-ρώ-νω.

ΑΣΚΗΣΗ 5. — Λέξεις γιὰ ὀρθογραφία : βαρέλι, γάτα, δέμα, ζαλάδα, θρόνος, καλά, λάδι, μάθημα, ναός, ξύλο, παπί, ράβω, σανίδα, τρέχω, φανάρι, χαρά, ψάρι.

ΑΣΚΗΣΗ 6. — Βάλε μιὰ γραμμούλα κάτω ἀπὸ κάθε φωνῆεν, πού ἔχουν οἱ παραπάνω λέξεις.

Φωνήεντα βραχύχρονα, μακρόχρονα και δίχρονα.

Τὰ φωνήεντα εἶναι :

1) βραχύχρονα :

ε, ο,

2) μακρόχρονα :

η, ω,

3) δίχρονα :

α, ι, υ.

ΑΣΚΗΣΗ 7. — Λέξεις για ὀρθογραφία :

τὸ νερό, ὁ ναός, ἡ χώρα, τὸ ξύλο, τὸ ξυλάκι, τὸ ποτάμι, τρέχω,
θέλω, δένω, τὸ πόδι, ἡ θήκη, τὸ μάθημα.

ΑΣΚΗΣΗ 8. — Στὶς παραπάνω λέξεις βάλτε κάτω ἀπὸ τὰ βρα-
χύχρονα φωνήεντα ἓνα σημάδι τέτοιο $\smile$, κάτω ἀπὸ τὰ μακρόχρονα
βάλτε μιὰ γραμμούλα — καὶ κάτω ἀπὸ τὰ δίχρονα σημείωσε ἓνα
μικρὸ σταυρό.

Πῶς διαιροῦνται τὰ ἀπλά σύμφωνα καὶ τὰ δίψηφα σύμφωνα.

1) παπί, βέβαια, Φωφώ. Τὰ σύμφωνα π, β, φ, μπ λέ-
γονται **χειλικά**, γιατί προφέρονται μὲ τὰ χεῖλη.

2) κακός, γῆ, χάνω. Τὰ σύμφωνα κ, γ, χ, γκ λέγονται
λαρυγγικά, γιατί προφέρονται μὲ τὸ λάρυγγα.

3) τόπι, δαδί, θέλω. Τὰ σύμφωνα τ, δ, θ, ντ λέγονται
ὀδοντικά, γιατί προφέρονται μὲ τὰ δόντια.

4) λαλῶ, ράβω. Τὰ σύμφωνα λ, ρ λέγονται **ὕγρα ἢ**
γλωσσικά, γιατί προφέρονται μὲ τὴ γλώσσα, ποὺ εἶναι
πάντα ὕγρη.

5) μάνα, νομός. Τὰ σύμφωνα μ, ν λέγονται **ρινικά**,

γιατί προφέρονται με τή μύτη, πού οί ἀρχαίοι τήν ἔλεγαν ρίνα (λ.χ. *γιατρὸς ριολόγος*).

6) σωρός, ζιζάνιο. Τὰ σύμφωνα σ, ζ, τσ, τζ λέγονται **συριστικά** ἢ **διπλοδοντικά**, γιατί, ὅταν προφέρονται, ἀκούγεται ἕνας ἦχος σὰ σφύριγμα.

7) ξέρω, ψάρι. Τὰ σύμφωνα ξ, ψ λέγονται **διπλά**, γιατί τὸ καθένα γίνεται ἀπὸ δύο γράμματα μαζί: κσ = ξ, πσ = ψ.

Λοιπὸν ἀπὸ τὰ σύμφωνα ἔχομε :

1. χειλικὰ

2. λαρυγγικά

3. ὀδοντικά

π, β, φ, μπ,

κ, γ, χ, γκ,

τ, δ, θ, ντ,

4. ὕγρά
ἢ γλωσσικά

5. ρινικά

6. συριστικά
ἢ διπλοδοντικά

7. διπλά

λ, ρ,

μ, ν,

σ, ζ,

ξ, ψ.

ΑΣΚΗΣΗ 9. — Βάλε ἕνα κατάλληλο σύμφωνο μπροστὰ ἀπὸ τὰ παρακάτω γράμματα, γιὰ νὰ σχηματίσης λέξεις :

-ωμί

-οφός

-έφτω

-αρτί

-έλω

-υρί

-ικρός

-ρέχω

-ορός

-ρύβω

-ερό

-αμηλός

-ωνάζω

-άτι

-ράφω

-ἦλο

-υχερός

-ορεύω

-ουμί

-ελώ

ΑΣΚΗΣΗ 10. — Τί εἶδους σύμφωνο εἶναι τὸ καθένα ἀπ' αὐτὰ πού ἔβαλες, γιὰ νὰ σχηματίσης τίς παραπάνω λέξεις; (δηλαδή: εἶναι χειλικό, λαρυγγικό; κτλ.)

Ἐρωτήσεις

1) Πόσα καὶ ποιά εἶναι τὰ φωνήεντα ; — 2) Πόσα καὶ ποιά εἶναι τὰ σύμφωνα ; — 3) Ποιά εἶναι τὰ βραχύχρονα φωνήεντα, ποιά εἶναι τὰ μακρόχρονα καὶ ποιά εἶναι τὰ δίχρονα ; — 4) Ποιά σύμφωνα λέγονται χειλικὰ, λαρυγγικά, ὀδοντικά, ὕγρά, ρινικά, συριστικά, διπλά ; — 5) Γιατί τὸ κάθε εἶδος ἀπ' αὐτὰ ὀνομάζεται ἔτσι ;

Μ ΔΙΨΗΦΑ ΦΩΝΗΕΝΤΑ - ΔΙΦΘΟΓΓΟΙ - ΔΙΨΗΦΑ ΣΥΜΦΩΝΑ

Δίψηφα φωνήεντα

αἶμα (αι = ε)   νί - ὄς τοῦ Θεοῦ (νι = ι)
εἰκόνα (ει = ι)   οὐρανός (ο + ν = ον)
οἱ τοῖχοι (οι = ι)

1. Τὰ δύο φωνήεντα *α* καὶ *ι* μαζί προφέρονται σὰν *ε* :
σημαία.

2. Τὰ δύο φωνήεντα *ε* καὶ *ι* μαζί προφέρονται σὰν ἕνα
ι : κλείνω, εἴκοσι.

3. Τὰ δύο φωνήεντα *ο* καὶ *ι* μαζί προφέρονται σὰν
ἕνα *ι* : οἱ κάτοικοι.

4. Τὰ δύο φωνήεντα *ν* καὶ *ι* μαζί προφέρονται σὰν
ἕνα *ι* : ὁ νιός τοῦ Θεοῦ.

Τὰ δύο φωνήεντα *ο* καὶ *ν* μαζί προφέρονται σὰν ἕνα
φωνῆεν : οὐρά, τοῦ οὐρανοῦ.

Ἔτσι ἔχομε πέντε ζευγάρια ἀπὸ φωνήεντα :

αι, ει, οι, νι, ον.

Αὐτὰ τὰ ζευγάρια λέγονται **δίψηφα φωνήεντα**, γιατί
τὸ καθένα ἔχει δύο γράμματα (δύο ψηφία), ἀλλὰ προφέ-
ρεται σὰν ἕνα φωνῆεν.

Τὸ **αυ** καὶ τὸ **ευ**

<i>αυ = αβ</i>	<i>αυ = αφ</i>		<i>ευ = εβ</i>	<i>ευ = εφ</i>
αὐγὸ	αὐτὶ		εὐγενικός	εὐτυχία
αὐριο	αὐτῆς		Εὐρώπη	εὐχάριστος

Τὰ δύο φωνήεντα *α* καὶ *υ* μαζί κάνουν ἕνα ζευγάρι *αυ* πού ἔχει διπλή προφορά: *αβ* καὶ *αφ* (αὔριο, αὔξηση).

Τὰ δύο φωνήεντα *ε* καὶ *υ* μαζί κάνουν ἕνα ζευγάρι *ευ* πού ἔχει κι αὐτὸ διπλή προφορά: *εβ* καὶ *εφ* (εὐλογῶ, εὐκολος).

Τὰ ζευγάρια *αυ* καὶ *ευ* τὰ λογαριάζομε κι αὐτὰ σὰ *δίψηφα φωνήεντα*.

Ἔτσι τὰ δίψηφα φωνήεντα γίνονται ἑπτὰ:

<i>αι, ει, οι, υι, ου, αυ, ευ.</i>

Αὐτὰ τὰ δίψηφα φωνήεντα εἶναι *μακρόχρονα*. Τὸ *οι* καὶ τὸ *αι* ὅμως ὅταν εἶναι στὸ τέλος τῆς λέξης εἶναι *βραχύχρονα*.

ΑΣΚΗΣΗ 11.—Παροιμίες: "Ὅποιος γυρεύει τὰ πολλὰ χάνει καὶ τὰ λίγα.—Φασούλι τὸ φασούλι γεμίζει τὸ σακούλι.—Ἐχει καὶ ὁ τοῖχος αὐτιά.—"Ὅσα δὲ φτάνει ἡ ἄλεπού τὰ κάνει κρεμαστάρια.— Οὔτε ὁ Αὐγουστος χειμῶνας οὔτε ὁ Μάρτης καλοκαίρι.— Τὸ αἷμα νερὸ δὲ γίνεται.— Τὰ λόγια εἶναι εὐκολα, μὰ δύσκολη εἶναι ἡ πράξη. (Τί νόημα ἔχει καθεμιὰ ἀπὸ τὶς παροιμίες αὐτές;)

ΑΣΚΗΣΗ 12.—Βάλε μιὰ γραμμούλα κάτω ἀπὸ κάθε *δίψηφο φωνήεν* στὶς λέξεις πού ἔχουν οἱ παραπάνω παροιμίες.

Δίψηφα σύμφωνα

<i>μπ</i>	<i>ντ</i>	<i>γκ</i> (<i>γγ</i>)	<i>τσ</i>	<i>τζ</i>
μπαίνω	ντροπή	γκρεμὸς	τσατσάρα	τζάμι
μπαουῖλο	ντύνομαι	γκρεμίζω	κορίτσι	Τζαβέλας
μπαρμπούνι	Ντίνος	ἐγγόνι	ἔτσι	τζίτζικας

1. Τὰ δύο σύμφωνα *μ* καὶ *π* μαζί προφέρονται σὰν ἕνα σύμφωνο: *μπ-ά-ρ-μπ-ας*.

2. Τὰ δύο σύμφωνα ν και τ μαζί προφέρονται σάν
ἓνα σύμφωνο : ντ-ε-ν-ε-κ-ές.

3. Τὰ δύο σύμφωνα γ και κ μαζί προφέρονται σάν
ἓνα σύμφωνο : γκ-ρ-ε-μ-ός. Τὸ ἴδιο προφέρεται τὸ γγ στὶς
λέξεις : ἔγγονι, ἔγγίζω, φεγγάρι.

4. Τὰ δύο σύμφωνα τ και σ μαζί προφέρονται σάν
ἓνα σύμφωνο : τσ-α-τσ-ά-ρ-α.

5. Τὰ δύο σύμφωνα τ και ζ μαζί προφέρονται σάν
ἓνα σύμφωνο : τζ-ά-μ-ι.

Δηλαδή ἔχομε πέντε ζευγάρια ἀπὸ τέτοια σύμφωνα :

μπ, ντ, γκ (γγ), τσ, τζ.

Αὐτὰ λέγονται **δίψηφα σύμφωνα**, γιατί τὸ καθένα
ἔχει δύο γράμματα (δύο ψηφία), ἀλλὰ προφέρεται σάν
ἓνα σύμφωνο.

ΑΣΚΗΣΗ 13.— Τί ἔπαθε ὁ Μπάμπης. Ὁ Μπάμπης ντύθηκε
φουστανελάς και φόρεσε τσαρούχια. Ἔτσι ντυμένος τρέχει καβάλα
ἐπάνω σ' ἓνα ξύλο μεγάλο. Αὐτὸ εἶναι τὸ ἄλογο του. Καμαρώνει ὁ
Μπάμπης και λέει στὸ φίλο του τὸν Ντίνο : «Μὴ μ' ἔγγιζης γιατί
εἶμαι ὁ Λάμπρος Τζαβέλας!». Ἀλλά, καθὼς τρέχει σάν τσακάλι,
πέφτει. Τὸ ξύλινο ἄλογο γκρεμίζεται και σπάζει στὴ μέση. Ὁ Μπά-
μπης κλαίει. «Ντροπή, Μπάμπη, ντροπή! Ἐσὺ ἓνας ἥρωας σάν τὸ
Σουλιώτη Λάμπρο Τζαβέλα, νὰ κλαῖς σὰ μωρό!», τοῦ λέει ὁ Ντίνος
και τρέχει νὰ τὸν σηκώσει.

(Διάβασε καλά τὴν παραπάνω διήγηση. Βάλε μιὰ γραμμούλα
κάτω ἀπὸ τὰ δίψηφα σύμφωνα μπ, ντ, γκ (γγ), τσ, τζ).

Δίφθογγοι

νεράιδα

χάιδι

κελαηδῶ

κορόιδο

βόηθα

Στις λέξεις αυτές δύο φωνήεντα *α-ι, ο-ι, α-η, ο-η* προφέρονται γρήγορα με μιὰ φωνή. Αὐτὰ τὰ δύο φωνήεντα πού προφέρονται γρήγορα λέγονται **δίφθογγοι**.

Οἱ δίφθογγοι αὐτοὶ λέγονται **κύριοι δίφθογγοι**, γιὰ νὰ ξεχωρίζουν ἀπὸ τοὺς ἄλλους, πού θὰ ἰδοῦμε ἀμέσως παρακάτω.

Καταχρηστικοὶ δίφθογγοι

πιάνω	τοῦ παιδιοῦ	ὅποιος	ὁ ἄδειος	τὸ γυαλί
ἢ γιαιγιά	τῶν παιδιῶν	ὅποιοι	τοῦ ἄδειου	δυνὸ δυνὸ
ὁ ἴδιος	τοὺς ἴδιους	ὅποιους	τοὺς ἄδειους	ἢ δουλειὰ

Στὴ λέξη πιάνω τὰ δύο φωνήεντα *ι-α* προφέρονται γρήγορα με μιὰ φωνή: *π-ιά-νω*. Τὸ ἴδιο καὶ στὶς ἄλλες λέξεις τὰ φωνήεντα *ιω, ιου, ιω, οιο, οιοι, οιον, ειο, ειον, να, νο* (ὁ ἴ-δ-ι-ο-ς, τοῦ π-αι-δ-ιοῦ κλπ.).

Αὐτὰ λέγονται **καταχρηστικοὶ δίφθογγοι**.

Ὅπως βλέπομε, οἱ καταχρηστικοὶ δίφθογγοι ἀρχίζουν ἀπὸ *ι* (ἢ ἀπὸ φωνήεντα πού προφέρονται ὅπως τὸ *ι*).

ΑΣΚΗΣΗ 14.—Παροιμίες. Δυὸ γάιδαροι μαλώνανε σὲ ξένον ἀχυρώννα.—Χωρὶς κατάρτια καὶ πανιά, Ἄι-Νικόλα, βόηθα μας.—Ὅποιος φυλάει τὰ ροῦχα του, ἔχει τὰ μισά.—Ἄλλαξε ὁ Μανολῖος κι ἔβαλε τὰ ροῦχα του ἄλλιῶς.—Κολιὸς καὶ κολιὸς ἀπὸ τὸ ἴδιο βαρέλι.

(Νὰ βρῆς ποῖο νόημα ἔχει καθεμιά ἀπὸ τὶς παροιμίες αὐτές).

ΑΣΚΗΣΗ 15.—Βάλε μιὰ γραμμὴ κάτω ἀπὸ τοὺς κύριους δίφθογγους καὶ δύο γραμμοῦλες κάτω ἀπὸ τοὺς καταχρηστικοὺς στὶς λέξεις, πού ἔχουν οἱ παραπάνω παροιμίες.

Δύο ὅμοια σύμφωνα

Σάββατο	γράμμα	θάρος
ἐκκλησία	γεννῶ	θάλασσα
Ἑλλάδα	ἵππικὸ	Ἄττικὴ
	φύλλο	γλώσσα

Σε μερικές λέξεις γράφουμε δύο όμοια σύμφωνα, που προφέρονται σαν ένα μόνο.

ΑΣΚΗΣΗ 16.— Φράσεις για όρθογραφία: Πολλοί άνθρωποι· πολλή βροχή· πολλά παιδιά· πολύς κόσμος· πολύ κακό. Έλλάδα, Έλληνας, Έλληνες, Έλληνισμός. Γαλλία, γαλλικός. Το κόκκινο τριαντάφυλλο. Το μάθημα είναι γραμμένο. Τρία επί τρία κάνουν έννιά. Ο Λυκαβηττός, ο Ύμηττός. Όλος ο κόσμος· άλλος άνθρωπος.

Ερωτήσεις

1) Πόσα και ποιά είναι τα δίψηφα φωνήεντα ;— 2) Πώς προφέρεται το καθένα ;— 3) Πόσα και ποιά είναι τα δίψηφα σύμφωνα ;— 4) Πότε δύο φωνήεντα λέγονται δίφθογγοι ;— 5) Ποιοι λέγονται καταχρηστικοί δίφθογγοι ;— 6) Πώς προφέρονται δύο όμοια σύμφωνα σε μία λέξη ; ➔

ΣΥΛΛΑΒΕΣ - ΣΥΛΛΑΒΙΣΜΟΣ

Ή συλλαβή

φῶς	ὄ - χι	ἄ - κού - ω	πο - δῆ - λα - το
νοῦς	ναύ - της	εὖ - χο - μαι	μα - θή - μα - τα
ὄ, ἦ, τὸ	εἶ - μαι	ναυ - τι - κός	ἦ - λιο - κα - μέ - νος

Ἡ λέξη φῶς ἀκούγεται μ' ἓνα μόνο ἀνοιγμα τοῦ στόματος· δηλαδή ἔχει μιὰ συλλαβή.

Ἡ λέξη ὄχι ἔχει δύο κομμάτια : ὄ-χι· δηλαδή ἔχει δύο συλλαβές.

Ἡ λέξη ἀκούω ἔχει τρία κομμάτια : ἄ-κού-ω· δηλαδή ἔχει τρεῖς συλλαβές.

Ἡ λέξη ποδήλατο ἔχει τέσσερα κομμάτια : πο-δή-λα-το· δηλαδή ἔχει τέσσερις συλλαβές.

1) Ἡ λέξη που ἔχει μιὰ συλλαβή λέγεται **μονοσύλλαβη** : νοῦς.

2) Ἡ λέξη πού ἔχει δύο συλλαβές λέγεται **δισύλλαβη**:
ναύ-της.

3) Ἡ λέξη πού ἔχει τρεῖς συλλαβές λέγεται **τρισύλλαβη**: εὖ-χο-μαι.

4) Ἡ λέξη πού ἔχει περισσότερες ἀπὸ τρεῖς συλλαβές λέγεται **πολυσύλλαβη**: μα-θή-μα-τα.

ΑΣΚΗΣΗ 17.— Γράψε 5 λέξεις μονοσύλλαβες, 5 δισύλλαβες, 5 τρισύλλαβες καὶ 5 πολυσύλλαβες.

Λήγουσα, παραλήγουσα, προπαραλήγουσα

μα-θη-τής		μα = προπαραλήγουσα
		θη = παραλήγουσα
		τής = λήγουσα

1) Ἡ τελευταία συλλαβὴ σὲ μιὰ λέξη λέγεται **λήγουσα**.

2) Ἡ συλλαβὴ πού εἶναι πρὶν ἀπὸ τὴ λήγουσα λέγεται **παραλήγουσα**.

3) Ἡ συλλαβὴ πού εἶναι πρὶν ἀπὸ τὴν παραλήγουσα λέγεται **προπαραλήγουσα**.

ΑΣΚΗΣΗ 18.— Γράψε 10 λέξεις τρισύλλαβες ἢ πολυσύλλαβες. Νὰ βρῆς στὶς λέξεις αὐτὲς ποιά εἶναι ἡ λήγουσα, ποιά εἶναι ἡ παραλήγουσα καὶ ποιά εἶναι ἡ προπαραλήγουσα.

Συλλαβισμός

ῥ-χι

δί-και-ος

πε-ρι-μέ-νω

Ἡ λέξη ῥχι χωρίζεται σὲ δύο συλλαβές: ῥ-χι. Ἡ λέξη δίκαιος χωρίζεται σὲ τρεῖς συλλαβές: δί-και-ος. Ἡ λέξη περιμένω χωρίζεται σὲ τέσσερις: πε-ρι-μέ-νω.

Τὸ χῶρισμα μιᾶς λέξης σὲ συλλαβές λέγεται **συλλαβισμός**.

Κανόνες τοῦ συλλαβισμοῦ

M

εἶ - μαι, ναύ - τῆς, πιά - νω, ἀη - δό - νι
 1 2 1 2 1 2 1 2 3

δου - λειά, χái - δε - μα, γαι̃ - τα - νά - κι.
 1 2 1 2 3 1 2 3 4

1. Δύο φωνήεντα ποὺ προφέρονται μαζί, συλλαβίζονται μαζί.

Τὰ δύο φωνήεντα αὐτὰ εἶναι ἢ δίψηφα φωνήεντα ἢ δίφθογγοι κύριοι ἢ δίφθογγοι καταχρηστικοί.

Λοιπόν: τὰ δίψηφα φωνήεντα *αι, ει, οι, υι, ου, αυ, ευ* καὶ οἱ δίφθογγοι γενικὰ *αη, αῖ, εῖ, οη, οῖ - ιά, ιεά, ιοῦ*, κτλ. δὲ χωρίζονται στὸ συλλαβισμό.

2. Ἐνα σύμφωνο ἀνάμεσα σὲ δύο φωνήεντα συλλαβίζεται μὲ τὸ ἀκόλουθο φωνῆεν.

λά - σπη (σπαθί, σπέρνω, σπίθα)
 ἄ - κρη (κρύβω, κράτος, κρίνω)
 στά - χτη (χτύπος, χτένι, χταπόδι)
 3. ὄρ - μή, ἔρ - χομαι, τόλ - μη, ἄν - θρωπος

Δύο σύμφωνα ἀνάμεσα σὲ δύο φωνήεντα συλλαβίζονται μαζί μὲ τὸ ἀκόλουθο φωνῆεν, ἂν ἀρχίζη λέξη ἑλληνικὴ ἀπ' αὐτά. Ἀλλιῶς χωρίζονται.

ἄ - στρο (στρώνω, στρατιώτης, στρογγυλός)
σφυ - ρί - χτρα (χτένι)
ἄν - θρωπος

4. Τρία σύμφωνα ανάμεσα σὲ δυὸ φωνήεντα συλλαβίζονται μὲ τὸ ἀκόλουθο φωνήεν, ὅταν ἀρχίζη ἑλληνικὴ λέξη ἀπὸ τὰ δύο πρῶτα. Ἀλλιῶς χωρίζονται, καὶ τὸ πρῶτο σύμφωνο πᾶει μὲ τὸ προηγούμενο φωνήεν, τὰ ἄλλα μὲ τὸ ἀκόλουθο.

ἄλ - λος, θάρ - ρος, θά - λασ - σα.

5. Δύο ὅμοια σύμφωνα μέσα στὴ λέξη πάντα συλλαβίζονται χωριστά.

ΑΣΚΗΣΗ 19. — Χώρισε σὲ συλλαβὲς τὶς ἀκόλουθες λέξεις: τρέχω, ὦρα, φέρνω, ναυτικός, εἴμαστε, ἐλπίδα, αὔριο, ἔμοιασε, φεύγω, λίμνη, συννεφιάζω, σφυρίχτρα, ξύστρα, ἑλληνικός, γραμμένος, ἄγραφος, Γιώργος, γαῖδουράκι, ἀκρογιαλιά, πατριώτης, ἄσπρος, κόκκινος.

Μ Συλλαβὲς βραχύχρονες καὶ μακρόχρονες

φέ - ρε, νε - ρὸ
ὁ λό - γος, οἱ λό - γοι
λέ - γο - μαί, λέ - γε - ται

Στὶς λέξεις αὐτὲς ὅλες οἱ συλλαβὲς ἔχουν βραχύχρονο φωνήεν· δηλαδὴ εἶναι **συλλαβὲς βραχύχρονες**.

Τοὺς κή - πους, τῶν κή - πων
ναύ - τής, ση - μεί - ω - ση
τοὺς τοί - χους, παί - ζω

Στὶς λέξεις αὐτὲς ὅλες οἱ συλλαβὲς ἔχουν μακρόχρονο φωνήεν· δηλαδὴ εἶναι **συλλαβὲς μακρόχρονες**.

1. Οί συλλαβές πού ἔχουν βραχύχρονο φωνῆεν λέγονται **βραχύχρονες**.

2. Οί συλλαβές πού ἔχουν μακρόχρονο φωνῆεν λέγονται **μακρόχρονες**. *λ*

ΑΣΚΗΣΗ 20.—'Αντίγραψε τοὺς ἀκόλουθους στίχους μὲ χωρισμένες τὶς συλλαβές τῶν λέξεων :

Ὅ,τι δουλειά κι ἄν κάνετε,
μὲ προσοχήν ἐργάζεστε.
Τὴν ὥρα σας μὴ χάνετε,
μὰ καὶ ποτὲ μὴ βιάζεστε.

Νὰ σκέφτεστε, νὰ κρίνετε
καὶ τότε μὴ σᾶς μέλη :
ἀγάλια ἀγάλια γίνεται
ἢ ἀγουρίδα μέλι.

ΑΣΚΗΣΗ 21.—Στὶς λέξεις τῶν στίχων αὐτῶν βάλτε κάτω ἀπὸ τὶς μακρόχρονες συλλαβές μιὰ γραμμὴ τέτοια — καὶ κάτω ἀπὸ τὶς βραχύχρονες ἓνα σημάδι τέτοιο *˘*. Κάτω ἀπὸ τὶς συλλαβές πού ἔχουν δίχρονο μὴ βάλῃς κανένα σημάδι. *Α*

λ Ἐρωτήσεις

1) Ποιές λέξεις λέγονται μονοσύλλαβες, δισύλλαβες, τρισύλλαβες, πολυσύλλαβες;— 2) Ποιά συλλαβὴ σὲ μιὰ λέξη λέγεται λήγουσα, παραλήγουσα, προπαραλήγουσα;— 3) Ποιές συλλαβές λέγονται βραχύχρονες καὶ ποιές μακρόχρονες; *λ*

λ ΤΟΝΟΙ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΑ

Ὁ τόνος

γέρος

θόλος

μάθημα

γερός

θολός

μαθήματα

Σὲ κάθε λέξη πού ἔχει δύο ἢ περισσότερες συλλαβές, μιὰ συλλαβὴ προφέρεται πιὸ δυνατὰ ἀπὸ τὶς ἄλλες.

Ἐπάνω στὸ φωνῆεν τῆς συλλαβῆς αὐτῆς, πού προφέρεται πιὸ δυνατὰ, βάζομε ἓνα σημαδάκι πού λέγεται **τόνος**.

Τόνο παίρνουν καὶ οἱ περισσότερες μονοσύλλαβες λέξεις : θὰ τοῦ τὸ πῶ.

Ὁ τόνος δὲν πάει πιὸ πάνω ἀπὸ τὴν προπαραλήγουσα.

Όξεία, βαρεία, και περισπωμένη

θέλω να γελῶ

τρέχω να ζεσταθῶ

Οἱ τόνοι εἶναι τρεῖς : ἡ ὀξεῖα (/), ἡ βαρεία (\ )
καὶ ἡ περισπωμένη (~).

Ποῦ βάζομε τὸν τόνο

θέλω, στόλος, κῆπος, θήκη
σημαία, σημαῖες, ναύτης, ναῦτες.

1. Ὄταν ἡ συλλαβὴ ποῦ τονίζεται ἔχει δίψηφο φωνῆεν (αι, ει, οι, ου, υι, αυ, ευ) ὁ τόνος σημειώνεται στὸ δεῦτερο φωνῆεν.

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

2. Σὲ λέξη ποῦ γράφεται ὅλη μὲ κεφαλαῖα δὲ βάζομε τόνο.

Κανόνες τοῦ τονισμοῦ

1. δώδεκα θάλασσα ποδήλατο
Ἡ προπαραλήγουσα παίρνει πάντα ὀξεῖα.

2. τρέχω λόγος βουνό
Ἡ βραχύχρονη συλλαβὴ παίρνει πάντα ὀξεῖα.

3. κρούνω θήκη θέλω θερμαίνω
Ἡ παραλήγουσα παίρνει ὀξεῖα, ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι μακρόχρονη.

4.

μηλο δῶρο ναῦτες σημαῖες

Ἡ μακρόχρονη παραλήγουσα παίρνει περισπωμένη, ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι βραχύχρονη. Δὲν ἀκολουθοῦν τὸν κανόνα τὸ ὥστε, οὔτε, μήτε, εἶτε, εἶθε.

5.

τοῖχοι ὄμοι θυμοῦμαι θυμοῦνται

τὸ αι καὶ τὸ οι στὸ τέλος τῶν λέξεων εἶναι βραχύχρονα.

6.

χτυπῶ, ἀγαπῶ, προχωρῶ

Τὰ ρήματα ποὺ τονίζονται στὴ λήγουσα, παίρνουν περισπωμένη.

Ἄτονες λέξεις

ὁ μαθητής, ἡ μαθήτρια, οἱ ἄνθρωποι
οἱ γυναῖκες, μέτρησα ὡς τὸ εἴκοσι

Οἱ λέξεις ὁ, ἡ, οἱ, ὡς δὲν παίρνουν τόνο. Εἶναι λέξεις ἄτονες.

ΜΑΣΚΗΣΗ 22.— Βάλε τὸν τόνο ποὺ πρέπει στὶς ἀκόλουθες λέξεις :
Ὁ κῆπος εἶναι ὠραῖος. Τὰ ἀνθή τοῦ κήπου εὐωδιάζουν. Ἐπάνω στὰ δέντρα βλέπω πολλές φωλιές. Αὐτὲς τὶς ἔχουν χτισεὶ τὰ πουλιά. Μέσα ἐκεῖ τώρα κοιμοῦνται τὰ πουλάκια. Τὸ βουνό ἀπέναντι ἔχει ἀκόμη λίγα χιόνια. Ἡ θάλασσα εἶναι ἡσυχῆ. Δὲν ἔχει κυματά. Καὶ αὐτοὶ οἱ κῆποι εἶναι ὠραῖοι. Τὰ παιδιὰ παίζουν.

Τὸ πνεῦμα

ἀνθίζω, ὁδηγός

Ἄθηνᾶ, Ἐρμῆς

Κάθε λέξη ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ φωνῆεν παίρνει ἐπάνω σ' αὐτὸ ἓνα σημαδάκι, ποὺ λέγεται πνεῦμα.

Τὰ πνεύματα εἶναι δύο: ἡ ψιλὴ (´) καὶ ἡ δασεία (´).

Ποῦ βάζομε πνεῦμα

1.

ἐγώ, ἐκεῖνος, ἀμάξι, ἐνώνω,
αὐτός, οὐρανός, εὐκαιρία

Ἐπὶ τὴν λέξη ἀρχίζη ἀπὸ δίψηφο φωνῆεν, τὸ πνεῦμα σημειώνεται ἐπάνω στὸ δεῦτερο φωνῆεν.

2.

ἔφερα, ἄμαξα, ἥλιος
ᾧμος, εἶδα, αἷμα

Ἐπὶ τὸ πνεῦμα καὶ ὁ τόνος βρίσκονται στὴν ἴδια συλλαβή, τότε ἡ ὀξεῖα καὶ ἡ βαρεῖα σημειώνονται ἔπειτα ἀπὸ τὸ πνεῦμα, καὶ ἡ περισπωμένη ἐπάνω ἀπὸ τὸ πνεῦμα.

3.

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ
ΕΡΥΘΡΟΣ ΣΤΑΥΡΟΣ

Σὲ λέξη ποῦ γράφεται μὲ κεφαλαῖα δὲ βάζομε πνεῦμα (ὅπως δὲ βάζομε καὶ τόνο).

Ποιὲς λέξεις παίρνουν δασεία

1.

ὑγρασία, ὕπνος, ὕστερα

Τὸ *υ* στὴν ἀρχὴ τῶν λέξεων παίρνει δασεία.

2.

ὁ ἄνθρωπος, ἡ γυναίκα, οἱ ἄνθρωποι, ὡς τὸ τέλος
Οἱ ἄττονες λέξεις *ὁ, ἡ, οἱ*, ὡς παίρνουν δασεία.

3. Ένας άνθρωπος, έξι παιδιά, επτά κιλά
Οι αριθμοί ένας, έξι, επτά, έντεκα, εκατό παίρνουν δασεία.

4. Δασεία παίρνουν και μερικές άλλες λέξεις. Πιο συχνές είναι : άγιος, αίμα, άλάτι, άλώνι, άλωση, άμα, άμάξι, άμαρτία, άπαλός, άπλός, άρπάζω — έβδομος, Έβραϊος, έδρα, Έλένη, έλικας, Έλλη, Έλληνας, ένώνω, έτοιμος — ήλικία, ήλιος, ήμέρα, ήμερος, Ήρα, Ήρακλής, ήρωας, ήσυχος, Ήφαιστος — ιδρώτας, ιερός, ικανός, ίππικό, ιστορία — οδηγός, όδός, όλόκληρος, όλος, ομάδα, όμαλός, Όμηρος, όμοιος, όμως, όπλο, όποιος, όποτε, όπου, όπως, όρίζω, όρμή, όσος, όταν, ότι — ώρα, ώραίος, ώριμος.

ΑΣΚΗΣΗ 23.— Βάλε τόν τόνο και τò πνεύμα που πρέπει στις ακόλουθες λέξεις : Οποίος γυρευει τα πολλα χανει και τα λιγα. Ο ηλιος ειναι πολυ ενεργητικος στους ανθρωπους. Η Ελλαδα εχει ενδοξη ιστορια. Ολοι οι ανθρωποι θαυμαζουν την Ελλαδα. Ο Ηρακλης ηταν αρχαιος ηρωας. Ενα και εξι κανουν επτα. Το αμαξι ειναι ετοιμο. Ομοιος τον ομοιον αγαπα. Οποτε θελεις, ελα. Οπως στρωσης, θα κοιμηθης. Το αιμα νερο δε γινεται. Ο ορκος ειναι ιερος. Μη χανης τις ωρες σου αδικα.

Έρωτήσεις

- 1) Ποιά συλλαβή παίρνει τόνο;— 2) Πόσοι και ποιοί είναι οι τόνοι;— 3) Όταν ή συλλαβή έχη δίψηφο φωνήεν, που σημειώνεται ό τόνος;— 4) Τί τόνο παίρνει ή προπαραλήγουσα;— 5) Τί τόνο παίρνει ή βραχύχρονη συλλαβή;— 6) Πότε παίρνει όξεία ή παραλήγουσα και πότε παίρνει περισπωμένη;— 7) Τò αι και τò οι στο τέλος τών λέξεων είναι μακρόχρονα ή βραχύχρονα;— 8) Ποιές είναι οι άτονες λέξεις;— 9) Τί λέγεται πνεύμα;— 10) Όταν ή λέξη αρχίζει από δίψηφο φωνήεν, που βάζομε τò πνεύμα;— 11) Πώς σημειώνεται ό τόνος και τò πνεύμα, όταν βρίσκονται στην ίδια συλλαβή;— 12) Ποιές λέξεις παίρνουν δασεία;

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΑΔΙΑ

(ΣΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΣΤΙΞΗΣ)

Τελεία και κόμμα

Ἡ σημαία

Μ Πάντα κι ὅπου σ' ἀντικρίζω,
μὲ λαχτάρω σταματῶ
καὶ περήφανα δακρύζω,
ταπεινὰ σέ χαιρετῶ.

Δόξα ἀθάνατη στολίζει
κάθε θεία σου πτυχή
καὶ μαζί σου φτερουγίζει
τῆς πατρίδος ἡ ψυχὴ.

Ὅταν τελειώνη μιὰ φράση μ' ἓνα ὀλόκληρο νόημα, βάζομε ἓνα σημαδάκι πού λέγεται **τελεία (.)** Ἐκεῖ σταματᾷ λίγο ἡ φωνή μας. Στὴν παρακάτω φράση ἔπειτα ἀπὸ τὴν τελεία ἡ πρώτη λέξη γράφεται μὲ τὸ ἀρχικὸ γράμμα κεφαλαῖο. Ἐπίσης μὲ κεφαλαῖο τὸ ἀρχικὸ γράμμα γράφεται καὶ ἡ πρώτη λέξη, ὅταν ἀρχίζομε νὰ γράφωμε.

Ὅπου τελειώνει μιὰ μικρότερη φράση, βάζομε ἓνα σημαδάκι πού λέγεται **κόμμα (,)**.

Προσέξτε στὸ παραπάνω ποίημα γιὰ τὴ σημαία, ποῦ σημειώνεται τελεία καὶ κόμμα.

ΑΣΚΗΣΗ 24.— Νὰ βρῆς στὸ σημερινὸ μάθημα τοῦ ἀναγνωστικοῦ σου ποῦ σημειώνονται τελεῖες καὶ κόμματα.

Ἐρωτηματικὸ

Γιατὶ βιάστηκες ν' ἀνθίσης,
μυγδαλιά λευκοντυμένη;

Ὅταν ρωτοῦμε κάτι, βάζομε στὸ τέλος ἓνα σημαδάκι πού λέγεται **ἐρωτηματικὸ (;)**

Θαυμαστικό

Τί ζωή εὐτυχισμένη! Τί ωραία μέρα!

Όταν μιὰ φράση φανερώνη θαυμασμό, βάζομε στο τέλος της ἓνα σημαδάκι πού λέγεται **θαυμαστικό (!)**.

ΑΣΚΗΣΗ 25.— Γράψε τρεῖς φράσεις δικές σου, πού νά θέλουν ἐρωτηματικό καί τρεῖς πού νά θέλουν θαυμαστικό.

Παρένθεση

Μεθαύριο (δηλαδή τήν Κυριακή) θά ἔρθω

Μέσα σέ παρένθεση ( ) κλείνομε τήν ἐπεξήγηση.

Διαλυτικά

παιδάκια - παϊδάκια

χαϊδεύω, θεϊκός, ἐμποροῦπάλληλος, ξεύφαινω

Όταν ὕστερα ἀπό τὸ *α, ε, ο, υ* ὑπάρχη *ι ἢ υ* καί θέλωμε νά τὰ προφέρωμε χωριστά, σημειώνομε ἐπάνω ἀπό τὸ *ι* καί τὸ *υ* δύο τελείες (··), πού λέγονται **διαλυτικά**.

ΑΣΚΗΣΗ 26.— Βάλε διαλυτικά, ὅπου πρέπει: Δέν ξέρει νά μοιράση δυὸ γαιδουριῶν ἄχυρα.— Μεγάλωσε τὸ γαιδουράκι καί μάκρυνε τὸ σαμαράκι.— Όταν διψᾷ ἡ αὐλή σου γιὰ νερό, παρέξω μὴν τὸ χύσης.— Μὴν κοροιδεύς, γιὰ νά μὴ σέ κοροιδεύουν. Όταν ἀνάφη ἡ πυρκαϊά, δύσκολα τὴ σβήνης.— Ὑφαίνεις, ξευφαίνεις καί τελειωμὸ δέν ἔχεις.

Ἐκθλιψη. Ἀπόστροφος

1) ἀπὸ ἐδῶ = ἀπ' ἐδῶ
νά ἀκοῦς = ν' ἀκοῦς
μὲ ἐκεῖνον = μ' ἐκεῖνον

τὸ ὀρφανὸ = τ' ὀρφανὸ
θὰ ἀργήσης = θ' ἀργήσης
μὲ αὐτὸν = μ' αὐτὸν

Πολλές φορές ἓνα τελικὸ φωνῆεν σέ μιὰ λέξη φεύγει

μπροστά από το φωνήεν της ακόλουθης. Τότε λέμε ότι γίνεται **ἐκθλιψη**.

Στή θέση του φωνήεντος που φεύγει, βάζουμε ένα σημάδακι που λέγεται **ἀπόστροφος**.

2) *καὶ ἐγὼ = κι ἐγώ, καὶ αὐτός = κι αὐτός*

Ἡ λέξη *καὶ* μπροστά από φωνήεν μερικές φορές γίνεται *κι* που γράφεται χωρίς ἀπόστροφο. *Μ*

ΑΣΚΗΣΗ 27.— Κάμε τὴν ἐκθλιψη καὶ βάλε τὸν ἀπόστροφο, ὅπου πρέπει στὶς ἀκόλουθες λέξεις: Φύγε ἀπὸ ἐδῶ. Τί σέ ἐπίασε; Ἀπὸ ἐκεῖ. Ὑστερα ἀπὸ ἐκεῖνον. Σέ ἓνα δέντρο. Ἐγὼ καὶ αὐτός. Πήγαινε καὶ ἔλα.

Ἑρωτήσεις

- 1) Πότε βάζουμε *τελεία, κόμμα, ἐρωτηματικό, θαυμαστικό, παύση*;— 2) Πότε βάζουμε *διαλυτικά*;— 3) Πότε γίνεται *ἐκθλιψη*;— 4) Τί λέγεται *ἀπόστροφος*;— 5) Ἡ λέξη *καὶ* μπροστά από φωνήεν πῶς γίνεται κάποτε;

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΙΤΕΣ ΚΑΙ ΑΚΛΙΤΕΣ ΘΕΜΑ - ΚΑΤΑΛΗΞΗ - ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ

Κλιτές καὶ ἀκλιτές λέξεις

Τὸ παιδί τρέχει ἐδῶ καὶ ἐκεῖ

Τὰ παιδιά τρέχουν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ

Ἐσὺ τρέχεις ἐδῶ καὶ ἐκεῖ.

Ἐσεῖς τρέχετε ἐδῶ καὶ ἐκεῖ.

1. Πολλές λέξεις δὲν ἔχουν πάντα τὴν ἴδια μορφή, ἀλλὰ ἀλλάζουν στὸ τέλος τους, δηλαδή *κλίνονται*: τὸ παιδί, τοῦ παιδιοῦ, τὰ παιδιά, τρέχω, τρέχεις, τρέχει, τρέχετε κτλ. Αὐτὲς οἱ λέξεις λέγονται **κλιτές**.

2. Μερικές λέξεις όμως μένουν πάντα με την ίδια μορφή, δηλαδή δεν κλίνονται : *έδω και εκεί* κτλ. Αυτές λέγονται **ἄκλιτες**.

Θέμα και κατάληξη

τρέχ - ω	ή ἐλπίδ - α	ὁ ἄνθρωπ - ος
τρέχ - εις	τῆς ἐλπίδ - ας	τοῦ ἀνθρώπ - ου
τρέχ - ει	τὴν ἐλπίδ - α	τὸν ἄνθρωπ - ο

Ὅπως βλέπομε στὰ παραδείγματα αὐτά, οἱ κλιτῆς λέξεις ἔχουν δύο κομμάτια : τὸ πρῶτο κομμάτι στὴν ἀρχή, ποὺ μένει πάντα τὸ ἴδιο καὶ τὸ δεύτερο κομμάτι πρὸς τὸ τέλος, ποὺ ἀλλάζει. Τὸ πρῶτο κομμάτι ποὺ δὲν ἀλλάζει, λέγεται **θέμα**. Τὸ δεύτερο κομμάτι ποὺ ἀλλάζει λέγεται **κατάληξη**.

Ἔτσι ἡ λέξη *τρέχ - ω* ἔχει θέμα *τρέχ -* καὶ κατάληξη *- ω*. Ἡ λέξη *ἐλπίδ - α* ἔχει θέμα *ἐλπίδ -* καὶ κατάληξη *- α*.

Χαρακτήρας

θέμα	Χαρακτήρας
γράφ - ω = γραφ -	φ
πίνακ - ας = πινακ -	κ
ἦρω - ας = ἦρω -	ω

Στὶς κλιτῆς λέξεις ὁ τελευταῖος φθόγγος τοῦ θέματος λέγεται **χαρακτήρας**.

Ἔτσι ἡ λέξη *γράφω*, ἔχει θέμα *γραφ -* καὶ χαρακτήρα *φ*. Ἡ λέξη *πίνακας* ἔχει θέμα *πινακ -* καὶ χαρακτήρα *κ*. Καὶ ἡ λέξη *ἦρωας* ἔχει θέμα *ἦρω -* καὶ χαρακτήρα *ω*.

Χαρακτήρας μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ δίψηφο φωνῆεν : *παι -*

δεύω (έχει θέμα παιδευ - και χαρακτήρα ευ), άκούω (έχει θέμα άκου - και χαρακτήρα ου).

ΑΣΚΗΣΗ 28.— Κάτω από τις κλιτές λέξεις βάλτε μιὰ γραμμούλα και κάτω από τις άκλιτες βάλτε δύο γραμμούλες :

Χελώνα βρέθηκε σε άμάξι
και έτσι τής ήρθε να φωνάξει :
Τί χάρη, αλήθεια, πού την έχω,
σαν έλαφάκι τώρα τρέχω. M

ΑΣΚΗΣΗ 29.— Στις παρακάτω λέξεις να βρής ποιό είναι τó θέμα, ποιά είναι ή κατάληξη και ποιός είναι ó χαρακτήρας :

Πατρίδα, σταφίδα, έχω, παίζω, ώραιος, άνθρωπος, φεύγω, πλέκω, άκούω, παιδευώ, δροσίζω, κρύβω, γράφω, κλαίω, πατέρας, φύλακας, φταίω, δρόμος, μαγεύω.

Έρωτήσεις

1) Ποιές λέξεις λέγονται κλιτές και ποιές άκλιτες;— 2) Στις κλιτές λέξεις ποιό μέρος λέγεται θέμα και ποιό λέγεται κατάληξη;— 3) Τί λέγεται χαρακτήρας;

ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ - ΕΙΔΗ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

Ποιές λέξεις λέγονται ουσιαστικά

Πρόσωπα	Ζώα	Πράγμα- τα	Ένερ- γεια	Κατά- σταση	Ίδιότητα
άνθρωπος	σκύλος	φράχτης	πήδημα	λύπη	άνδρεια
γυναίκα	γάτα	θάλασσα	τρέξιμο	χαρά	κακία
παιδί	πρόβατο	τραπέζι	όργωμα	πείνα	καλοσύνη

Οί λέξεις πού φανερώνουν πρόσωπα, ζώα, πράγματα, έներγεια, κατάσταση ή ιδιότητα λέγονται ονόματα ουσιαστικά ή άπλώς ουσιαστικά.

ΑΣΚΗΣΗ 30.— Γράψε χωριστά τὰ οὐσιαστικά πού φανερω-
νουν πρόσωπο ἢ ζῶο ἢ πράγμα ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα : μητέρα, τρα-
πέζι, ποταμός, λύκος, πατέρας, ποτήρι, Νίκος, γάτα, ἀνάχτορο,
σύννεφο, ἀδερφός, μαθήτρια, ἀλεπού, σπίτι, μηλιά, ἀμπέλι, ἐλάφι.

Οὐσιαστικά κύρια καὶ κοινά

1. Κύρια οὐσιαστικά

Νίκος, Γιώργος, Μαρία
Βουκεφάλας, Κέρβερος
Πηνεῖός, Ὀλυμπος
Ἑλλάδα, Κέρκυρα

2. Κοινὰ οὐσιαστικά

ἄνθρωπος, γυναίκα, παιδί
ζῶο, ἄλογο, σκύλος, γάτα
ποταμός, λίμνη, βουνό, χώρα,
πόλη

Τὰ οὐσιαστικά πού φανερώνουν ἓνα ὀρισμένο πρόσωπο
ζῶο ἢ πράγμα, λέγονται **κύρια οὐσιαστικά ὀνόματα** ἢ
μόνο **κύρια ὀνόματα**.

Τὰ ἄλλα οὐσιαστικά λέγονται **κοινά**.

Ποιά εἶναι κύρια ὀνόματα

Τὰ κύρια ὀνόματα εἶναι :

1) *Νίκος, Γιώργος, Μαρία* κτλ. δηλαδή τὰ **βαφτι-
στικά**.

2) *Θεοδωρόπουλος, Πετρίδης, Κανάρης* κτλ. δηλ. τὰ
οἰκογενειακά.

3) *Βουκεφάλας*, (πού ἦταν τὸ ἄλογο τοῦ Μεγάλου
Ἀλεξάνδρου), *Πιστός* (πού εἶναι ὄνομα σκύλου) κτλ. δηλ.
ὀνόματα ὀρισμένων ζώων.

4) *Ἑλλάδα, Ἀθήνα, Ὀλυμπος, Πηνεῖός, Σαρωνικός*
κτλ. δηλ. τὰ **γεωγραφικά ὀνόματα** (πού ἔχουν οἱ χῶρες,
οἱ πόλεις, τὰ βουνά, οἱ ποταμοί, οἱ λίμνες, οἱ κόλποι καὶ
ἄλλες τοποθεσίες).

5) *Γενάρης, Φλεβάρης, Μάρτης* κτλ.— *Κυριακή, Δευ-*

τέρα, Τρίτη κτλ.— Χριστούγεννα, Θεοφάνεια, Πάσχα κτλ.: δηλ. τὰ ὀνόματα τῶν μηνῶν, τῶν ἡμερῶν καὶ τῶν γιορτῶν.

Ἔτσι αὐτὰ τὰ κύρια ὀνόματα ἔχουν κεφαλαῖο τὸ ἀρχικὸ γράμμα.

Μὲ κεφαλαῖο γράφονται καὶ τὰ ὀνόματα Ἑλληνας, Γάλλος, Ἀγγλος, Ἀθηναῖος, Κερκυραῖος κτλ., δηλαδή τὰ ὀνόματα ποὺ φανεροῦν τὸς κατοίκους ἑνὸς τόπου (ἔθνικα).

ΑΣΚΗΣΗ 31.— Γράψε 15 κύρια ὀνόματα ἀπὸ διάφορα εἶδη.

ΑΣΚΗΣΗ 32.— Γράψε ἀπὸ 5 ὀνόματα κοινὰ (ἄχι κύρια) ποὺ νὰ φανεροῦν πρόσωπα, ζῶα καὶ πράγματα.

ΑΣΚΗΣΗ 33.— Λέξεις γιὰ ὀρθογραφία: βιβλίο, βοσκός, τετράδιο, ἀχλαδιά, ἄνθρωπος, γυναίκα, παιδί, πουλί, κυνηγός, κυνήγι ναύτης, ψάλτης, Εὐρώπη, Ἀσία, Ἀφρικὴ, Αὐστραλία. (Νὰ βρῆς τί εἶδους οὐσιαστικὰ εἶναι τὸ καθένα ἀπ' αὐτά).

Οὐσιαστικὰ συγκεκριμένα καὶ ἀφηρημένα

1. Συγκεκριμένα

στρατιώτης, μαθήτρια, παιδί, πετεινός, ὄρνιθα, χελιδόνι, λάκκος, πέτρα, λουλούδι

Τὰ οὐσιαστικὰ αὐτὰ φανεροῦν πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα, ποὺ μποροῦμε νὰ τὰ καταλάβωμε μὲ τὶς αἰσθήσεις μας (τὰ βλέπομε, τὰ ἀκοῦμε, τὰ γευόμαστε, τὰ ἐγγίζομε, τὰ ὀσφραϊνόμαστε).

Αὐτὰ τὰ οὐσιαστικὰ λέγονται **συγκεκριμένα**.

2. Ἀφηρημένα

ἐργασία, δουλειά, ὄργωμα, γράψιμο, σκάψιμο, εὐγένεια, ἐπιμέλεια, ἀμέλεια

Τὰ οὐσιαστικὰ αὐτὰ φανεροῦν μιὰ πράξη ἢ μιὰν ἰδιότητα. Αὐτὰ μποροῦμε νὰ τὰ καταλάβωμε μὲ τὸ νοῦ μας.

Αὐτὰ τὰ οὐσιαστικὰ λέγονται **ἀφηρημένα**.

ΑΣΚΗΣΗ 34.— Νά βρῆς ἀπὸ τὸ ἀναγνωστικὸ σου 5 συγκεκριμένα καὶ 5 ἀφηρημένα οὐσιαστικά.

Ἐρωτήσεις

1) Ποιῆς λέξεις λέγονται οὐσιαστικά;— 2) Ποιὰ λέγονται κύρια ὀνόματα καὶ ποιὰ λέγονται κοινὰ;— 3) Πόσων εἰδῶν κύρια ὀνόματα ἔχομε;— 4) Ποιὰ οὐσιαστικά λέγονται συγκεκριμένα καὶ ποιὰ λέγονται ἀφηρημένα;

ΓΕΝΗ, ΑΡΙΘΜΟΙ ΚΑΙ ΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

Τὰ τρία γένη

1. Ἄρσενικά	2. Θηλυκά	3. Οὐδέτερα
ὁ ἄνθρωπος	ἡ γυναίκα	τὸ βουνό
ὁ πατέρας	ἡ μητέρα	τὸ λουλούδι
ὁ οὐρανὸς	ἡ θάλασσα	τὸ τετράδιο

1. Ὅσα οὐσιαστικά παίρνουν μπροστὰ τὴ λεξούλα ὁ εἶναι **ἄρσενικά**.

2. Ὅσα οὐσιαστικά παίρνουν μπροστὰ τὴ λεξούλα ἡ εἶναι **θηλυκά**.

3. Ὅσα οὐσιαστικά παίρνουν μπροστὰ τὴ λεξούλα τὸ εἶναι **οὐδέτερα**.

Λοιπὸν λέμε ὅτι τὰ οὐσιαστικά ἔχουν τρία **γένη**: ἄρσενικό, θηλυκὸ καὶ οὐδέτερο.

ΑΣΚΗΣΗ 35.— Γράψε σὲ τρεῖς στῆλες χωριστὰ τὰ ἄρσενικά, τὰ θηλυκά καὶ τὰ οὐδέτερα ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα οὐσιαστικά καὶ βάλε μπροστὰ τὶς λεξοῦλες ὁ, ἡ, τό, ὅπως ταιριάζει στὸ καθένα :

σπίτι, δέντρο, στρατιώτης, Μαρία, φίλος, δασκάλα, ἀδερφή, μαθήτρια, ναύτης, βασίλισσα, πατέρας, σημαία, Παῦλος, δήμαρχος, ποταμὸς, ποτάμι, στρατός, μέτωπο, αὐτί, μύτη, κεφάλι, πόδι, ράχη, χέρι.

Οἱ δύο ἀριθμοὶ

1. Ἐνικός

ὁ ἄνθρωπος

ἡ γάτα

τὸ βουνό

2. Πληθυντικός

οἱ ἄνθρωποι

οἱ γάτες

τὰ βουνά

1. Ὄταν λέμε *ὁ ἄνθρωπος, ἡ γάτα, τὸ βουνό* μιλοῦμε γιὰ ἓναν ἄνθρωπο, γιὰ μιὰ γάτα, γιὰ ἓνα βουνό· δηλ. ἔχομε **ἐνικὸν ἀριθμό**.

2. Ὄταν λέμε *οἱ ἄνθρωποι, οἱ γάτες, τὰ βουνά* μιλοῦμε γιὰ πολλοὺς ἄνθρώπους, γιὰ πολλὲς γάτες, γιὰ πολλὰ βουνά· δηλαδή ἔχομε **πληθυντικὸ ἀριθμό**.

Ὅστε τὰ οὐσιαστικά ἔχουν **δύο ἀριθμούς**:

1) **ἐνικό**, ὅταν μιλοῦμε γιὰ ἓνα πρόσωπο, ζῶο ἢ πράγμα,

2) **πληθυντικό**, ὅταν μιλοῦμε γιὰ πολλὰ πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα.

⊙ **ΑΣΚΗΣΗ 36.**— Γράψε σὲ δύο στήλες χωριστὰ τὰ οὐσιαστικά πού εἶναι στὸν ἐνικὸ καὶ στὸν πληθυντικὸ ἀριθμό :

ὁ δρόμος, οἱ μαθήτριες, οἱ δρόμοι, τὸ μάρμαρο, ἡ νίκη, τὸ τραπέζι, ἡ κιμωλία, τὰ βιβλία, οἱ βελόνες, τὰ ρούχα, ὁ στρατηγός, οἱ ὑπουργοί, ἡ παραλία, τὰ πρόβατα, ὁ οὐρανός, οἱ δάσκαλοι, ὁ ψαράς, τὸ σχολεῖο, οἱ ψωμάδες, ἡ χώρα, οἱ θυγατέρες, τὸ στήθος.

Οἱ πέντε πτώσεις

Ἐνικός

- 1) Ποιὸς ἔχει τὰ ψάρια;— *ὁ ψαράς* (πτώση ὀνομαστική).
- 2) Ποιανοῦ εἶναι τὰ ψάρια;— *τοῦ ψαρά* (πτώση γενική).
- 3) Ποιὸν φωνάζεις;— *τὸν ψαρά* (πτώση αἰτιατική).
- 4) Πῶς τὸν φωνάζεις;— *ἔ, ψαρά* (πτώση κλητική).

Πληθυντικός

- 1) Ποιοὶ ἔχουν τὰ ψάρια; — οἱ ψαράδες (πτῶση ὀνομαστική).
  - 2) Ποιῶν εἶναι τὰ ψάρια; — τῶν ψαράδων (πτῶση γενική).
  - 3) Ποιοὺς φωνάζομε; — τοὺς ψαράδες (πτῶση αἰτιατική).
  - 4) Πῶς τοὺς φωνάζομε; — ἔ, ψαράδες (πτῶση κλητική).
- Δηλαδή τὰ οὐσιαστικά σὲ κάθε ἀριθμὸ ἔχουν τέσσερις τύπους πού λέγονται **πτῶσεις**.

Οἱ πτώσεις σὲ κάθε ἀριθμὸ εἶναι : 1) ὀνομαστική, 2) γενική, 3) αἰτιατική, καὶ 4) κλητική.

ΑΣΚΗΣΗ 37.— Στὶς παρακάτω φράσεις ποιά οὐσιαστικά εἶναι σὲ πτῶση ὀνομαστική καὶ ποιά σὲ πτῶση γενική;

Τὸ βιβλίον τοῦ δασκάλου. Ὁ διευθυντὴς τοῦ σχολείου. Ὁ κοκὴρ τοῦ σπιτιοῦ. Ἡ χαρὰ τοῦ πατέρα.

ΑΣΚΗΣΗ 38.— 1) Πῶς λέγεται αὐτὸς πού πουλεῖ γάλα; — 2) Ἄκούω τὴ φωνὴ «γάλα, γάλα!». Ποιανοῦ εἶναι αὐτὴ ἡ φωνή; — 3) Βλέπω αὐτὸν πού πουλεῖ γάλα. Ποιὸν βλέπω; — 4) Ὅταν θέλω νὰ τὸν φωνάξω, πῶς λέω;

(Μὲ ποιά πτῶση ἀπαντᾷς σὲ καθεμίαν ἀπ' αὐτὲς τὶς 4 ἐρωτήσεις;)

Ἐρωτήσεις

1) Πόσα καὶ ποιά εἶναι τὰ γένη τῶν οὐσιαστικῶν; — 2) Πόσοι καὶ ποιοὶ εἶναι οἱ ἀριθμοί; — 3) Πόσες καὶ ποιῆς εἶναι οἱ πτώσεις σὲ κάθε ἀριθμὸ;

Μ ΤΑ ΑΡΘΡΑ — Η ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΑΡΘΡΩΝ

Ποιῆς λέξεις λέγονται ἄρθρα

ἀρσενικό	θηλυκό	οὐδέτερο
ὁ πατέρας	ἡ μητέρα	τὸ παιδί

Εἶδαμε ὅτι οἱ μικρὲς λέξεις ὁ, ἡ, τὸ πηγαίνουν μπροστὰ

ἀπὸ τὰ οὐσιαστικά καὶ δείχνουν τὸ γένος τους. Οἱ λεξοῦλες αὐτὲς λέγονται **ἄρθρα**.

Πῶς κλίνονται τὰ ἄρθρα

Ἑνικός ἀριθμὸς

	ἀρσενικό		θηλυκό		οὐδέτερο
Ὄνομ.	ὁ ποταμός	ἡ	ἀχλαδιά	τὸ	βουνό
Γεν.	τοῦ ποταμοῦ	τῆς	ἀχλαδιάς	τοῦ	βουνοῦ
Αἵτ.	τὸν ποταμό	τὴν	ἀχλαδιά	τὸ	βουνό
Κλητ.	ποταμέ		ἀχλαδιά		βουνό

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.	οἱ ποταμοί	οἱ	ἀχλαδιές	τὰ	βουνά
Γεν.	τῶν ποταμῶν	τῶν	ἀχλαδιῶν	τῶν	βουνῶν
Αἵτ.	τούς ποταμούς	τίς	ἀχλαδιές	τὰ	βουνά
Κλητ.	ποταμοί		ἀχλαδιές		βουνά

Τί παρατηροῦμε στὴν κλίση τῶν ἄρθρων

Ἄν προσέξωμε στὴν κλίση τῶν ἄρθρων, παρατηροῦμε τὰ ἐξῆς :

1) **Στὴν κλητική** λέμε : ποταμέ, ποταμοί, Γιῶργο, Νίκο. Τὸ ἄρθρο δὲν ἔχει κλητική.

2) **Στὴν ὀνομαστική τοῦ πληθυντικοῦ** λέμε :

ἀρσενικό	θηλυκό
οἱ ποταμοί,	οἱ ἀχλαδιές
οἱ πατέρες,	οἱ μητέρες

Δηλαδή, τὸ ἄρθρο **οἱ** στὴν ὀνομαστική τοῦ πληθυντικοῦ εἶναι τὸ ἴδιο γιὰ τὸ ἀρσενικό καὶ γιὰ τὸ θηλυκό.

3) **Στή γενική τοῦ πληθυντικοῦ** λέμε :

ἀρσενικό   θηλυκό   οὐδέτερο
τῶν ποταμῶν   τῶν ἀχλαδιῶν   τῶν βουνῶν
τῶν πατέρων   τῶν μητέρων   τῶν παιδιῶν

Δηλαδή, τὸ ἄρθρο τῶν στή γενική τοῦ πληθυντικοῦ εἶναι τὸ ἴδιο καί γιὰ τὰ τρία γένη.

4) **Στήν γενική ἐνικοῦ καί πληθυντικοῦ** τὰ ἄρθρα γράφονται ἔτσι :

τοῦ ποταμοῦ   τῆς ἀχλαδιᾶς   τῶν ποταμῶν
τοῦ πατέρα   τῆς μητέρας,   τῶν παιδιῶν

Δηλαδή, τὰ ἄρθρα στή γενική τοῦ ἐνικοῦ καί τοῦ πληθυντικοῦ παίρνουν περισπωμένη : τοῦ, τῆς, τῶν.

Τὸ τελικό ν στα ἄρθρα : τὸν καί τήν

1. Κρατοῦν τὸ τελικό ν

τὸν ἄνθρωπο, τήν Ἑλλάδα, τὸν Κώστα
τήν Κυριακή, τὸν ποταμό, τήν προκοπή,
τὸν ταμιά, τήν Τρίτη, τὸν ξένο,
τήν ξενιτιά, τὸν ψαρά, τήν ψαρόβαρκα,
τὸν μπακάλη, τήν μπουκάλα,
τὸν Ντίνο, τήν ντροπή,
τὸν γκρεμό, τήν γκλίτσα,
τήν τσάντα, τὸν τζιτζικα

2. Χάνουν τὸ τελικό ν

τὸ Βασίλη, τὴ βάρκα
τὸ Γιάννη, τὴ γραμμὴ
τὸ δρόμο, τὴ δροσιὰ

τὸ Ζαχαρία, τῆ ζέστη
τὸ θεό, τῆ θήκη
τὸ λάκκο, τῆ λίμνη κτλ.

Ἀπὸ τὰ παραπάνω παραδείγματα βλέπομε ὅτι τὰ ἄρθρα τὸν καὶ τὴν κρατοῦν στὸ τέλος τὸ ν, ὅταν ἀκολουθῆ φωνῆεν ἢ κ, π, τ, ξ, ψ, μπ, ντ, γκ, τσ, τζ. Μπροστὰ ὁμως ἀπὸ τὰ ἄλλα σύμφωνα τὸ ν φεύγει.

ΑΣΚΗΣΗ 39.— Νὰ ξεχωρίσης τὰ ἄρθρα ποὺ ὑπάρχουν στὶς παρακάτω φράσεις καὶ νὰ βρῆς τὸ γένος, τὸν ἀριθμὸ καὶ τὴν πτώση τοῦ καθενὸς :

Ὁ μαθητὴς διαβάζει τὴ γραμματική. Ἀκούω τοὺς λόγους τοῦ δασκάλου. Σέβομαι τὸ δάσκαλο. Αὐτὸ εἶναι τὸ τετράδιο τοῦ Νίκου. Οἱ δρόμοι τῶν πόλεων εἶναι μεγάλοι. Τὰ φύλλα τῶν δέντρων πέφτουν τὸ φθινόπωρο.

Παράδειγμα

Ὁ ἄρθρο, γένους ἀρσενικοῦ, ἀριθμοῦ ἐνικοῦ, σὲ πτώσει ὀνομαστική.

ΑΣΚΗΣΗ 40.— Βάλε τὸ κατάλληλο ἄρθρο μπροστὰ ἀπὸ τὰ οὐσιαστικά στὶς παρακάτω φράσεις :

Βλέπω — μαθητή. Βλέπω — ξένο. Ἦρθε ἀπὸ — ξενιτιά. Ἀκούω — ψάλτη. Ἀκούω — ψάλτες. Αὐτὸ εἶναι — βιβλίο — φίλου μου. Φωνάζω — Κώστα. Θὰ ἔρθω — Κυριακή. Ἀγαπῶ — πατέρα καὶ — μητέρα μου. Σέβομαι — δασκάλους μου. Ἀκούω — λόγους — δασκάλων μου. Ἀπ' — κόκκαλα βγαλμένη — Ἑλλήνων — ἱερά. Ὅταν λείπη — γάτα, χορεύουν — ποντίκια.

Ἄρθρα μὲ τὸ σ μπροστὰ τους

(Ἄρθρα σύνθετα)

στοῦ Νίκου τὸ σπίτι	στῶν Παρῶν τὴν ὀλόμαυρη
στῆς ἐκκλησιᾶς τὴν πόρτα	ράχη
στὸν ἄνθρωπο, στὸ φίλο μου	στοὺς φίλους μου
στὴν ἀγορά, στή μέση,	στὶς θάλασσες
στὸ σχολεῖο	στὰ βουνά

Ἡ λέξη σέ μπροστά ἀπό τὰ ἄρθρα πού ἀρχίζουν ἀπό τ ἐνώνεται μαζί τους καί ἔτσι σχηματίζονται οἱ τύποι :

στοῦ, στής, στόν, στήν, στό
 στῶν, στούς, στίς, στά

Αὐτά λέγονται **σύνθετα ἄρθρα**.

ΑΣΚΗΣΗ 41.— Στις παρακάτω φράσεις νά ἀναγνωρίσης τὰ σύνθετα ἄρθρα (δηλαδή νά βρῆς τὸ γένος, τὸν ἀριθμὸ καί τὴν πτώση τους) :

Στῶν Ψαρῶν τὴν ὀλόμαυρη ράχη
 περπατώντας ἡ Δόξα μονάχη
 μελετᾷ τὰ λαμπρὰ παλικάρια
 καὶ στὴν κόμη στεφάνι φορεῖ
 γινωμένο ἀπὸ λίγα χορτάρια
 πού εἶχαν μείνει στὴν ἔρημη γῆ.

— Στοῦ κουφοῦ τὴν πόρτα, ὅσο θέλεις βρόντα.

— Ὅσα ἔχει ἡ Μαριῶ στό νοῦ της, τὰ βλέπει στ' ὄνειρό της (=στό ὄνειρό της).

— Ἡ ἄλεπού στόν ὕπνο της πετειναράκια βλέπει.

Ἐρωτήσεις

Ⓛ ① Ποιές λέξεις λέγονται *ἄρθρα*; — 2) Στὴν ὀνομαστικὴ τοῦ πληθυντικοῦ ποῖο ἄρθρο εἶναι γιὰ τὸ ἀρσενικὸ καὶ τὸ θηλυκὸ; — 3) Στὴ γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ ποῖο ἄρθρο εἶναι καὶ γιὰ τὰ τρία γένη; — 4) Στὴ γενικὴ τοῦ ἐνικοῦ καὶ τοῦ πληθυντικοῦ τί τόνο παίρνουν τὰ ἄρθρα; Ⓛ 5) Τὰ ἄρθρα τὸν (στό ἀρσενικὸ) καὶ τὴν (στό θηλυκὸ) πότε κρατοῦν ν στό τέλος καὶ πότε τὸ χάνουν; Ⓛ 6) Ποιά λέγονται *σύνθετα ἄρθρα*;

Η ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

Κλίση ἀρσενικῶν   Κλίση θηλυκῶν   Κλίση οὐδετέρων

ὁ ἀνθρωπ-ος	ἡ χαρ-ά	τὸ βουν-ὸ
τοῦ ἀνθρώπ-ου	τῆς χαρ-ᾶς	τοῦ βουν-οῦ
τὸν ἀνθρωπ-ο	τὴ χαρ-ά	τὸ βουν-ὸ
κτλ.	κτλ.	κτλ.

Όπως βλέπομε στὰ παραδείγματα αὐτά, τὰ οὐσιαστικά χωρίζονται σὲ ἄρσενικά, θηλυκὰ καὶ οὐδέτερα. Τὰ ἄρσενικά κλίνονται μὲ δικό τους τρόπο. Τὸ ἴδιο καὶ τὰ θηλυκὰ καὶ τὰ οὐδέτερα.

Ἴσοσύλλαβα καὶ ἀνισοσύλλαβα

Ἴσοσύλλαβα

Ἀνισοσύλλαβα

Ἐνικός	Πληθυντικός	Ἐνικός	Πληθυντικός
ὁ στρατὸς	οἱ στρατοὶ	ὁ ψωμὰς	οἱ ψωμάδες
ἡ θάλασσα	οἱ θάλασσεσ	ἡ ἄλεπου	οἱ ἄλεπουδες
τὸ πρόβατο	τὰ πρόβατα	τὸ κρέας	τὰ κρέατα

1) Τὸ οὐσιαστικὸ ὁ *στρατὸς* ἔχει σὲ ὅλες τὶς πτώσεις τοῦ ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ δύο συλλαβές.

Τὰ οὐσιαστικά πού ἔχουν σὲ ὅλες τὶς πτώσεις ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ ἴσο ἀριθμὸ συλλαβῶν λέγονται **ἴσοσύλλαβα**.

2) Τὸ οὐσιαστικὸ ὁ *ψωμὰς* ἔχει πληθυντικὸ οἱ *ψωμάδες*. δηλαδὴ ἔχει στὸν πληθυντικὸ τρεῖς συλλαβές.

Τὰ οὐσιαστικά πού δὲν ἔχουν σὲ ὅλες τὶς πτώσεις ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ ἴσο ἀριθμὸ συλλαβῶν λέγονται **ἀνισοσύλλαβα**.

ΑΣΚΗΣΗ 42.— Νὰ ξεχωρίσης σὲ δυὸ στῆλες τὰ ἴσοσύλλαβα καὶ τὰ ἀνισοσύλλαβα:

ὁ ναύτης, ὁ στρατιώτης, ὁ φούρναρης, ὁ ἀσβέστης, τὸ βιβλίον, ὁ στρατηγός, ἡ ζάχαρη, τὸ πρόσωπο, τὸ τέρας, ἡ κόρη, τὸ σίδηρο, τὸ βουνό, τὸ ὄνομα, ὁ παπούς, ὁ ψαρὰς, ὁ φύλακας, ἡ ἐλπίδα, ὁ καφές, ἡ ψυχὴ, τὸ χῶμα.

Ἐρωτήσεις

Ποῖα ὀνόματα λέγονται ἴσοσύλλαβα καὶ ποῖα ἀνισοσύλλαβα;

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΟΝΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

1) Παίρνουν ὀξεῖα

ὁ ψωμάς,	τὸν ψωμά,
ὁ τραγουδιστής,	τὸν τραγουδιστή,
οἱ οὐρανοί,	τοὺς οὐρανοὺς
ἡ νοικοκυρά,	τὴ νοικοκυρά,
ἡ ἄλεπού,	τὴν ἄλεπού,
ἡ Ἄργυρώ,	τὴν Ἄργυρώ

Ἐκ τῶν παραπάνω παραδείγματα βλέπομε ὅτι τὰ ὀνόματα, ὅταν τονίζονται στὴ λήγουσα, παίρνουν ὀξεῖα στὴν ὀνομαστική, αἰτιατική.

2) Παίρνουν περισπωμένη

τοῦ ψωμά,	τοῦ γαλατᾶ
τοῦ τραγουδιστῆ,	τῶν τραγουδιστῶν
τοῦ οὐρανοῦ,	τῶν οὐρανῶν
τοῦ γιαιτροῦ,	τῶν γιαιτρῶν
τοῦ παιδιοῦ,	τῶν παιδιῶν
τοῦ βουνοῦ,	τῶν βουνῶν

Ἐκ τῶν παραπάνω παραδείγματα βλέπομε ὅτι τὰ ὀνόματα, ὅταν τονίζονται στὴ λήγουσα, παίρνουν περισπωμένη στὴ γενική, ἂν ἡ λήγουσα εἶναι μακρόχρονη.

Περισπωμένη παίρνουν καὶ τὰ ὀνόματα : γῆ, φῶς, πᾶν, νοῦς, Ἀθηνᾶ, Ἰησοῦς, Ἑρμῆς.

Ἐπίσης περισπωμένη παίρνουν καὶ τὰ κύρια ὀνόματα ποῦ τελειώνουν σὲ -ας καὶ σὲ -λῆς. Λουκάς, Παλαμᾶς, Σκουφᾶς, Θεμιστοκλῆς, Περικλῆς, Σοφοκλῆς κτλ.

ἀρσενικά

ὁ χειμώνας	ὁ κλητήρας
τοῦ χειμῶνα	τοῦ κλητήρα
τὸ χειμῶνα	τὸν κλητήρα

θηλυκά

ἡ χώρα	ἡ γυναίκα	ἡ σημαία
τῆς χώρας	τῆς γυναίκας	τῆς σημαίας
τῆ χώρα	τῆ γυναίκα	τῆ σημαία

Δηλαδή: τὸ α στὴ λήγουσα τῶν ἀρσενικῶν καὶ θηλυκῶν εἶναι μακρόχρονο.

3) Παίρνουν περισπωμένη στὴν παραλήγουσα

οὐδέτερα

τὸ χρῶμα	τὰ δῶρα	τὰ σχολεῖα
τὸ χρῆμα	τὰ μῆλα	τὰ στοιχεῖα

Δηλαδή: τὸ α στὸ τέλος τῶν οὐδετέρων εἶναι βραχύχρονο.

4) Παίρνουν ὀξεῖα στὴν παραλήγουσα

Οὐδέτερα: τὸ ποτήρι τὸ μαχαίρι τὸ λουλούδι
τὸ κλαδευτήρι τὸ καλοκαίρι τὸ παραμῦθι

Δηλαδή: τὸ ι στὸ τέλος τῶν οὐδετέρων εἶναι μακρόχρονο.

Παίρνουν ὀξεῖα στὴν παραλήγουσα

διάκος	παπάδες	ψαράδες	λάθος	κινίνο
σκύλος	χωριάτες	ψωμάδες	σύκο	κλίμα

Δηλαδή: τὰ δίχρονα α, ι, υ στὴν παραλήγουσα τῶν ὀνομάτων εἶναι βραχύχρονα. Μ

ΑΣΚΗΣΗ 43.— Βάλε τὸν τόνο καὶ τὸ πνεῦμα :

Οἱ εποχές του ετους εἶναι τεσσereis : ἡ ανοιξη, το καλοκαιρι, το φθινοπωρο και ο χειμωνας. — Την ανοιξη ολη η γη εἶναι ανθισμενη. Τοτε εἶναι χαρα Θεου. Γυριζουν τα πουλια κι αρχιζουν το χτισιμο της φωλιας τους. Επειτα το καλοκαιρι ερχεται με πλουσια δωρα για τους ανθρωπους. Ολων των ειδων τα οπωρικα φτανουν στην αγορα. Το σταφυλι, το καρπουζι, το πεπονι και τα αλλα εἶναι αφθονα. Κατα το φθινοπωρο αλλαζει η μορφη της γης. Τα φυλλα των δεντρων πεφτουν. Τα πουλια φευγουν, αφηνουν τη φωλια τους και πηγαίνουν σ' αλλη χωρα. Τελος ερχεται ο χειμωνας με τα κρυα. Ολοι μαζευονται στο τζακι κοντα στη φωτια.

ΑΣΚΗΣΗ 44.— Βάλε τὸν κατάλληλο τόνο καὶ πνεῦμα :

Αγορασα δυο κιλα πατατες και αρκετα συκα.— Οἱ γαλαταδες ξυπνοῦν ενωρις και πουλοῦν γαλα.— Οἱ σκυλοι και οἱ γατες εἶναι εχθροι.— Η πατριδα μας εχει καλο κλιμα.— Οἱ μυγες εἶναι βλαβερα εντομα.— Η Αργυρουλα εσπασε ενα πιατο.— Ο κρινος εἶναι ωραιο λουλουδι.

Ἑρωτήσεις

- 1) Τὰ δνόματα πού τονίζονται στή λήγουσα τί τόνο παίρνουν στήν δνομαστική, αίτιατική καὶ κλητική;— 2) Τί τόνο παίρνουν στή γενική, ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι μακρόχρονη;— 3) Ποιά δνόματα παίρνουν περίσπωμένη;— 4) Τὸ α στή λήγουσα τῶν ἀρσενικῶν καὶ θηλυκῶν εἶναι μακρόχρονο ἢ βραχύχρονο;—
- 5) Τί εἶναι τὸ α στο τέλος τῶν οὔδετέρων;— 6) Τί εἶναι τὸ ι στο τέλος τῶν οὔδετέρων;— 7) Τί εἶναι τὰ α, ι, υ στήν παραλήγουσα τῶν δνομάτων;

ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΑΡΣΕΝΙΚΩΝ

Α. ΙΣΟΣΥΛΛΑΒΑ

1. Ἄρσενικά σέ -ος

ὁ στρατὸς   ὁ δρόμος   ὁ ἔμπορος   ὁ κῆπος

Ἐνικός ἀριθμός

ἽΟνομ.	ὁ	στρατ-ὸς	ὁ	δρόμ-ος	ὁ	ἔμπορ-ος	ὁ	κῆπ-ος
Γεν.	τοῦ	στρατ-οῦ	τοῦ	δρόμ-ου	τοῦ	ἔμπόρ-ου	τοῦ	κῆπ-ου
Αἰτ.	τὸ	στρατ-ὸ	τὸ	δρόμ-ο	τὸν	ἔμπορ-ο	τὸν	κῆπ-ο
Κλητ.		στρατ-έ		δρόμ-ε		ἔμπορ-ε		κῆπ-ε

Όνομ.	οί	στρατ-οί	δρόμ-οι	ἔμπορ-οι	κῆπ-οι
Γεν.	τῶν	στρατ-ῶν	δρόμ-ων	ἐμπόρ-ων	κῆπ-ων
Αἰτ.	τούς	στρατ-οὺς	δρόμ-ους	ἐμπόρ-ους	κῆπ-ους
Κλητ.		στρατ-οί	δρόμ-οι	ἔμπορ-οι	κῆπ-οι

“Όπως ὁ στρατός κλίνονται : ὁ ἀγρός, ἀδερφός, γεωργός, λαός, ναός, ποταμός, σανός καί πολλά ἄλλα.

“Όπως ὁ δρόμος κλίνονται : ὁ θόλος, θρόνος, πύργος, στόλος, ταχυδρόμος καί ἄλλα.

“Όπως ὁ ἔμπορος κλίνονται : ὁ ἄγγελος, ἄνθρωπος, δῆμαρχος, δάσκαλος, θόρυβος, κάτοικος, πλάτανος καί ἄλλα.

“Όπως ὁ κῆπος κλίνονται : ὁ τοῖχος, ὤμος, οἶνος καί ἄλλα.

(Νά βρῆς κι ἐσύ μερικά οὐσιαστικά ἀρσενικά σέ -ος πού νά τονίζονται στή λήγουσα, στήν παραλήγουσα, στήν προπαραλήγουσα ἢ νά παίρνουν περισπωμένη στήν παραλήγουσα).

Παρατηρήσεις στήν κλίση τῶν ἀρσενικῶν σέ -ος καί κανόνες τονισμού

ὁ ἔμπορος — τοῦ ἐμπόρου

οἱ ἔμποροι — τῶν ἐμπόρων, τούς ἐμπόρους

Στή γενική τοῦ ἐνικοῦ πολλές φορές κατεβαίνει ὁ τόνος ἀπό τήν προπαραλήγουσα στήν παραλήγουσα : ὁ ἔμπορος — τοῦ ἐμπόρου, ὁ ἄγγελος — τοῦ ἀγγέλου, ὁ ἄνθρωπος — τοῦ ἀνθρώπου κτλ.

Τὸ ἴδιο γίνεται καί στή γενική καί αἰτιατική τοῦ πληθυντικοῦ : οἱ ἔμποροι — τῶν ἐμπόρων — τούς ἐμπόρους, οἱ ἄγγελοι — τῶν ἀγγέλων — τούς ἀγγέλους, οἱ ἄνθρωποι — τῶν ἀνθρώπων — τούς ἀνθρώπους κτλ.

Σε μερικά όμως ονόματα σύνθετα ο τόνος μένει παντού στην προπαραλήγουσα.

ὁ ἀντίλαλος — τοῦ ἀντίλαλου — τῶν ἀντίλαλων — τοὺς ἀντίλαλους
ὁ καλόγερος — τοῦ καλόγερου — τῶν καλόγερων — τοὺς καλόγερους
ὁ αὐλόγυρος — τοῦ αὐλόγουρου — τῶν αὐλόγουρων — τοὺς αὐλόγουρους
ὁ Ἀχλαδόκαμπος — τοῦ Ἀχλαδόκαμπου κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 45.— Νὰ κλιθοῦν : ὁ ἀγρός, ὁ ποταμός.

ΑΣΚΗΣΗ 46.— Νὰ κλιθοῦν : ὁ θρόνος, ὁ ταχυδρόμος.

ΑΣΚΗΣΗ 47.— Νὰ κλιθοῦν : ὁ κῆπος, ὁ τοῖχος, ὁ ὄμιος.

᾽Οδηγία : Γιὰ νὰ κλίνης τὰ ονόματα αὐτὰ πρέπει νὰ θυμηθῆς τοὺς κανόνες :

1. «Ἡ παραλήγουσα παίρνει ὀξεῖα, ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι μακρόχρονη».

Γι' αὐτὸ γράφομε : τοῦ κήπου (μὲ ὀξεῖα).

2. «Ἡ μακρόχρονη παραλήγουσα παίρνει περισπωμένη, ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι βραχύχρονη».

Γι' αὐτὸ γράφομε : ὁ κῆπος, οἱ κήποι (μὲ περισπωμένη).

ΑΣΚΗΣΗ 48.— Νὰ κλιθοῦν : ὁ ἄγγελος, ὁ κάτοικος.

᾽Οδηγία : Πρόσεξε νὰ κατεβάζης τὸν τόνο στὴ γενική τοῦ ἐνικοῦ ἀπὸ τὴν προπαραλήγουσα στὴν παραλήγουσα. Τὸ ἴδιο καὶ στὴ γενική καὶ αἰτιατική τοῦ πληθυντικοῦ.

2. Ἴσοσύλλαβα ἄρσενικά σὲ -ας καὶ -ης

ὁ πατέρας ὁ φύλακας ὁ νικητῆς ὁ ἐργάτης

Ἐνικός ἀριθμός

᾽Ονομ.	ὁ πατέρ-ας	φύλακ-ας	νικητ-ῆς	ἐργάτ-ης
Γεν.	τοῦ πατέρ-α	φύλακ-α	νικητ-ῆ	ἐργάτ-η
Αἰτ.	τὸν πατέρ-α	τὸ φύλακ-α	τὸν νικητ-ῆ	τὸν ἐργάτ-η
Κλητ.	πατέρ-α	φύλακ-α	νικητ-ῆ	ἐργάτ-η

Πληθυντικός αριθμός

Όνομ.	οἱ	πατέρ-ες	φύλακ-ες	νικητ-ές	ἐργάτ-ες
Γεν.	τῶν	πατέρ-ων	φυλάκ-ων	νικητ-ῶν	ἐργατ-ῶν
Αἰτ.	τούς	πατέρ-ες	φύλακ-ες	νικητ-ές	ἐργάτ-ες
Κλητ.		πατέρ-ες	φύλακ-ες	νικητ-ές	ἐργάτ-ες

Ὅπως ὁ **πατέρας** κλίνονται : ὁ ἀγώνας, ἀέρας, κανόνας, κλητήρας, λιμένας, στρατώνας, χειμόνας καὶ ἄλλα.

Ὅπως ὁ **φύλακας** κλίνονται : ὁ ἄρχοντας, γείτονας, ἥρωας, κήρυκας, κόρακας, πίνακας, ρήτορας καὶ ἄλλα.

Ὅπως ὁ **νικητῆς** κλίνονται : ὁ ἀγοραστής, δανειστής, ἐθελοντής, ζυγιστής, θερμαστής, μαθητής, πολεμιστής κ.ἄ.

Ὅπως ὁ **ἐργάτης** κλίνονται : ὁ ἀσβέστης, διαβάτης, διαβήτης, καθρέφτης, ναύτης, πολίτης, σύρτης, στρατιώτης.

ΑΣΚΗΣΗ 49.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : ὁ ἀγώνας καὶ ὁ κλητήρας.

ΑΣΚΗΣΗ 50.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : ὁ ἥρωας καὶ ὁ γείτονας.

ΑΣΚΗΣΗ 51.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : ὁ θερμαστής καὶ ὁ ἐθελοντής.

ΑΣΚΗΣΗ 52.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : ὁ ναύτης καὶ ὁ στρατιώτης.

Ἐρωτήσεις

- 1) Ποιῆς καταλήξεις ἔχουν σὲ κάθε πτώση ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ τὰ ἀρσενικά σὲ -ος;— 2) Ποιῆς καταλήξεις ἔχουν σὲ κάθε πτώση τοῦ ἐνικοῦ τὰ ἀρσενικά ἰσοσύλλαβα σὲ -ας καὶ ποιῆς τὰ ἰσοσύλλαβα σὲ -ης; Σὲ ποιῆς πτώσεις ἔχουν ὁμοίως καταλήξεις;— 3) Ποιῆς καταλήξεις ἔχουν σὲ κάθε πτώση τοῦ πληθυντικοῦ τὰ ἰσοσύλ-

λαβα σέ -ας καί ποιές τὰ ἰσοσύλλαβα σέ -ης; Σέ ποιές πτώσεις ἔχουν ὅμοιες καταλήξεις;

B. ΑΝΙΣΟΣΥΛΛΑΒΑ

1. Ἄνισοσύλλαβα σέ -ας καί -ης

ὁ ψωμάς   ὁ πεταλωτής   ὁ νοικοκύρης

Ἑνικός ἀριθμός

ἽΟνομ.	ὁ	ψωμ-άς	πεταλωτ-ής	νοικοκύρ-ης
Γεν.	τοῦ	ψωμ-ᾶ	πεταλωτ-ῆ	νοικοκύρ-η
Αἰτ.	τόν	ψωμ-ά	πεταλωτ-ή	τὸ νοικοκύρ-η
Κλητ.		ψωμ-ά	πεταλωτ-ή	νοικοκύρ-η

Πληθυντικός ἀριθμός

ἽΟνομ.	οἱ	ψωμ-άδες	πεταλωτ-ῆδες	νοικοκύρ-ηδες
Γεν.	τῶν	ψωμ-άδων	πεταλωτ-ήδων	νοικοκύρ-ηδων
Αἰτ.	τούς	ψωμ-άδες	πεταλωτ-ῆδες	νοικοκύρ-ηδες
Κλητ.		ψωμ-άδες	πεταλωτ-ῆδες	νοικοκύρ-ηδες

1. Ὅπως ὁ ψωμάς κλίνονται: ὁ ἀμαξάς, γαλατάς, γιαουρτάς, παπάς, χαλβάς, ψαράς καί ἄλλα· ἐπίσης τὰ κύρια ὀνόματα: Θωμᾶς, Λουκᾶς, Βηλαράς, Παλαμᾶς κτλ. πού παίρνουν περισπωμένη.

2. Ὅπως ὁ πεταλωτής κλίνονται: ὁ γανωματής, καφετζής, κουλουρτζής, μπαλωματής, παπουτσή καί ἄλλα· ἐπίσης τὰ κύρια ὀνόματα: Ἑρμῆς, Ἡρακλῆς, Θεμιστοκλῆς, Περικλῆς κλπ. πού παίρνουν περισπωμένη.

3. Ὅπως ὁ νοικοκύρης κλίνονται: ὁ μανάβης, βαρκάρης, καμαριέρης, περιβολάρης, τιμονιέρης καί ἄλλα.

2. Ἀνισοσύλλαβα σέ -ες καί -ους

ὁ καφές

Ἐνικός ἀριθμός		Πληθυντικός ἀριθμός	
Ὄνομ.	ὁ καφ-ές	οἱ	καφ-έδες
Γεν.	τοῦ καφ-έ	τῶν	καφ-έδων
Αἰτ.	τόν καφ-έ	τούς	καφ-έδες
Κλητ.	καφ-έ		καφ-έδες

ὁ παππούς

Ἐνικός ἀριθμός		Πληθυντικός ἀριθμός	
Ὄνομ.	ὁ παππ-οῦς	οἱ	παππ-οῦδες
Γεν.	τοῦ παππ-οῦ	τῶν	παππ-οῦδων
Αἰτ.	τόν παππ-οῦ	τούς	παππ-οῦδες
Κλητ.	παππ-οῦ		παππ-οῦδες

Ὅπως ὁ παππούς κλίνονται : ὁ Ἰησοῦς καί ὁ νοῦς, πού ἔχουν μόνο ἐνικό ἀριθμό καί παίρνουν περισπωμένη σέ ὅλες τίς πτώσεις.

ΑΣΚΗΣΗ 53— Νά κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : μενεξές καί φιδές.

ΑΣΚΗΣΗ 54— Νά κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : Ἰησοῦς καί νοῦς (στόν ἐνικό).

Ἐρωτήσεις

- Ποιές καταλήξεις ἔχουν σέ κάθε πτώση ἐνικοῦ καί πληθυντικοῦ τὰ ἀνισοσύλλαβα σέ -ας (ὅπως ὁ ψωμάς) καί τὰ ἀνισοσύλλαβα σέ -ης (ὅπως ὁ πεταλωτής);
- Ποιές καταλήξεις ἔχουν σέ κάθε πτώση ἐνικοῦ καί πληθυντικοῦ τὰ ἀνισοσύλλαβα σέ -ές (ὅπως ὁ καφές) καί τὰ ἀνισοσύλλαβα σέ -οῦς (ὅπως ὁ παππούς);
- Ὅλα τὰ ἀνισοσύλλαβα σέ ποιές πτώσεις τοῦ ἐνικοῦ ἔχουν ὁμοίες καταλήξεις καί σέ ποιές πτώσεις τοῦ πληθυντικοῦ;

Η ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΑΡΣΕΝΙΚΩΝ

1. 'Η κατάληξη -ης

εργάτης, διαβάτης, ναύτης — άγοραστής, μαθητής,
μανάβης, περιβολάρης

Το -ης στο τέλος τών άρσενικών γράφεται με η

2. 'Η κατάληξη -ηδες

μανάβηδες, περιβολάρηδες, γανωματηδες

Τα άρσενικά σε -ηδες γράφονται με η στην παραλήγουσα και ε στη λήγουσα.

3. 'Η κατάληξη -ώτης

στρατιώτης, νησιώτης, πατριώτης, νησιώτης, ιδιώτης,
ταξιδιώτης — Σουλιώτης, Ρουμελιώτης, 'Ηπειρώτης

"Όσα άρσενικά τελειώνουν σε -ώτης γράφονται με ω στην παραλήγουσα. Το ι πού είναι πριν από το -ώτης γράφεται με ι (γιώτα).

Πολύ λίγα άρσενικά σε -ότης γράφονται με ο : αγρότης, δημότης, τοξότης κτλ. 'Επίσης το όνομα δεσπότης, πού έχει κλητική δέσποτα.

ΑΣΚΗΣΗ 55. Φράσεις για όρθογραφία : Οί δρόμοι είναι γεμάτοι διαβάτες. Τώρα περνά ένας στρατιώτης και ένας ναύτης. Νά και ένας μαθητής. "Επειτα βλέπω δύο μανάβηδες και μερικούς γαλατάδες. Νά ακόμη και ένας περαστικός ταξιδιώτης. Αυτός θα είναι νησιώτης. Πλησιάζει και ένας αγρότης. Αυτός δέν είναι δημότης δικός μας. Είναι από ένα δήμο τής 'Ηπείρου. Είναι 'Ηπειρώτης.

'Ερωτήσεις

1) Πώς γράφεται το -ης στο τέλος τών άρσενικών; 2) Πώς γράφεται το -ηδες στον πληθυντικό τών ονομάτων; 3) Πώς γράφεται το -ώτης στο τέλος

των άρσενικῶν; Τὸ *ι* πού τυχαίνει μπροστά ἀπὸ τὸ *-ώτης* πῶς γράφεται; (4)
 Ποιά άρσενικά γράφονται με *-ότης* (δηλ. με *δμικρον*); (5) Τὸ ὄνομα *θεσπότης*
 ποιά κλητική ἔχει;

ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΘΗΛΥΚΩΝ

Α. ΙΣΟΣΥΛΛΑΒΑ

1. Ἴσοςύλλαβα θηλυκά σὲ **-α**

ἡ χαρὰ ἡ ὥρα ἡ θάλασσα ἡ ἐλπίδα

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ἡ	χαρ-ά	ὥρ-α	θάλασσ-α	ἐλπίδ-α
Γεν.	τῆς	χαρ-ᾶς	ὥρ-ας	θάλασσ-ας	ἐλπίδ-ας
Αἰτ.	τῆ	χαρ-ᾶ	τὴν ὥρ-α	τὴ θάλασσ-α	τὴν ἐλπίδ-α
Κλητ.		χαρ-ᾶ	ὥρ-α	θάλασσ-α	ἐλπίδ-α

(Ἐχουν στὸν ἐνικό τρεῖς πτώσεις ὅμοιες : ὀνομαστική, αἰτιατική καὶ κλητική.

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.	οἱ	χαρ-ές	ὥρ-ες	θάλασσ-ες	ἐλπίδ-ες
Γεν.	τῶν	χαρ-ῶν	ὥρ-ῶν	θαλασσ-ῶν	ἐλπίδ-ων
Αἰτ.	τις	χαρ-ές	ὥρ-ες	θάλασσ-ες	ἐλπίδ-ες
Κλητ.		χαρ-ές	ὥρ-ες	θάλασσ-ες	ἐλπίδ-ες

(Ἐχουν καὶ στὸν πληθυντικό τρεῖς πτώσεις ὅμοιες : ὀνομαστική, αἰτιατική καὶ κλητική).

1. Ὅπως **ἡ χαρὰ** κλίνονται : ἡ ἀχλαδιά, δροσιά, καρδιά, καρυνδιά, φορὰ, φωλιά κτλ.— Αὐτὰ σὲ ὅλες τὶς πτώσεις τονίζονται στὴ λήγουσα.

2. Ὅπως **ἡ ὥρα** κλίνονται : ἡ δίψα, δόξα, ρίζα, χώρα, ἐργασία, ὑγρασία, τραπεζαρία, παιδεία, φιλία κτλ.— Αὐτὰ

στή γενική τοῦ πληθυντικοῦ κατεβάζουν τὸν τόνο στή λήγουσα (καί παίρνουν περισπωμένη).

3. Ὅπως ἡ **θάλασσα** κλίνονται: ἡ *αἶθουσα, μαγείρισα, μέλισσα, ἄγκυρα, μαθήτρια* κτλ. Καί αὐτά στή γενική τοῦ πληθυντικοῦ κατεβάζουν τὸν τόνο στή λήγουσα (καί παίρνουν περισπωμένη).

4. Ὅπως ἡ **ἐλπίδα** κλίνονται: ἡ *Ἑλληνίδα, ἐφημερίδα, πατρίδα, λαμπάδα, πρασινάδα, θυγατέρα, μητέρα* κτλ. Αὐτά στή γενική τοῦ πληθυντικοῦ κρατοῦν τὸν τόνο στή παραλήγουσα, ὅπως σέ ὅλες τὶς πτώσεις.

ΑΣΚΗΣΗ 56.— Νά κλιθοῦν τὰ ὀνόματα: *ἀχλαδιά* καί *καρδιά*.

ΑΣΚΗΣΗ 57.— Νά κλιθοῦν: *χώρα* καί *ἐργασία*.

ΑΣΚΗΣΗ 58.— Νά κλιθοῦν: *αἶθουσα* καί *μαθήτρια*.

ΑΣΚΗΣΗ 59.— Νά κλιθοῦν: *πατρίδα, μητέρα* καί *κοινότητα*.

2. Ἴσοσύλλαβα θηλυκά σέ -η

ἡ ψυχῆ - ἡ νίκη

Ἑνικός

Πληθυντικός

Ὄνομ.	ἡ ψυχ-ῆ	νίκ-η	οἱ ψυχ-ές	νίκ-ες
Γεν.	τῆς ψυχ-ῆς	νίκ-ης	τῶν ψυχ-ῶν	νικ-ῶν
Αἰτ.	τὴν ψυχ-ῆ	τὴ νίκ-η	τίς ψυχ-ές	νίκ-ες
Κλητ.	ψυχ-ῆ	νίκ-η	ψυχ-ές	νίκ-ες

Ὅπως ἡ **ψυχή** κλίνονται:

ἡ *ἀρχή, βροντή, γραμμή, διακοπή, ζωή, κλωστή, πηγὴ, τιμὴ* κτλ.

Αὐτά κρατοῦν σέ ὅλες τὶς πτώσεις τὸν τόνο στή λήγουσα.

Ὅπως ἡ **νίκη** κλίνονται:

ἡ *ἀγάπη, λύπη, ἀνάγκη, βλάβη, βρόση, τόλμη, φήμη, τύχη*

Αὐτά στή γενική τοῦ πληθυντικοῦ κατεβάζουν τὸν τόνο στή λήγουσα (καί παίρνουν περισπωμένη).

3. Ἴσοσύλλαβα θηλυκὰ σέ -ω

ἢ Ἀργυρῶ ἢ Φρόσω

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄνομ. ἢ	Ἀργυρ-ῶ	ἢ	Φρόσ-ω
Γεν.	τῆς Ἀργυρ-ῶς	τῆς	Φρόσ-ως
Αἰτ.	τὴν Ἀργυρ-ῶ	τὴ	Φρόσ-ω
Κλητ.	Ἀργυρ-ῶ		Φρόσ-ω

(Αὐτὰ δὲν ἔχουν πληθυντικὸ)

Ὅπως ἢ Ἀργυρῶ κλίνονται : ἢ Καλῆνῶ, Κλειῶ, Λητώ, Μαριγῶ, Χρυσῶ κτλ.

Ὅπως ἢ Φρόσω κλίνονται : ἢ Βασίλω, Δέσπω, Μέλπω κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 60.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : βροχή καὶ τιμὴ.

ΑΣΚΗΣΗ 61.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : βλάβη καὶ φήμη.

ΑΣΚΗΣΗ 62.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : Κλειῶ καὶ Δέσπω (μόνο στὸν ἐνικό).

B. ΑΝΙΣΟΣΥΛΛΑΒΑ

1. Ἄνισοσύλλαβα σέ -α

ἢ γιαγιά

Ἐνικός

Πληθυντικός

Ὄνομ. ἢ	γιαγ-ιά	οἱ	γιαγ-ιάδες
Γεν.	τῆς γιαγ-ιάς	τῶν	γιαγ-ιάδων
Αἰτ.	τὴ γιαγ-ιά	τις	γιαγ-ιάδες
Κλητ.	γιαγ-ιά		γιαγ-ιάδες

2. Ἄνισοσύλλαβα σέ -οῦ

ἡ ἄλεπού

<i>Ἐνικός</i>		<i>Πληθυντικός</i>
Ὄνομ. ἡ	ἄλεπ-οῦ	οἱ ἄλεπ-οῦδες
Γεν.	τῆς ἄλεπ-οῦς	τῶν ἄλεπ-οῦδων
Αἰτ.	τὴν ἄλεπ-οῦ	τίς ἄλεπ-οῦδες
Κλητ.	ἄλεπ-οῦ	ἄλεπ-οῦδες

Ὅπως ἡ **γιαγιά** κλίνονται : Ὅπως ἡ **ἄλεπού** κλίνονται :
μαμά, νταντά, κυρά κτλ. ἡ *αὔγουλου, καπελού,*
μυλωνού, μαίμου κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 63.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : ἡ *κυρά* καὶ *μαίμου*.

Ἐρωτήσεις

1) Ποιῆς καταλήξεις ἔχουν σέ κάθε πτώση τὰ θηλυκὰ ἰσοσύλλαβα σέ -α (ὅπως ἡ *χαρά*) καὶ ποιῆς τὰ ἰσοσύλλαβα σέ -η (ὅπως ἡ *ψυχή*);— 2) Ποιῆς καταλήξεις ἔχουν τὰ θηλυκὰ σέ -ω (ὅπως ἡ *Ἀργυρώ*);— 3) Ποιῆς καταλήξεις ἔχουν τὰ θηλυκὰ ἀνισοσύλλαβα σέ -α (ὅπως ἡ *κυρά*) καὶ ποιῆς τὰ ἀνισοσύλλαβα σέ -οῦ (ὅπως ἡ *ἄλεπού*);

ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΘΗΛΥΚΑ

1) Ὀνομαστική: ἡ μητέρα, ἡ ψυχὴ, ἡ Ἀργυρῶ, ἡ γιαγιά, ἡ ἄλεπού.

Γενική: τῆς μητέρας, τῆς ψυχῆς, τῆς Ἀργυρῶς, τῆς γιαγιάς, τῆς ἄλεπούς.

Δηλαδή: ὅλα τὰ θηλυκὰ σχηματίζουν τὴ γενικὴ τοῦ ἐνικοῦ, ὅταν προστεθῇ ἓνα ς στὴν ὀνομαστικὴν.

2)

Ἐνικός ἀριθμός

Ὄνομ.	ἡ μητέρα	ἡ ψυχὴ	ἡ γιαγιά
Αἰτ.	τὴ μητέρα	τὴν ψυχὴ	τὴ γιαγιά
Κλητ.	μητέρα	ψυχὴ	γιαγιά

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὄνομ.	οἱ μητέρες	οἱ ψυχές	οἱ γιαγιάδες
Αἰτ.	τίς μητέρες	τίς ψυχές	τίς γιαγιάδες
Κλητ.	μητέρες	ψυχές	γιαγιάδες

Δηλαδή : ὅλα τὰ θηλυκὰ ἔχουν στὸν ἐνικό καὶ στὸν πληθυντικό τρεῖς πτώσεις ὅμοιες : τὴν ὀνομαστική, τὴν αἰτιατική καὶ τὴν κλητική.

ΑΣΚΗΣΗ 64.— Νὰ κλίνης μὲ κατάλληλες προτάσεις γιὰ κάθε πτῶση τὰ ὀνόματα : ἡ μητέρα, ἡ φωλιὰ καὶ ἡ πηγὴ.

Η ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΘΗΛΥΚΩΝ

1. Ἡ κατάληξη -η

ἡ νίκη, ἡ μάχη, ἡ ἀρετή, ἡ τιμὴ

Τὸ -η στὸ τέλος τῶν θηλυκῶν γράφεται μὲ η (ἦτα).

2. Ἡ κατάληξη -ισσα

ἡ μέλισσα ἡ γειτόνισσα ἡ μαγείρισσα
ἡ βασίλισσα ἡ γερόντισσα ἡ ἀρχόντισσα

Τὰ θηλυκὰ σὲ -ισσα γράφονται μὲ ι (γιῶτα) καὶ μὲ δύο σ.

3. Ἡ κατάληξη -ιά

ἀγκαλιά, βραδιά, ἀχλαδιά, καρυδιά, συννεφιά

Τὰ θηλυκὰ σὲ -ιά γράφονται μὲ ι (γιῶτα).

Τὸ ὄνομα ὅμως ἡ δουλειὰ γράφεται μὲ ει.

Ἡ κατάληξη **-ία** καὶ **-εία**

ἐργασία, ὀνομασία, ὑγρασία, εὐκαιρία, σοφία,
φιλία, μανία, τυραννία, ἀηδία.

Πολλὰ θηλυκὰ σὲ **-ία** γράφονται μὲ **ι** (γιῶτα).

Γράφονται ὅμως μὲ **ει** ὅσα γίνονται ἀπὸ ρήματα, πού τελειώνουν σὲ **-εύω** :

(βασιλεύω) βασιλεία, (δουλεύω) δουλεία, (κολακεύω) κολακεία,
(μαγεύω) μαγεία, (παιδεύω) παιδεία, (προφητεύω) προφητεία. **M**

ΑΣΚΗΣΗ 65.— Φράσεις γιὰ ὀρθογραφία : Ἡ ἐργασία φέρνει τιμὴ καὶ εὐτυχία. Ἡ ὀκνηρία καὶ ἡ ἀργία φέρνουν τὴ δυστυχία.— Ἡ ἀχλαδιά, ἡ καρυδιά, ἡ μηλιά καὶ ἡ ἐλιά εἶναι δέντρα καρποφόρα.— Οἱ ἐργάτες πηγαίνουν κάθε μέρα στὴ δουλειά τους.— Ἡ γειτόνισσα εἶναι καλὴ μαγεῖρισσα.— Οἱ Ἕλληνες μισοῦν τὴ δουλεία καὶ ἀγαποῦν τὴν ἐλευθερία.— Ἡ παιδεία μορφώνει τοὺς ἀνθρώπους.— Ἡ κολακεία ταπεινώνει.

Ἐρωτήσεις

1) Τὰ θηλυκὰ *νίκη, μάχη, ἀρετή, τιμὴ* κτλ. μὲ τί φωνὴν γράφονται στὸ τέλος;— 2) Τὰ θηλυκὰ πού τελειώνουν σὲ **-ισσα** πῶς γράφονται;— 3) Τὰ θηλυκὰ πού τελειώνουν σὲ **-ιά** πῶς γράφονται;— 4) Πῶς γράφονται τὰ θηλυκὰ σὲ **-ία** καὶ ποιά γράφονται μὲ **-εία**;

ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΟΥΔΕΤΕΡΩΝ

Α. ΙΣΟΣΥΛΛΑΒΑ

1. Οὐδέτερα σὲ **-ι** καὶ σὲ **-ο**

τὸ παιδί   τὸ λουλούδι   τὸ πρόσωπο

Ἐνικός ἀριθμός

Ὄνομ.	τὸ παιδ- <i>ι</i>	λουλούδ- <i>ι</i>	βουν- <i>ὸ</i>	πεῦκ- <i>ο</i>
Γεν.	τοῦ παιδ- <i>ιοῦ</i>	λουλουδ- <i>ιοῦ</i>	βουν- <i>οῦ</i>	πεῦκ- <i>ο</i>
Αἴτ.	τὸ παιδ- <i>ι</i>	λουλούδ- <i>ι</i>	βουν- <i>ὸ</i>	πεῦκ- <i>ο</i>
Κλητ.	παιδ- <i>ι</i>	λουλούδ- <i>ι</i>	βουν- <i>ὸ</i>	πεῦκ- <i>ο</i>

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὄνομ.	τὰ παιδ- <i>ιά</i>	λουλούδ- <i>ια</i>	βουν- <i>ά</i>	πεῦκ- <i>α</i>
Γεν.	τῶν παιδ- <i>ιῶν</i>	λουλουδ- <i>ιῶν</i>	βουν- <i>ῶν</i>	πεῦκ- <i>ων</i>
Αἴτ.	τὰ παιδ- <i>ιά</i>	λουλούδ- <i>ια</i>	βουν- <i>ά</i>	πεῦκ- <i>α</i>
Κλητ.	παιδ- <i>ιά</i>	λουλούδ- <i>ια</i>	βουν- <i>ά</i>	πεῦκ- <i>α</i>

Γενική παρατήρηση

Ἔστω τὰ οὐδέτερα ἔχουν στὸν ἐνικὸ καὶ στὸν πληθυντικὸ ἀριθμὸ τρεῖς πτώσεις ὅμοιες : τὴν ὀνομαστική, τὴν αἰτιατική καὶ τὴν κλητική.

Ὅπως τὸ **παιδί** κλίνονται : τὸ ἀρνί, βιολί, κερδί, κλειδί, τυρί, ψωμί κτλ.

Ὅπως τὸ **λουλούδι** κλίνονται : τὸ ἀλεύρι, γεφύρι, δόντι, παιγνίδι, ποτάμι, χέρι — δίχτυ, στάχυ (πού γράφονται μὲ ν).

Ὅπως τὸ **βουνό** κλίνονται : τὸ αὐγό, λουτρό, νερό, παγωτό, φυτό κλπ.

Ὅπως τὸ **πεῦκο** κλίνονται : τὸ ζῶο, κέντρο, μῆλο, ξύλο, ροῦχο, σύκο, φύλλο, χόρτο — βιβλίο, θρανίο, πλοῖο, στοιχεῖο, σχολεῖο, ὑπουργεῖο, βιβλιοπωλεῖο, κρεοπωλεῖο κλπ.

τὸ πρόσωπο

	Ἐνικός	Πληθυντικός
Ὄνομ.	τὸ πρόσωπ- <i>ο</i>	τὰ πρόσωπ- <i>α</i>
Γεν.	τοῦ προσώπ- <i>ου</i>	τῶν προσώπ- <i>ων</i>
Αἴτ.	τὸ πρόσωπ- <i>ο</i>	τὰ πρόσωπ- <i>α</i>
Κλητ.	πρόσωπ- <i>ο</i>	πρόσωπ- <i>α</i>

"Όπως τὸ πρόσωπο κλίνονται : τὸ ἄλογο, ἀτμόπλοιο, ἄτομο, ἔξοδο, ἐπιπλο, θέατρο, κύπελο, μέτωπο, ὄργανο κλπ. Αὐτὰ στῆ γενική ἐνικοῦ καί πληθυντικοῦ κατεβάζουν τὸν τόνο στῆν παραλήγουσα.

ΑΣΚΗΣΗ 66.— Νά κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : ἀρνί καί παιγνίδι.

ΑΣΚΗΣΗ 67.— Νά κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : νερό, μῆλο καί ζῶο.

ΑΣΚΗΣΗ 68.— Νά κλιθοῦν μέ κατάλληλες προτάσεις γιά κάθε πτώση τὰ ὀνόματα : νερό καί πλοῖο.

2. Οὐδέτερα σέ -ος

τὸ δάσος

τὸ ἔδαφος

	Ἐνικός	Πληθυντικός	Ἐνικός	Πληθυντικός
ἽΟνομ.	τὸ δάσ-ος	τὰ δάσ-η	τὸ ἔδαφ-ος	τὰ ἔδαφ-η
Γεν.	τοῦ δάσ-ους	τῶν δασ-ῶν	τοῦ ἔδαφ-ους	τῶν ἔδαφ-ῶν
Αἰτ.	τὸ δάσ-ος	τὰ δάσ-η	τὸ ἔδαφ-ος	τὰ ἔδαφ-η
Κλητ.	δάσ-ος	δάσ-η	ἔδαφ-ος	ἔδαφ-η

Γενική παρατήρηση

Τὰ οὐδέτερα σέ -ος στῆ γενική τοῦ πληθυντικοῦ κατεβάζουν τὸν τόνο στῆ λήγουσα (καί παίρνουν περισπωμένη) : τῶν δασῶν, τῶν ἔδαφῶν.

"Όπως τὸ δάσος κλίνονται : τὸ ἄλσος, βάθος, βάρος, βέλος, βρέφος, γένος, ἔθνος, εἶδος, μέρος, ὕψος κλπ.

"Όπως τὸ ἔδαφος κλίνονται : τὸ μέγεθος, στέλεχος κλπ. Αὐτὰ στῆ γενική τοῦ ἐνικοῦ καί στῆν ὀνομαστική, αἰτιατική καί κλητική τοῦ πληθυντικοῦ κατεβάζουν τὸν τόνο στῆν παραλήγουσα.

ΑΣΚΗΣΗ 69.— Νά κλιθοῦν τὰ ὀνόματα: τὸ εἶδος καὶ τὸ μέγεθος.

Ἑρωτήσεις

1) Ποιῆς καταλήξεις ἔχουν σὲ κάθε πτώση ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ τὰ οὐδέτερα σὲ -ι (ὅπως τὸ παιδί) καὶ τὰ οὐδέτερα σὲ -ο (ὅπως τὸ βουνό);— 2) Ποιῆς καταλήξεις ἔχουν τὰ οὐδέτερα σὲ -ος (ὅπως τὸ δάσος);— 3) Ποιῆς πτώσεις ἔχουν ὅμοιες τὰ οὐδέτερα στὸν ἐνικό καὶ στὸν πληθυντικό;

Β. ΑΝΙΣΟΣΥΛΛΑΒΑ

1. Οὐδέτερα σὲ -μα καὶ σὲ -σιμο, -ξιμο, -ψιμο

τὸ δέμα

Ἑνικός	Πληθυντικός
Ὄνομ. τὸ δέμ-α	τὰ δέμ-ατα
Γεν. τοῦ δέμ-ατος	τῶν δεμ-άτων
Αἰτ. τὸ δέμ-α	τὰ δέμ-ατα
Κλητ. δέμ-α	δέμ-ατα

τὸ δέσιμο

Ἑνικός	Πληθυντικός
Ὄνομ. τὸ δέ-σιμο	τὰ δε-σίματα
Γεν. τοῦ δε-σίματος	τῶν δε-σιμάτων
Αἰτ. τὸ δέ-σιμο	τὰ δε-σίματα
Κλητ. δέ-σιμο	δε-σίματα

1. Ὅπως τὸ δέμα κλίνονται: τὸ αἷμα, βῆμα, γράμμα, δέρμα, νῆμα, στόμα, χοῦμα, χρῶμα — ἀγαλμα (γενική: ἀγάλματος), ἄθροισμα, διάλειμμα, ζήτημα, θέλημα, μάθημα, ὄνομα, πῆδημα, ὕφασμα κλπ.

2. Όπως τὸ δέσιμο κλίνονται : τὸ βράσιμο, κλείσιμο, πλύσιμο, βάψιμο, γράψιμο, πλέξιμο, τάξιμο κλπ.

ΑΣΚΗΣΗ 70.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : αἷμα, πῆδημα,, γράψιμο.

2. Οὐδέτερα σέ -ας καὶ σέ -ως

τὸ κρέας

τὸ φῶς

	Ἑνικός	Πληθυντικός	Ἑνικός	Πληθυντικός
Ὄνομ.	τὸ κρέ-ας	τὰ κρέ-ατα	τὸ φῶς	τὰ φῶτ-α
Γεν.	τοῦ κρέ-ατος	τῶν κρε-άτων	τοῦ φωτ-ός	τῶν φῶτ-ων
Αἰτ.	τὸ κρέ-ας	τὰ κρέ-ατα	τὸ φῶς	τὰ φῶτ-α
Κλητ.	κρέ-ας	κρέ-ατα	φῶς	φῶτ-α

Όπως τὸ κρέας κλίνονται : τὸ τέρας καὶ τὸ πέρας (= τὸ τέλος).

ΑΣΚΗΣΗ 71.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : τέρας καὶ πέρας..

Ἑρωτήσεις

1) Ποιῆς καταλήξεις ἔχουν τὰ οὐδέτερα σέ -μα (ὅπως τὸ δέμα);— 2) Ποιῆς καταλήξεις ἔχουν τὰ οὐδέτερα σέ -σιμο (ὅπως τὸ δέσιμο);— 3) Ποιῆς καταλήξεις ἔχουν τὰ οὐδέτερα σέ -ας (ὅπως τὸ κρέας);— 4) Πῶς κλίνεται τὸ ὄνομα φῶς;

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΟΥΔΕΤΕΡΩΝ

1. Ἡ κατάληξη -ι τοῦ ἐνικοῦ

τὸ ἀρνί, τὸ παιδί, τὸ λουλούδι, τὸ καλοκαίρι

Τὸ *ι* στὸ τέλος τοῦ ἐνικοῦ τῶν οὐδετέρων γράφεται με *ι* (γιῶτα) καὶ εἶναι μακρόχρονο.

Γράφονται ὁμως με *υ* τὰ ὀνόματα : βράδυ, δίχτυ, στάχυ.

2. Ἡ κατάληξη -η τοῦ πληθυντικοῦ

τὰ μέρη, τὰ δάση, τὰ στήθη, τὰ ἐδάφη

Τὸ η στο τέλος τοῦ πληθυντικοῦ τῶν οὐδετέρων γράφεται μὲ η (ἦτα).

3. Ἡ κατάληξη -α τῶν οὐδετέρων

τὸ βῆμα, τὸ χρῶμα, τὰ μῆλα, τὰ δῶρα

Νὰ μὴ λησμονοῦμε, ὅτι τὸ α στο τέλος τῶν οὐδετέρων εἶναι βραχύχρονο.

ΑΣΚΗΣΗ 72.— Φράσεις γιὰ ὀρθογραφία : Ἔχω ἕνα ὠραῖο λουλούδι μὲ ἀπαλὸ χνούδι καὶ μὲ κόκκινο χρῶμα.— Τὰ ὀπωρικά εἶναι τὰ δῶρα, ποὺ προσφέρει τὸ καλοκαίρι στοὺς ἀνθρώπους.— Φασούλι τὸ φασούλι γεμίζει τὸ σακούλι.— Δὲ θέλει ρύζι μὲ νερό, θέλει νερό μὲ ρύζι.— Γιὰ νὰ μὴ φάη ὁ γάτος τὸ ψωμί, τρώει ὁ ποντικός τὰ ροῦχα.— Ὅλα τὰ ἐδάφη τῆς χώρας μας λευτερώθηκαν μὲ αἶμα.

ὁ ὁ ρε

Μ' Ερωτήσεις

1) Πῶς γράφεται τὸ ι στο τέλος τοῦ ἐνικοῦ τῶν οὐδετέρων;— 2) Πῶς γράφεται τὸ η στο τέλος τοῦ πληθυντικοῦ τῶν οὐδετέρων;— 3) Ἡ κατάληξη -α στο τέλος τῶν οὐδετέρων εἶναι βραχύχρονη ἢ μακρόχρονη;

ΕΠΙΘΕΤΑ — ΓΕΝΗ ΤΩΝ ΕΠΙΘΕΤΩΝ

Ποιὲς λέξεις λέγονται ἐπίθετα

Ὁ καλὸς μαθητής, ὁ ὠραῖος κῆπος, ὁ βαθὺς ποταμὸς

Ἡ λέξη καλὸς δείχνει τί λογῆς εἶναι ὁ μαθητής.

Ἡ λέξη ὠραῖος δείχνει τί λογῆς εἶναι ὁ κῆπος.

Ἡ λέξη *βαθὺς* δείχνει τί λογῆς εἶναι ὁ *παταμός*.
 Οἱ λέξεις πού φανερώνουν τί λογῆς εἶναι τὰ οὐσια-
 στικά, λέγονται **ἐπίθετα**.

Τὰ τρία γένη τῶν ἐπιθέτων

<i>Ἀρσενικά</i>	<i>Θηλυκά</i>	<i>Οὐδέτερο</i>
ὁ φρόνιμος ἄνθρωπος	ἡ φρόνιμη γυναίκα	τὸ φρόνιμο παιδί
ὁ γενναῖος στρατιώτης	ἡ γενναία χώρα	τὸ γενναῖο ἔθνος
ὁ πλατύς δρόμος	ἡ πλατιά θύρα	τὸ πλατύ πηγάδι

“Ὅπως βλέπομε σ’ αὐτὰ τὰ παραδείγματα κάθε ἐπί-
 θετο ἔχει **τρία γένη**, ἀρσενικό, θηλυκό καὶ οὐδέτερο : ὁ
φρόνιμος, ἡ *φρόνιμη*, τὸ *φρόνιμο* — ὁ *γενναῖος*, ἡ *γενναία*,
 τὸ *γενναῖο* — ὁ *πλατύς*, ἡ *πλατιά*, τὸ *πλατύ*.”

Καταλήξεις τῶν ἐπιθέτων

	<i>Ἀρσενικό</i>	<i>Θηλυκό</i>	<i>Οὐδέτερο</i>
1.	ὁ καλ-ὸς	ἡ καλ-ή	τὸ καλ-ὸ
2.	ὁ νέ-ος	ἡ νέ-α	τὸ νέ-ο
3.	ὁ γλυκ-ὸς	ἡ γλυκ-ιά	τὸ γλυκ-ὸ
4.	ὁ βαθ-ὺς	ἡ βαθ-ιά	τὸ βαθ-ὺ
5.	ὁ ζηλιάρ-ης	ἡ ζηλιάρ-α	τὸ ζηλιάρ-ικο

“Ὅπως βλέπομε σ’ αὐτὰ τὰ παραδείγματα, τὰ ἐπίθετα
 ἔχουν στὰ τρία γένη τὶς ἀκόλουθες καταλήξεις :

	<i>Ἀρσενικό</i>	<i>Θηλυκό</i>	<i>Οὐδέτερο</i>
1. <i>καλός</i> :	-ος	-η	-ο
2. <i>νέος</i> :	-ος	-α	-ο
3. <i>γλυκός</i> :	-ὸς	-ιά	-ὸ
4. <i>βαθὺς</i> :	-ὺς	-ιά	-ὺ
5. <i>ζηλιάρης</i> :	-ης	-α	-ικο

Η ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΘΕΤΩΝ

1. Ἐπίθετα σὲ -ος, -η, ο

	δυνατός	δυνατή	δυνατό
		Ἐνικός	
᾽Όνομ.	ὁ δυνατός	ἡ δυνατή	τὸ δυνατό
Γεν.	τοῦ δυνατοῦ	τῆς δυνατῆς	τοῦ δυνατοῦ
Αἴτιατ.	τὸ δυνατό	τῆ δυνατή	τὸ δυνατό
Κλητ.	δυνατέ	δυνατή	δυνατό

Πληθυντικός

᾽Όνομ.	οἱ δυνατοί	οἱ δυνατές	τὰ δυνατά
Γεν.	τῶν δυνατῶν	τῶν δυνατῶν	τῶν δυνατῶν
Αἴτιατ.	τούς δυνατούς	τις δυνατές	τὰ δυνατά
Κλητ.	δυνατοί	δυνατές	δυνατά

Κατὰ τὸ **δυνατός, δυνατή, δυνατό** κλίνονται καὶ τὰ ἐπίθετα, ἀκριβός, μικρός, λαμπρός, καθαρός.

ΑΣΚΗΣΗ 73.— Σχημάτισε τὰ τρία γένη τῶν ἐπιθέτων: σωστός, βραδινός, χτεσινός, τυχερός, γεμάτος, χορτάτος, ξύλινος, μετάλλινος, πράσινος.

ΑΣΚΗΣΗ 74.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα: ὁ καθαρὸς δρόμος, ἡ καθαρὴ πηγή, τὸ καθαρὸ νερό.

ΑΣΚΗΣΗ 75.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα: ὁ καλὸς μαθητής, ἡ καλὴ μαθήτρια, τὸ καλὸ ὄνομα.

2. Ἐπίθετα σὲ -ος, -α, -ο

	ώραῖος,	ώραία	ώραῖο
		Ἐνικός	
᾽Όνομ.	ὁ ώραῖος	ἡ ώραία	τὸ ώραῖο
Γεν.	τοῦ ώραίου	τῆς ώραίας	τοῦ ώραίου
Αἴτ.	τὸν ώραῖο	τὴν ώραία	τὸ ώραῖο
Κλητ.	ώραῖε	ώραία	ώραῖο

Πληθυντικός

Όνομ.	οί	ώραῖοι	οἱ	ώραῖες	τὰ	ώραῖα
Γεν.	τῶν	ώραίων	τῶν	ώραίων	τῶν	ώραίων
Αἰτ.	τοὺς	ώραίους	τις	ώραῖες	τὰ	ώραῖα
Κλητ.		ώραῖοι		ώραῖες		ώραῖα

Κατὰ τὸ **ώραῖος, ώραία, ώραῖο** κλίνονται τὰ ἐπίθετα :
ἀθῶος, γενναῖος, κρύος.

Τὰ θηλυκὰ ἐπίθετα σὲ -α ἔχουν τὸ α μακρόχρονο.

ΑΣΚΗΣΗ 76.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : ὁ *ώραῖος κῆπος*, ἡ
ώραία χώρα, τὸ *ώραῖο πεῖκο*.

3. Ἐπίθετα -ός,-ιά, -ό

γλυκός   γλυκιά   γλυκό

Ἐνικός

Όνομ.	ὁ	γλυκός	ἡ	γλυκιά	τὸ	γλυκό
Γεν.	τοῦ	γλυκοῦ	τῆς	γλυκιᾶς	τοῦ	γλυκοῦ
Αἰτ.	τὸ	γλυκὸ	τῇ	γλυκιά	τὸ	γλυκὸ
Κλητ.		γλυκὲ		γλυκιά		γλυκὸ

Πληθυντικός

Όνομ.	οἱ	γλυκοὶ	οἱ	γλυκές	τὰ	γλυκὰ
Γεν.	τῶν	γλυκῶν	τῶν	γλυκῶν	τῶν	γλυκῶν
Αἰτ.	τοὺς	γλυκοὺς	τις	γλυκές	τὰ	γλυκὰ
Κλητ.		γλυκοὶ		γλυκές		γλυκὰ

Κατὰ τὸ **γλυκός, γλυκιά, γλυκό** κλίνονται καὶ τὰ
ἐπίθετα *νηστικός, θηλυκός, φτωχός, ξανθός.*

ΑΣΚΗΣΗ 77.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : ὁ *γλυκός λόγος*, ἡ
γλυκιά ζωή, τὸ *γλυκὸ μῆλο*.

4. Ἐπίθετα σέ -ύς, -ιά, -ύ

εἰς κατὰ Μ

Ἐνικός ἀριθμός

Ἵνομ.	ὁ	βαθύς	ἡ	βαθιά	τὸ	βαθύ
Γεν.	τοῦ	βαθιοῦ	τῆς	βαθιάς	τοῦ	βαθιοῦ
Αἰτ.	τὸ	βαθύ	τῆ	βαθιά	τὸ	βαθύ
Κλητ.		βαθύ		βαθιά		βαθύ

Πληθυντικός ἀριθμός

Ἵνομ.	οἱ	βαθιοὶ	οἱ	βαθιεῖς	τὰ	βαθιά
Γεν.	τῶν	βαθιωῶν	τῶν	βαθιωῶν	τῶν	βαθιωῶν
Αἰτ.	τούς	βαθιοὺς	τις	βαθιεῖς	τὰ	βαθιά
Κλητ.		βαθιοὶ		βαθιεῖς		βαθιά

Ὅμοια κλίνονται τὰ ἐπίθετα : ὁ βαρύς - ἡ βαριά - τὸ βαρύ, ὁ πλατύς - ἡ πλατιά - τὸ πλατύ, ὁ τραχύς - ἡ τραχιά - τὸ τραχύ, ὁ μακρύς - ἡ μακριά - τὸ μακρύ, ὁ παχύς - ἡ παχιά - τὸ παχὺ κλπ.

Ὅμοια κλίνονται καὶ τὰ : ὁ σταχτήης - ἰά - ἰ, ὁ τριανταφυλλής - ἰά - ἰ.

ΑΣΚΗΣΗ 78.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : ὁ πλατύς θόλος, ἡ πλατιά πόλη, τὸ πλατὺ ροῦχο.

5. Ἐπίθετα σέ -ης, -α, -ικο

Ἐνικός ἀριθμός

Ἵν.	ὁ	ζηλιάρ-ης	ἡ	ζηλιάρ-α	τὸ	ζηλιάρ-ικο
Γεν.	τοῦ	ζηλιάρ-η	τῆς	ζηλιάρ-ας	τοῦ	ζηλιάρ-ικου
Αἰτ.	τὸ	ζηλιάρ-η	τῆ	ζηλιάρ-α	τὸ	ζηλιάρ-ικο
Κλητ.		ζηλιάρ-η		ζηλιάρ-α		ζηλιάρ-ικο

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὄν.	οἱ	ζηλιάρ-ηδες	οἱ	ζηλιάρ-ες	τὰ	ζηλιάρ-ικα
Γεν.	τῶν	ζηλιάρ-ηδων	—	—	τῶν	ζηλιάρ-ικων
Αἰτ.	τούς	ζηλιάρ-ηδες	τις	ζηλιάρ-ες	τὰ	ζηλιάρ-ικα
Κλητ.	—	ζηλιάρ-ηδες	—	ζηλιάρ-ες	—	ζηλιάρ-ικα

Ὅμοια κλίνονται τὰ ἐπίθετα : ὁ *κιτρινιάρης* - ἡ *κιτρινιάρια* - τὸ *κιτρινιάρικο*, ὁ *πεισματάρης* - ἡ *πεισματάρια* - τὸ *πεισματάρικο*, ὁ *τεμπέλης* - ἡ *τεμπέλα* - τὸ *τεμπέλικο*, ὁ *σγουρομάλλης* - ἡ *σγουρομάλλα* - τὸ *σγουρομάλλικο*, ὁ *ἀνοιχτομάτης* - ἡ *ἀνοιχτομάτα* - τὸ *ἀνοιχτομάτικο* κλπ.

ΑΣΚΗΣΗ 79.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : *ἀνοιχτομάτης κνηγός*, *ἡ ἀνοιχτομάτα κόρη*, τὸ *ἀνοιχτομάτικο πουλί*.

Τὸ ἐπίθετο : πολὺς

Τὸ ἐπίθετο πολὺς κλίνεται ἔτσι :

Ἑνικός ἀριθμός

Ὄνομ.	ὁ	πολὺς	ἡ	πολλή	τὸ	πολύ
Γεν.	(δὲν ἔχει)	—	τῆς	πολλῆς	(δὲν ἔχει)	—
Αἰτ.	τὸν	πολύ	τήν	πολλή	τὸ	πολύ
Κλητ.	—	—	—	—	—	—

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὄνομ.	οἱ	πολλοὶ	οἱ	πολλές	τὰ	πολλά
Γεν.	τῶν	πολλῶν	τῶν	πολλῶν	τῶν	πολλῶν
Αἰτ.	τούς	πολλοὺς	τις	πολλές	τὰ	πολλά
Κλητ.	—	(πολλοὶ)	—	(πολλές)	—	(πολλά)

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ. Τὸ *πολὺς* γράφεται μὲ ἓνα λ, ὅπου ἀκολουθεῖ ν.

ΑΣΚΗΣΗ 80.— **Φράσεις για όρθογραφία.** "Έχω πολλά βιβλία.
— Στήν αγορά είναι πολύς κόσμος.— Πολλά παιδιά παίζουν στήν
αυλή του σχολείου.— Έχω πολλούς φίλους.— Διαβάζω τὸ μάθημα
πολλές φορές.— Γράφω χωρίς πολλή δυσκολία καί χωρίς πολύ κόπο.
— Έχω σήμερα πολύ μάθημα.— Έδω είναι πολλοί ἄνθρωποι.

Ἐρωτήσεις

- 1) Ποιές λέξεις λέγονται ἐπίθετα;—
- 2) Πόσα γένη ἔχουν τὰ ἐπίθετα;—
- 3) Πῶς σχηματίζονται τὰ τρία γένη τῶν ἐπιθέτων: *καλός, νέος, γλυκός, βαθός*
καί *ζηλιάρης*;—
- 4) Πῶς κλίνονται τὰ ἐπίθετα;

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΕΠΙΘΕΤΩΝ

6^ο Μουδ.

①. Κατάληξη **-ιος**

ἅγιος, ἄγριος, αἰώνιος, ἄξιος, ἀνάξιος, ἐνάντιος, κούφιος,
οὐράνιος, πλούσιος, σάπιος, τίμιος, τρύπιος.

Τὰ περισσότερα ἐπίθετα σέ **-ιος** γράφονται μέ **ι**.

Γράφονται ὅμως μέ **ει** τὰ ἐπίθετα :

ἄδειος, πρόβειος, τέλειος, ἐπίγειος, ἰσόγειος, ὑπόγειος.

Γράφεται μέ **οι** τὸ ἐπίθετο : *ὄμοιος.*

②. Κατάληξη **-ικος**

βασιλικός, βολικός, γνωστικός, ἠθικός, μαθητικός, μητρικός,
πατρικός - ἀθηναϊκός, ἐλληνικός, εὐρωπαϊκός - ἀνήθικος,
θεοησίτικος, κλέφτικος, ψεύτικος - βλάχικος, ἀμερικάνικος.

Τὰ ἐπίθετα πού τελειώνουν σέ **-ικος**, γράφονται μέ **ι**.

Ἐξαιροῦνται τὰ ἐπίθετα : *θηλυκός καί δανεικός.*

③. Κατάληξη **-ιμος**

ἄλκιμος, γνώριμος, νόστιμος, ὄφιμος, πρόμιος,
φρόνιμος, χρήσιμος, ὠφέλιμος.

Τὰ ἐπίθετα πού τελειώνουν σέ -ιμος, γράφονται μέ ι.
Ἐξαιροῦνται τὰ ἐπίθετα : ἔτοιμος, πρόθυμος, εὐθυμος.

4) Κατάληξη -ιμος

μάλλινος, μετάλλινος, ξύλινος, χάρτινος - κίτρινος, κόκκινος,
πράσινος - ἀληθινός, βοδινός, βραδινός, ἐσπερινός,
νυχτερινός, πασχαλινός.

Τὰ περισσότερα ἐπίθετα πού τελειώνουν σέ -ινος, γρά-
φονται μέ ι.

Γράφονται ὅμως μέ ει τὰ ἐπίθετα : ἐλεινός, ὄρεινός,
σκοτεινός, φωτεινός, ταπεινός, ὑγιεινός.

5) Κατάληξη σέ -ίσιος

ἀρνίσιος, βουνίσιος, καμπίσιος, παιδιακίσιος,
παλλικαρίσιος, τουλουμίσιος.

Τὰ περισσότερα ἐπίθετα πού τελειώνουν σέ -ίσιος
γράφονται μέ ι.

Γράφονται ὅμως μέ η στήν προπαραλήγουσα τὰ ἐπί-
θετα : γνήσιος, ἐτήσιος, ἡμερήσιος.

6) Κατάληξη -ωπός και -ωτός

κιτρινωπός, κοκκινωπός, χαρωπός,
θολωτός, καμαρωτός, μεταξωτός, φτερωτός, σηκωτός.

Τὰ ἐπίθετα πού τελειώνουν σέ -ωπός και σέ -ωτός
γράφονται μέ ω στήν παραλήγουσα.

ΑΣΚΗΣΗ 81.— Φράσεις γιά ὀρθογραφία: Ὁμοιος τόν ὁμοιον
ἀγαπᾷ.— Τό σάπιο μῆλο εἶναι τρύπιο.— Αὐτό τό γάλα εἶναι πρό-
βειο.— Ἐχω ἕνα κούφιο δόντι.— Αὐτό τό ὑπόγειο εἶναι ἄδειο.— Πολ-
η δὲ τὸ κατὸ

λά δημοτικά τραγούδια είναι κλέφτικα.—'Ο φρόνιμος και ήθικός άνθρωπος είναι χρήσιμος στην πατρίδα του.— Οί ὄφιμοι καρποί είναι νόστιμοι.— Τὰ γένη είναι τρία: ἄρσενικό, θηλυκό και οὐδέτερο.— *Οχι δανεικά και ἀγύριστα.— Νά ἕνας χάρτινος ἀετός και νά ἕνας ἀληθινός.— Τὸ ἀρνίσιο κρέας εἶναι ὑγιεινό.— Εἶμαι ἕτοιμος.— Πάντα εἶσαι πρόθυμος.

Ἐρωτήσεις

- 1) Πῶς γράφονται τὰ ἐπίθετα πού τελειώνουν σέ -ιος; Ποιά γράφονται μέ *ει* και ποιά μέ *οι*;
- 2) Πῶς γράφονται τὰ ἐπίθετα σέ -ικος και ποιά ἐξαιροῦνται;
- 3) Πῶς γράφονται τὰ ἐπίθετα σέ -ιμος;
- 4) Πῶς γράφονται τὰ ἐπίθετα σέ -ιος και ποιά ἀπ' αὐτά γράφονται μέ *ει*;
- 5) πῶς γράφονται τὰ ἐπίθετα σέ -ωπός και -ωτός;
- 6) Πῶς γράφονται τὰ ἐπίθετα σέ -ίσιος και ποιά ἀπ' αὐτά γράφονται μέ *η*;

ΤΑ ΠΑΡΑΘΕΤΙΚΑ ΤΩΝ ΕΠΙΘΕΤΩΝ

1. Θετικὸς βαθμὸς

Ἐὸ κήπος μου εἶναι *ὠραῖος*.

Ἐδῶ τὸ ἐπίθετο *ὠραῖος* φανερώνει τί λογῆς εἶναι ὁ κήπος μου, χωρὶς νά κάνω σύγκριση μέ ἄλλον κήπο.

Αὐτὰ τὰ ἐπίθετα, πού φανερώνουν τί λογῆς εἶναι τὰ οὐσιαστικά, χωρὶς νά γίνεται καμιὰ σύγκριση μέ ἄλλα, λέγονται *ἐπίθετα θετικοῦ βαθμοῦ*.

Ἐτσι λέμε : ὁ δρόμος εἶναι *πλατὺς* — ἡ Μαρία εἶναι *ἔξυπνη* — τὸ παιδί εἶναι *μικρὸ* κτλ.

2. Συγκριτικὸς βαθμὸς

Ἐὸ κήπος σου εἶναι *ὠραιότερος* ἀπὸ τὸ δικό μου.

Ἐδῶ τὸ ἐπίθετο *ὠραιότερος* φανερώνει σύγκριση. Δείχνει δηλαδή ὅτι ὁ κήπος σου εἶναι *ἀνώτερος* στήν *ὠραιότητα* ἀπὸ τὸ δικό μου κήπο.

Αὐτὰ τὰ ἐπίθετα, πού φανερώνουν *σύγκριση* και *δεί-*

χνουν, ότι ένα ουσιαστικό έχει μίαν ποιότητα ή ιδιότητα σε μεγαλύτερο βαθμό από ένα άλλο ουσιαστικό, λέγονται **έπιθετα συγκριτικοῦ βαθμοῦ**.

Ἔτσι λέμε : ὁ δρόμος αὐτός εἶναι *πλατύτερος* ἀπὸ τὸν ἄλλον — ἡ Μαρία εἶναι *ἐξυπνότερη* ἀπὸ τὴν Ἑλένη — τὸ παιδί αὐτὸ εἶναι *μικρότερο* ἀπὸ ἐκεῖνο κτλ.

3. Ὑπερθετικός βαθμός

Ὁ κήπος τοῦ σχολείου μας εἶναι *ὠραιότατος* (ἢ ὁ ὠραιότερος ἀπὸ ὅλους).

Ἐδῶ τὸ ἐπίθετο *ὠραιότατος* δείχνει ὅτι ὁ κήπος τοῦ σχολείου μας ἔχει τὴν ιδιότητα αὐτὴ στὸν πιὸ μεγάλο βαθμὸ ἢ σὲ μεγαλύτερο βαθμὸ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους κήπους.

Αὐτὰ τὰ ἐπίθετα, πού φανερώνουν ὅτι ἓνα οὐσιαστικό ἔχει μιά ποιότητα ἢ ιδιότητα στὸν πιὸ μεγάλο βαθμὸ ἢ σὲ βαθμὸ μεγαλύτερο ἀπὸ ὅλα τὰ ὁμοιά του, λέγονται **έπιθετα ὑπερθετικοῦ βαθμοῦ**.

Ἔτσι λέμε : Ὁ Σωκράτης εἶναι *σοφώτατος* — ἡ Μαρία εἶναι *ἐξυπνότατη* — τὸ ἀεροπλάνο αὐτὸ εἶναι *ταχύτατο*.

Οἱ τρεῖς βαθμοὶ

Ἀπὸ τὰ προηγούμενα παραδείγματα βλέπομε, ὅτι τὰ ἐπίθετα ἔχουν τρεῖς βαθμούς : *θετικό, συγκριτικό* καὶ *ὑπερθετικό*· λ.χ.

Θετικός : ὁ ὠραῖος, ἡ ὠραία, τὸ ὠραῖο.

Συγκριτικός : ὠραιό-τερος, ὠραιό-τερη, ὠραιό-τερο.

Ὑπερθετικός : ὠραιό-τατος, ὠραιό-τατη, ὠραιό-τατο.

Δηλαδή ὁ συγκριτικός βαθμὸς σχηματίζεται μὲ τὴν

κατάληξη : -τερος, -τερη, -τερο και ὁ ὑπερθετικός με τὴν
κατάληξη : -τατος, -τατη, -τατο.

Ὁ συγκριτικός και ὁ ὑπερθετικός μαζί λέγονται **παρα-
θετικά τοῦ ἐπιθέτου**.

Ὁρθογραφία παραθετικῶν

1) Θετικός	Συγκριτικός	Ὑπερθετικός
ψηλός	ψηλότερος	ψηλότατος
φτωχός	φτωχότερος	φτωχότατος
ώραίος	ώραιότερος	ώραιότατος
θερμός	θερμότερος	θερμότατος
ἔνδοξος	ἐνδοξότερος	ἐνδοξότατος
νέος	νεώτερος	νεώτατος
σοφός	σοφώτερος	σοφώτατος

Δηλαδή : οἱ καταλήξεις τῶν παραθετικῶν -ότερος, -ότατος γράφονται με **ο**. Γράφονται ὅμως με **ω**, μόνον ὅταν ἡ προηγούμενη συλλαβὴ ἔχει βραχὺ φωνῆεν ε ἢ ο και δὲν ἀκολουθοῦν δύο ἢ τρία σύμφωνα ἢ διπλὸ σύμφωνο (ξ, ψ).

2) βαθύς	βαθύτερος	βαθύτατος
πλατύς	πλατύτερος	πλατύτατος
μακρύς	μακρύτερος	μακρύτατος

Οἱ καταλήξεις τῶν παραθετικῶν -ύτερος, -ύτατος γρά-
φονται με **υ** (ὑψίλον).

ΑΣΚΗΣΗ 82.—Γράψε τὸ συγκριτικὸ και τὸν ὑπερθετικὸ βαθμὸ
τῶν ἐπιθέτων : ἀθῶος, ἀγνός, πυκνός, σύντομος, ὅμοιος, ἄνοστος, θο-
λός, σεμνός, ἡρεμος, δίκαιος, ἡμερος, ἀστεῖος — βαρύν, παχύν, δασύν,
φαρδύν, τραχύν.

Μερικά ανώμαλα παραθετικά

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
γέρος	γεροντότερος	γεροντότατος
κακός	χειρότερος	χείριστος
καλός	καλύτερος	άριστος
μεγάλος	μεγαλύτερος	μέγιστος
λίγος	λιγότερος	ελάχιστος
πολύς	περισσότερος	πάρα πολύς
άπλος	άπλούστερος	άπλούστατος

Όπως βλέπουμε σ' αυτά τα παραδείγματα, τὰ ἐπίθετα *γέρος, κακός, καλός, μεγάλος, λίγος, πολύς* καὶ *άπλος* σχηματίζουν τὰ παραθετικά τους διαφορετικά ἀπὸ τὰ ἄλλα. Δηλαδή ἔχουν **άνώμαλα παραθετικά**.

Περιφραστικά παραθετικά

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
ώραϊος	πιὸ ώραϊος	πολὺ ώραϊος
πλατύς	πιὸ πλατύς	πολὺ πλατύς
ζηλιάρης	πιὸ ζηλιάρης	πολὺ ζηλιάρης

Τὰ ἐπίθετα σχηματίζουν τὰ παραθετικά τους καὶ μὲ δύο λέξεις, δηλαδή **περιφραστικά**.

Ἔτσι ὁ συγκριτικός σχηματίζεται μὲ τὴ λέξη *πιὸ* καὶ μὲ τὸ ἐπίθετο τοῦ θετικοῦ: *πιὸ ώραϊος, πιὸ σοφός, πιὸ καλός*.

Ὁ ὑπερθετικός σχηματίζεται μὲ τὴ λέξη *πολὺ* καὶ μὲ τὸ ἐπίθετο τοῦ θετικοῦ βαθμοῦ: *πολὺ ώραϊος, πολὺ σοφός, πολὺ καλός*.

Τὰ ἐπίθετα ποὺ ἔχουν ἀρσενικὸ σὲ *-ης* (*ζηλιάρης, τεμ-*

πέλης, κτρινιάρης κτλ.) σχηματίζουν μόνο περιφραστικά παραθετικά: *τεμπέλης - πιό τεμπέλης - πολύ τεμπέλης.*

ΑΣΚΗΣΗ 83.— Γράψε τὰ περιφραστικά παραθετικά τῶν ἐπιθέτων :

ἄξιος, στεγνός, τίμιος, γενναῖος, πλατύς, κακός, βαθύς, ἀσπρομάλλης, πεισματάρης, ἀνοιχτομάτης, γνωστικός, ἄγριος, ξανθός.

Ἐρωτήσεις

1) Ποιὲς καταλήξεις παίρνει ὁ συγκριτικός καὶ ποιὲς ὁ ὑπερθετικός;— 2) Πότε γράφομε *-ότερος, -ώτατος* (μὲ *ω*);— 3) Πῶς σχηματίζουν τὸ συγκριτικὸ καὶ τὸν ὑπερθετικὸ βαθμὸ τὰ ἐπίθετα *γέρος, κακός, καλός, μεγάλος, λίγος, πολὺς, ἀπλός*;— 4) Πῶς σχηματίζεται ὁ συγκριτικός καὶ ὁ ὑπερθετικός βαθμὸς τῶν ἐπιθέτων *περιφραστικά*;

ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ ΕΠΙΘΕΤΑ

Ποιὲς λέξεις λέγονται ἀριθμητικὰ ἐπίθετα

Ὁ ἄνθρωπος ἔχει δύο χέρια. Κάθε χέρι ἔχει πέντε δάχτυλα. Καὶ τὰ δύο χέρια μαζί ἔχουν δέκα δάχτυλα. Οἱ *πρῶτοι* ἄνθρωποι ἦσαν ἄγριοι.

Στὰ παραδείγματα αὐτὰ οἱ λέξεις *δύο, πέντε, δέκα* φανερώνουν ἀριθμούς. Τὸ *πρῶτοι* φανερώνει τὴ σειρά κλπ.

Οἱ λέξεις πού φανερώνουν ἕναν ἀριθμὸ, τὴ σειρά κλπ. λέγονται **ἀριθμητικὰ ἐπίθετα**.

1. Ἀπόλυτα

Ὅταν μετροῦμε, λέμε: *ἕνα, δύο, τρία, τέσσερα, πέντε* κτλ. Οἱ ἀριθμοὶ αὐτοὶ λέγονται **ἀπόλυτα ἀριθμητικὰ ἐπίθετα** καὶ φανερώνουν ὀρισμένο πλῆθος ἀπὸ πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα.

Τὸ ἀριθμητικὸ ἀπόλυτο ἕνας κλίνεται ἔτσι.

Ἐνικός ἀριθμὸς

	Ἀρσενικό	Θηλυκό	Οὐδέτερο
Ὄνομ.	ἕνας	μία (ἢ μιὰ)	ἕνα
Γεν.	ἑνὸς	μιᾶς	ἑνὸς
Αἰτ.	ἕνα(ν)	μία (ἢ μιὰ)	ἕνα

(Δὲν ἔχει κλητική οὔτε πληθυντικό ἀριθμό).

Τὰ ἀπόλυτα *τρεις* καὶ *τέσσερις* κλίνονται μόνο στὸν πληθυντικό :

	Ἀρσενικό καὶ θηλυκό		Οὐδέτερο	
Ὄνομ.	τρεις	τέσσερις	τρία	τέσσερα
Γεν.	τριῶν	τεσσάρων	τριῶν	τεσσάρων
Αἰτ.	τρεις	τέσσερις	τρία	τέσσερα

Τὰ ἀπόλυτα ἀριθμητικά *δύο* καὶ ἀπὸ τὸ *πέντε* ἕως τὸ *ἐκατὸ* εἶναι ἄκλιτα : οἱ *δύο* ἄνθρωποι, οἱ *δύο* γυναῖκες, τὰ *δύο* παιδιά — τῶν *δύο* ἀνθρώπων, τῶν *δύο* γυναικῶν, τῶν *δύο* παιδιῶν κτλ.

διακόσιοι	διακόσιες	διακόσια
τριακόσιοι	τριακόσιες	τριακόσια
τετρακόσιοι	τετρακόσιες	τετρακόσια κτλ.

Τὰ ἀριθμητικά αὐτὰ κλίνονται μόνο στὸν πληθυντικό, ὅπως τὰ ἐπίθετα : οἱ *πλούσιοι*, οἱ *πλούσιες*, τὰ *πλούσια*.

2. Ταχτικά

Ὁ Γιώργος εἶναι *πρῶτος* στὴν τάξη.

Ὁ Νίκος εἶναι *δεύτερος*.

Ὁ Πέτρος ἔρχεται *τρίτος*.

Ἀπὸ τὰ ἀπόλυτα *ἕνα*, *δύο*, *τρία* κτλ., γίνονται τὰ

ἀριθμητικά πρώτος, δεύτερος, τρίτος, τέταρτος, πέμπτος, έκτος, έβδομος, όγδοος, ένατος, δέκατος κτλ. Τά ἀριθμητικά αὐτά φανερώνουν τή σειρά καί λέγονται **ταχτικά**.

3. Ἀναλογικά

Ὁ ἀριθμός 10 εἶναι διπλάσιος ἀπό τόν 5.

Ὁ 12 εἶναι τριπλάσιος ἀπό τόν 4.

Τά ἐπίθετα διπλάσιος, τριπλάσιος, τετραπλάσιος, πενταπλάσιος, έξαπλάσιος, έφταπλάσιος, όχταπλάσιος, έννιαπλάσιος, δεκαπλάσιος κτλ. δείχνουν πόσες φορές ένα ποσόν εἶναι μεγαλύτερο ἀπό ένα άλλο. Αὐτά λέγονται **ἀναλογικά**.

Ὅρθογραφία ἀριθμητικῶν

1) Παίρνουν ψιλή
όχτώ ἄνθρωποι
έννιά κιλά
εἴκοσι παιδιά

Παίρνουν δασεία
ένας ἄνθρωπος
έξι κιλά
έφτά παιδιά
έντεκα τετράδια
έκατό βιβλία

Τά ἀριθμητικά όχτώ, έννιά καί εἴκοσι παίρνουν ψιλή (καί όσα γίνονται ἀπ' αὐτά : όγδοος, έννιακόσια, εἰκοστός κτλ.). Ὅλα τά άλλα παίρνουν δασεία.

2) Γράφονται μέ **vv**
έννέα ἢ έννιά
έννιακόσια - έννιακοσιοστός
έννεαπλός - έννεαπλάσιος

Γράφονται μέ ένα **v**
ένενήντα
ένατος
ένενηκοστός

Δηλαδή : ό ἀριθμός έννέα ἢ έννιά καί όσα γίνονται ἀπό

αὐτὸν γράφονται μὲ νν, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἐνενήντα, τὸ ἕνατος καὶ ἐνενηκοστός πού γράφονται μὲ ἕνα ν.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΩΝ

Ἀριθμοὶ	Ἀπόλυτα ἀριθμητικά	Ταχτικά ἀριθμητικά
1	ἕνας, μία (ἡ μία), ἕνα	πρῶτος, πρώτη, πρώτο
2	δύο (ἡ δυὸ)	δεύτερος, -η, -ο
3	τρεις, τρία	τρίτος, -η, -ο
4	τέσσερεις, τέσσερα	τέταρτος, -η, -ο
5	πέντε	πέμπτος, -η, -ο
6	ἕξι	ἕκτος, -η, -ο
7	ἑπτὰ (ἡ ἑπτὰ)	ἕβδομος, -η, -ο
8	ὀχτώ (ἡ ὀκτώ)	ὄγδοος, -η, -ο
9	ἐννέα (ἡ ἐννιά)	ἕνατος, -η, -ο
10	δέκα	δέκατος, -η, -ο
11	ἕντεκα	ἐνδέκατος, -η, -ο
12	δώδεκα	δωδέκατος, -η, -ο
13	δεκατρεῖς, δεκατρία	δέκατος τρίτος
14	δεκατέσσερεις, δεκατέσσερα	δέκατος τέταρτος
15	δεκαπέντε	δέκατος πέμπτος
20	εἴκοσι	εἰκοστός, -ή, -ὸ
21	εἴκοσι ἕνας, εἴκοσι μία, εἴκοσι ἕνα	εἰκοστός πρῶτος
22	εἴκοσι δύο	εἰκοστός δεύτερος
30	τριάντα	τριακοστός, -ή, -ὸ
40	σαράντα	τεσσαρακοστός, -ή, -ὸ
50	πενήντα	πεντηκοστός, -ή, -ὸ
60	ἕξήντα	ἕξηκοστός, -ή, -ὸ
70	ἑβδομήντα	ἑβδομηκοστός, -ή, -ὸ
80	ὀγδόντα	ὄγδοηκοστός, -ή, -ὸ
90	ἐνενήντα	ἐνενηκοστός, -ή, -ὸ
100	ἑκατό	ἑκατοστός, -ή, -ὸ
200	διακόσιοι, -ες, -α	διακοσιοστός, -ή, -ὸ
300	τριακόσιοι, -ες, -α	τριακοσιοστός, -ή, -ὸ
900	ἐννιακόσιοι, -ες, -α	ἐννιακοσιοστός, -ή, -ὸ
1000	χίλιοι, χίλιες, χίλια	χιλιοστός, -ή, -ὸ

ΑΣΚΗΣΗ 84.— Γράψε τὰ ἀπόλυτα ταχτικά καὶ ἀναλογικά ἐπίθετα ἀπὸ τὸ 1 - 20.

ΑΣΚΗΣΗ 85.— Σὲ ποιά ἀπόλυτα ἀριθμητικά ἀντιστοιχοῦν τὰ ἀναλογικά: *ἐκατονταπλάσιος, χιλιαπλάσιος, ἑξηνταπλάσιος, διακοσιπλάσιος, ὄγδονταπλάσιος, δωδεκαπλάσιος, πενηνταπλάσιος.*

Ἐρωτήσεις

1) Ποιὲς λέξεις λέγονται *ἀριθμητικά ἐπίθετα*;— 2) Ποιά ἀριθμητικά λέγονται *ἀπόλυτα, ταχτικά, ἀναλογικά*;— 3) Ποιά ἀριθμητικά παίρνουν ψιλὴ;— 4) Ποιά ἀριθμητικά γίνονται ἀπὸ τὸ 9 καὶ πῶς γράφονται;

ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

Ποιὲς λέξεις λέγονται ἀντωνυμίες

Ἐγὼ (ὁ Πέτρος) παίζω. *Ἐσὺ* (ὁ Νίκος) παίζεις.
Αὐτός (ὁ Κώστας) παίζει. *Ἐκεῖνη* (ἡ Μαρία) ἔρχεται.
Ἐσὺ ἔχεις τὸ βιβλίον σου καὶ *ἐγὼ* τὸ δικό μου.
Ὅποιοι κάνει τὸ κακό, βλάφτει τὸν *ἑαυτό του*.

Πολλὲς φορές ἀντὶ νὰ ποῦμε ἓνα ὄνομα λέμε μιὰν ἄλλη λέξη στὴ θέση του: *ἐγὼ, ἐσύ, αὐτός, ἐκεῖνος, ὅποιοι, ὁ δικός μου* κτλ.

Οἱ λέξεις ποὺ μεταχειριζόμαστε ἀντὶ γιὰ τὰ ὀνόματα, λέγονται **ἀντωνυμίες**.

1. Προσωπικὲς ἀντωνυμίες

Ἐγὼ μιῶ. *Ἐσὺ* ἀκοῦς. *Αὐτός* προσέχει.

Οἱ λέξεις *ἐγὼ, ἐσύ, αὐτός* εἶναι ἀντωνυμίες, ποὺ φανερώνουν τὰ *τρία πρόσωπα* τοῦ λόγου. Οἱ ἀντωνυμίες αὐτὲς λέγονται **προσωπικὲς**. Αὐτὲς εἶναι:

γιὰ τὸ πρῶτο πρόσωπο: *ἐγὼ*.

γιὰ τὸ δεύτερο πρόσωπο: *ἐσύ*.

γιὰ τὸ τρίτο πρόσωπο: *αὐτός*.

Οί προσωπικές άντωνυμίες κλίνονται ἔτσι :

Α' πρόσωπο

Β' πρόσωπο

	<i>Ἐνικός</i>	<i>Πληθυντικός</i>	<i>Ἐνικός</i>	<i>Πληθυντικός</i>
Όνομ.	ἐγώ	ἐμεῖς	ἐσύ	ἐσεῖς
Γεν.	ἐμένα(μοῦ)	ἐμᾶς(μᾶς)	ἐσένα(σοῦ)	ἐσᾶς(σᾶς)
Αἰτ.	ἐμένα(μέ)	ἐμᾶς(μᾶς)	ἐσένα(σέ)	ἐσᾶς(σᾶς)
Κλητ.	—	—	ἐσύ	ἐσεῖς

Γ' πρόσωπο

Ἐνικός ἀριθμός

	<i>Ἀρσενικό</i>	<i>Θηλυκό</i>	<i>Οὐδέτερο</i>
Όνομ.	αὐτός (τος)	αὐτή (τη)	αὐτό (το)
Γεν.	αὐτοῦ (τοῦ)	αὐτῆς (τῆς)	αὐτοῦ (τοῦ)
Αἰτ.	αὐτόν (τόν)	αὐτήν (τήν)	αὐτό (τò)

Πληθυντικός ἀριθμός

	<i>Ἀρσενικό</i>	<i>Θηλυκό</i>	<i>Οὐδέτερο</i>
Όνομ.	αὐτοί (τοι)	αὐτές (τες)	αὐτά (τα)
Γεν.	αὐτῶν (τούς)	αὐτῶν (τούς)	αὐτῶν (τους)
Αἰτ.	αὐτούς (τούς)	αὐτές(τις ἢ τές)	αὐτά (τα)

Παρατηρήσεις

1) Οί προσωπικές άντωνυμίες ἔκτος ἀπό τούς ὀλόκληρους τύπους ἔχουν καί *μονοσύλλαβους*· λ.χ. ἀντί νά ποῦμε : *ἐμένα φωνάζουν*, λέμε : *μέ φωνάζουν*· ἀντί : *ἐμᾶς ζητοῦν*, λέμε : *μᾶς ζητοῦν*. Καμιά φορά λέμε καί τόν ὀλόκληρο καί τὸ μονοσύλλαβο τύπο : *ἐμένα μέ φωνάζουν*, *ἐμᾶς μᾶς ζητοῦν*.

2) Τὸ α' καί τὸ β' πρόσωπο δὲν ἔχει *μονοσύλλαβους*

τύπους στην όνομαστική. Τό γ' πρόσωπο όμως έχει και στην όνομαστική μονοσύλλαβους τύπους: *νά τος, νά τη νά το.*

ΑΣΚΗΣΗ 86.— Γράψε σέ ποιό πρόσωπο, γένος, αριθμό και πτώση είναι οι άντωνυμίες, πού βρίσκονται στις παρακάτω φράσεις:

Χτές σου έστειλα ένα δέμα. Σε παρακαλώ νά μου γράψης, άν τό έλαβες.— Νά τος ό Γιώργος μέ τόν αδερφό του. Δέν τούς βλέπεις;— Νά τες οι άσκήσεις, πού έγραφα. Θέλεις νά τις δής και σύ;

2. Κτητικές άντωνυμίες

Αυτός ό βόλος είναι δικός μου. Αυτή ή πένα είναι δική μου. Αυτό τό βιβλίο είναι δικό μου.

Οι λέξεις *δικός μου, δική μου, δικό μου* είναι άντωνυμίες και φανερώνουν σέ ποιόν άνήκει κάτι.

Οι άντωνυμίες πού φανερώνουν σέ ποιόν άνήκει κάτι, λέγονται **κτητικές**.

Οι κτητικές άντωνυμίες σχηματίζονται μέ τό επίθετο *δικός, δική, δικό* και μέ τις μονοσύλλαβες γενικές τών προσωπικών άντωνυμιών: *μου, σου, του, της, μας, σας, τους*. Δηλαδή έχομε τις ακόλουθες κτητικές άντωνυμίες:

α' πρόσ. δικός μου, δική μου, δικό μου — δικός μας, δική μας, δικό μας.

β' πρόσ. δικός σου, δική σου, δικό σου — δικός σας, δική σας, δικό σας.

γ' πρόσ. δικός του, δική του, δικό του — δικός τους, δική τους, δικό τους.

ΑΣΚΗΣΗ 87.— Γράψε 5 προτάσεις, πού νά έχουν κτητικές άντωνυμίες.

Παράδειγμα: Αυτός ό κήπος είναι δικός μου.— Δώσε μου τό βιβλίο σου νά σου δώσω τό δικό μου.

3. Δειχτικές άντωνυμίες

Αὐτός φώναξε. Ἐκεῖνος ἔφυγε. Τοῦτος ἦρθε.
Θέλω τόσο χαρτί.—Ἀγόρασα τέτοιο ὕφασμα.

Οἱ λέξεις: αὐτός, ἐκεῖνος, τοῦτος, τόσο, τέτοιο εἶναι άντωνυμίες, πού τις μεταχειριζόμαστε, γιά νά δείξωμε κάτι.

Οἱ άντωνυμίες πού μεταχειριζόμαστε, γιά νά δείξωμε κάτι, λέγονται **δειχτικές**.

Οἱ δειχτικές άντωνυμίες εἶναι :

- 1) αὐτός, αὐτή, αὐτό— 2) ἐκεῖνος, ἐκείνη, ἐκεῖνο —
- 3) τοῦτος, τούτη τοῦτο — 4) τόσο, τόσο, τόσο — 5) τέτοιος, τέτοια, τέτοιο.

ΑΣΚΗΣΗ 88.—Μέ καθεμιά άπό τις πέντε δειχτικές άντωνυμίες νά σχηματίσης πρόταση :

Παράδειγμα : 1) Αὐτός μου ἔδωσε τὸ μολύβι.— 2) Ἐκεῖνο τὸ παιδί φωνάζει.— 3) ... 4) ... 5) ...

4. Ἄναφορικές άντωνυμίες

Ἕνας εἶναι ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος δημιούργησε τὸν κόσμο.

Θά σοῦ δώσω βιβλία, ὅσα θέλεις.

Αὐτός εἶναι ὁ μαθητής, πὸν ἔλειπε.

Σ' αὐτὰ τὰ παραδείγματα οἱ λέξεις ὁ ὁποῖος, ὅσα, πὸν εἶναι άντωνυμίες, πού αναφέρονται σὲ κάποια ἄλλη προηγούμενη λέξη.

Ἔτσι ἡ άντωνυμία ὁ ὁποῖος αναφέρεται στή λέξη ὁ Θεός· ἡ άντωνυμία ὅσα αναφέρεται στή λέξη βιβλία καί ἡ άντωνυμία πὸν αναφέρεται στή λέξη μαθητής.

Οἱ άντωνυμίες πού αναφέρονται σὲ κάποια ἄλλη προηγούμενη λέξη λέγονται **άναφορικές**.

Οἱ άναφορικές άντωνυμίες εἶναι :

- 1) *ὁ ὁποῖος, ἡ ὁποία, τὸ ὁποῖο* (μὲ ἄρθρο πάντοτε).
- 2) *ὅποιος, ὅποια, ὅποιο* (χωρὶς ἄρθρο): *ὅποιος δὲ θέλει νὰ ζυμώσῃ, δέκα μέρες κοσκινίζει.*
- 3) *ὄ,τι* (ἄκλιτο): *κάμε ὄ,τι θέλεις.* Αὐτὴ γράφεται μὲ κόμμα ὕστερα ἀπὸ τὸ ο.
- 4) *ὅσος, ὄση, ὄσο*: *ὅσα ξέρει ὁ νοικοκύρης, δὲν τὰ ξέρει ὁ κόσμος ὅλος.*
- 5) *ποὺ* (ἄκλιτο): *ὁ μαθητὴς ποὺ ἔφυγε, ἡ μαθήτρια ποὺ ἔφυγε, τὸ παιδί ποὺ ἔφυγε, τὸ βιβλίο τοῦ παιδιοῦ ποὺ ἔφυγε* κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 89.— Νὰ κλίνῃς στὰ τρία γένη τὴν ἀντωνυμία: *ὁ ὁποῖος, ἡ ὁποία, τὸ ὁποῖο* (ὅπως τὰ ἐπίθετα, ἀλλὰ χωρὶς κλητική).

ΑΣΚΗΣΗ 90.— Νὰ κλίνῃς τὶς ἀντωνυμίες: *ὅποιος, ὅποια, ὅποιο — ὅσος, ὄση, ὄσο* (ὅπως τὰ ἐπίθετα, ἀλλὰ χωρὶς κλητική).

5. Ἐρωτηματικὲς ἀντωνυμίες

Πές μου *ποιὸς* εἶναι ὁ τόπος σου καὶ *ποιὰ* πατρίδα ἔχεις; *Πόσα* θέλεις; *Τί* γυρεύεις;

Οἱ ἀντωνυμίες ποὺ τὶς μεταχειρίζομαστε, ὅταν ρωτοῦμε λέγονται **ἐρωτηματικὲς**.

Οἱ ἐρωτηματικὲς ἀντωνυμίες εἶναι:

- 1) *ποιός; ποιά; ποιό;*
- 2) *πόσος; πόση; πόσο;*
- 3) *τί;* (ἄκλιτο).

ΑΣΚΗΣΗ 91.— Γράψε 5 προτάσεις μὲ ἐρωτηματικὲς ἀντωνυμίες.

Παράδειγμα: *Ποιὸς* εἶναι ὁ ἀδερφός σου; *Πόσα* γραμμάρια ἔχει ἓνα κιλό;

6. Ἀόριστες ἀντωνυμίες

Τὸ κατσικάκι

Ξέρω <i>κάποιο</i> κατσικάκι	Ξέρω <i>κάποιο</i> κατσικάκι
πού 'ναι μιὰ χαρὰ	πού 'ναι τόσο δὰ
κι ὅταν βλέπη τὴ μαμά του	καὶ στὸ πράσινο χορτάρι
παίζει τὴν οὐρά.	θέλει νὰ πηδᾷ.

Παροιμία : *Καθένας* μὲ τὸν πήχη του μετράει τὸ πανὶ του.

Στὰ παραπάνω παραδείγματα, οἱ λέξεις *κάποιο*, *καθένας*, εἶναι ἀντωνυμίες καὶ φανερώνουν ἓνα οὐσιαστικό μὲ ἀόριστο τρόπο.

Οἱ ἀντωνυμίες πού φανερώνουν ἓνα οὐσιαστικό μὲ ἀόριστο τρόπο λέγονται **ἀόριστες**.

Οἱ ἀόριστες ἀντωνυμίες εἶναι :

ἓνας - *μιὰ* - *ἓνα*, πού κλίνεται ὅπως τὸ ἀριθμητικό (βλέπε στὴ σελίδα 71), *καθένας* - *καθεμιὰ* - *καθένα*, *κανένας* - *καμιὰ* - *κανένα*, *ἄλλος* - *ἄλλη* - *ἄλλο*, *κάποιος* - *κάποια* - *κάποιο*, *κάμποσος* - *κάμποση* - *κάμποσο*, *μερικοὶ* - *μερικὲς* - *μερικὰ* (πού κλίνεται μόνο στὸν πληθυντικό).

Ἀόριστες ἀντωνυμίες εἶναι καὶ τὰ ἄκλιτα : *τίποτε*, *καθετί*, *κάτι*, *κατιτί*· ὁ *δεῖνα* - ἡ *δεῖνα* - τὸ *δεῖνα*, ὁ *τάδε* - ἡ *τάδε* - τὸ *τάδε*.

ΑΣΚΗΣΗ 92.— 1) Νὰ βρῆς στὸ Ἀναγνωστικό σου 5 φράσεις, πού νὰ ἔχουν ἀόριστες ἀντωνυμίες. — 2) Νὰ κλίνης τὸ *καθένας* - *καθεμιὰ* - *καθένα* (ὅπως τὸ *ἓνας*, *μιὰ*, *ἓνα*).

ΑΣΚΗΣΗ 93.— Νὰ κλίνης τίς ἀντωνυμίες : *μερικοὶ* - *μερικὲς* - *μερικὰ*.

ΡΗΜΑΤΑ

ΦΩΝΕΣ - ΑΡΙΘΜΟΙ - ΠΡΟΣΩΠΑ - ΕΓΚΛΙΣΕΙΣ

Ποιές λέξεις λέγονται ρήματα

1) 'Ο μαθητής *γράφει*. 'Ο δάσκαλος *διδάσκει*. Τò παιδι *τρέχει*.

Στις προτάσεις αυτές οί λέξεις *γράφει*, *διδάσκει*, *τρέχει* φανερώουν ότι κάποιος κάνει μιάν ενέργεια. Οί λέξεις αυτές είναι **ρήματα**.

2) Τò δέντρο *ξεριζώνεται* από τόν άνεμο. 'Η γῆ *θερμαίνεται* από τόν ἥλιο. Τò παιδι *κοιμάται*.

Στις προτάσεις αυτές οί λέξεις *ξεριζώνεται*, *θερμαίνεται*, *κοιμάται* φανερώουν ότι κάποιος κάτι παθαίνει από έναν άλλον ἢ βρίσκεται σέ μιá κατάσταση. Καί οί λέξεις αυτές είναι **ρήματα**.

Λοιπόν : **ρήματα** λέγονται οί λέξεις πού φανερώουν ότι κάποιος κάνει μιάν ενέργεια ἢ κάτι παθαίνει από έναν άλλο ἢ βρίσκεται σέ μιá κατάσταση.

Καταλαβαίνομε εύκολα ότι μιá λέξη είναι ρῆμα, όταν μπορούμε νά βάλωμε μπροστά της τις προσωπικές άντωνυμίες : *ἐγώ γράφω*, *ἐσύ γράφεις*, *αὐτός γράφει*, *ἐμεῖς γράφομε*, *ἐσεῖς γράφετε*, *αὐτοὶ γράφουν*.

Φωνές

'Ενεργητική φωνή

βρέχω - ποτίζω

ἀγαπῶ - χτυπῶ

(τελειώνουν σέ **-ω**)

Παθητική φωνή

βρέχομαι - ποτίζομαι

ἀγαπιέμαι - χτυπιέμαι

(τελειώνουν σέ **-μαι**).

1. Όσα ρήματα τελειώνουν σε **-ω**, λέμε ότι είναι ρήματα **ένεργητικῆς φωνῆς**.

2. Όσα ρήματα τελειώνουν σε **-μαι**, λέμε ότι είναι ρήματα **παθητικῆς φωνῆς**.

Δηλαδή : τὰ ρήματα ἔχουν δύο φωνές : 1) τὴν **ένεργητικὴ φωνή** καὶ 2) τὴν **παθητικὴ φωνή**.

ΑΣΚΗΣΗ 94.— Νὰ γράψης σὲ δύο χωριστὲς στήλες τὰ ρήματα τῆς ένεργητικῆς καὶ τῆς παθητικῆς φωνῆς ἀπὸ τὰ παρακάτω: τρέχω, θυμοῦμαι, πηδῶ, παίζω, κρατιέμαι, δροσίζω, πλέκω, μαζεύομαι, σβήνω, φωτίζομαι, χτενίζω, κοιμοῦμαι, βουτῶ, κρύβω, δείχνω, χάνομαι, δένω, φαίνομαι, παιδεύομαι.

Ἄριθμοὶ τοῦ ρήματος

ὁ δάσκαλος διδάσκει — οἱ δάσκαλοι διδάσκουν

τὸ παιδὶ τρέχει — τὰ παιδιὰ τρέχουν

Ὅπως τὰ ὀνόματα, ἔτσι καὶ τὰ ρήματα ἔχουν δύο ἀριθμούς : **ένικό** καὶ **πληθυντικό**.

Πρόσωπα τοῦ ρήματος

Ἐνικός

Πληθυντικός

1^ο ἐγὼ παίζω

ἐμεῖς παίζομε

2^ο ἐσὺ παίζεις

ἐσεῖς παίζετε

3^ο αὐτὸς παίζει

αὐτοὶ παίζουν

Τὸ ρῆμα σὲ κάθε ἀριθμὸ ἔχει **τρία πρόσωπα**.

Τὸ **ἀ' πρόσωπο** ἐνικοῦ δέχεται τὴν ἀντωνυμία **ἐγὼ** :
ἐγὼ παίζω.

Τὸ **β' πρόσωπο** ἐνικοῦ δέχεται τὴν ἀντωνυμία **ἐσύ** :
ἐσὺ παίζεις.

Τὸ **γ' πρόσωπο** ἐνικοῦ δέχεται τὴν ἀντωνυμία **αὐτός** :
αὐτὸς παίζει.

Τὸ α' πρόσ. πληθυντικοῦ δέχεται τὴν ἀντωνυμία ἐμεῖς :
ἐμεῖς παίζομε.

Τὸ β' πρόσ. πληθυντικοῦ δέχεται τὴν ἀντωνυμία ἐσεῖς :
ἐσεῖς παίζετε.

Τὸ γ' πρόσ. πληθυντικοῦ δέχεται τὴν ἀντωνυμία αὐ-
τοί : αὐτοὶ παίζουν.

ΑΣΚΗΣΗ 95.— Νὰ βρῆς σὲ ποιὸ πρόσωπο καὶ σὲ ποιὸν ἀριθμὸ
εἶναι τὰ παρακάτω ρήματα : *τρέχω, γράφεις, δένομε, κρύβει, πλέ-
κετε, ἀνοίγουν - ἀρπάζεις, δείχνετε, κουρεύω, παύει, σκύβουν, μαζεύετε.*

ΑΣΚΗΣΗ 96.— Νὰ τρέψης τὶς παρακάτω φράσεις στὸν πλη-
θυντικό :

Τὸ παιδί τρέχει. Ἡ μητέρα ράβει. Ἐσὺ χορεύεις. Ἐγὼ δια-
βάζω. Αὐτὸς μαγειρεύει. Ὁ σκύλος γαυγίζει. Ὁ ψαράς ψαρεύει.
Ἐκεῖνος καρφώνει. Ἡ μαθήτρια γράφει.

ΑΣΚΗΣΗ 97.— Νὰ τρέψης τὶς παρακάτω φράσεις στὸν ἐνικό :
Ἐμεῖς γράφομε. Ἐκεῖνες παίζουν. Τὰ παιδιά φωνάζουν. Ἐσεῖς
φεύγετε. Οἱ ἐργάτες δουλεύουν. Ἐμεῖς δίνομε. Ἐσεῖς παίρνετε. Οἱ
μαθήτριες διαβάζουν. Οἱ γεωργοὶ ὀργώνουν.

Ἐγκλίσεις τοῦ ρήματος

1) Ἐγὼ γράφω. Ἐσὺ παίζεις. Αὐτὸς τρέχει.

Στὶς προτάσεις αὐτὲς τὰ ρήματα φανερώνουν κάτι ὀρι-
σμένο καὶ βέβαιο. Γι' αὐτὸ λέμε ὅτι βρίσκονται στὴν ὀρι-
στικὴ ἔγκλιση.

2) Ἐγὼ θέλω νὰ γράφω. Ἄς παίζης, ὅσο θέλεις.

Ἄν παίζης φρόνιμα, δὲν κουράζεσαι.

Ὅταν τρέχης, ἰδρώνεις.

Στὶς φράσεις αὐτὲς τὰ ρήματα νὰ γράφω, ἄς παίζης,
ἂν παίζης, ὅταν τρέχης, ἔχουν μπροστά τους τὶς λέξεις

νά, ἄς, ἄν, ὅταν. Τὰ ρήματα πού ἔχουν μπροστά τους τέτοιες λέξεις δὲ φανερώνουν κάτι βέβαιο, παρὰ κάτι πού θέλομε νά γίνη ἢ περιμένομε νά γίνη. Ἔτσι λ.χ. ὅταν λέμε ἄς παίξῃς, δείχνομε ὅτι θέλομε νά παίξῃς (δὲν εἶναι ὁμως βέβαιο ὅτι παίξεις).

Τὰ ρήματα πού ἔχουν μπροστά τους τῖς λέξεις νά, ἄς, ἄν, ὅταν κτλ. λέμε ὅτι βρίσκονται στήν **ὑποταχτική ἔγκλιση**.

3) *Γράφε* προσεχτικά. *Φέρε* τὸ βιβλίο. *Κλείσε* τὸ παράθυρο.

Στῖς προτάσεις αὐτὲς τὰ ρήματα *γράφε*, *φέρε*, *κλείσε* δείχνουν κάποια προσταγή.

Ὅταν τὰ ρήματα φανερώνουν κάποια προσταγή, λέμε ὅτι βρίσκονται στήν **προσταχτική ἔγκλιση**.

Λοιπὸν τὰ ρήματα ἔχουν **τρῖς ἔγκλίσεις**: 1) τὴν **ὀριστική**, 2) τὴν **ὑποταχτική** καὶ 3) τὴν **προσταχτική**.

ΑΣΚΗΣΗ 98.— Νά βρῆς σὲ ποιὰν ἔγκλιση εἶναι κάθε ρῆμα στῖς παρακάτω φράσεις.

Ἄνοιξε τὸ παράθυρο.— *Γράφω* τὸ μάθημα.— *Ὅταν γράφω* τὸ μάθημα, δὲ *μιλῶ*.— *Ἐσὺ διαβάζεις*.— *Ἄν διαβάζῃς* προσεχτικά, *μαθαίνεις* εὐκόλα τὸ μάθημα.— *Ἐμεῖς τρέχομε*.— *Κλείσε* τὸ βιβλίο καὶ *γράφε* τὴν ἄσκηση.

Μετοχή

Ἐνεργητική φωνή

τρέχω - *τρέχοντας*

παίζω - *παίζοντας*

πηδῶ - *πηδώντας*

Παθητική φωνή

δένομαι - *δεμένος*

λύνομαι - *λυμένος*

φορτώνομαι - *φορτωμένος*

Τὰ ρήματα ἐκτὸς ἀπὸ τῖς τρεῖς ἔγκλίσεις ἔχουν καὶ

έναν τύπο πού μοιάζει σάν ὄνομα : *τρέχοντας, παίζοντας, πηδώντας - δεμένος, λυμένος, φορτωμένος,*

Ἐπίσης ὁ τύπος αὐτός τοῦ ρήματος λέγεται **μετοχή**.

Καί, ὅπως βλέπομε στά παραπάνω παραδείγματα, τὰ ρήματα τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς ἔχουν μετοχή πού τελειώνει σέ *-οντας* ἢ *-ώντας*, ἐνῶ τὰ ρήματα τῆς παθητικῆς φωνῆς ἔχουν μετοχή πού τελειώνει σέ *-μένος*.

Ἡ μετοχή τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς

γράφω - γράφοντας, τρέχω - τρέχοντας

γελῶ - γελώντας, πηδῶ - πηδώντας

Ἔτσι ὅσα ρήματα τονίζονται στήν παραλήγουσα, ἔχουν ἐνεργητική μετοχή πού τελειώνει σέ *-οντας* (μέ ὄμοιον).

Ἔτσι ὅσα ρήματα τονίζονται στή λήγουσα, ἔχουν ἐνεργητική μετοχή σέ *-ώντας* (μέ ὠμέγα καί ὄξερα).

Οἱ μετοχές αὐτές πού τελειώνουν σέ *-οντας* καί *-ώντας*, δηλαδή οἱ μετοχές τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς, εἶναι **ἄκλιτες**.

Ἡ μετοχή τῆς παθητικῆς φωνῆς

δένομαι - δεμένος   *λύνομαι - λυμένος*

πλέκομαι - πλεγμένος   *φορτώνομαι - φορτωμένος*

Ἡ μετοχή τῆς παθητικῆς φωνῆς τελειώνει σέ *-μένος* πού κλίνεται σάν ἐπίθετο : ὁ *δεμένος* - ἡ *δεμένη* - τὸ *δεμένο*, ὁ *λυμένος* - ἡ *λυμένη* - τὸ *λυμένο* κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 99.— Νά βρῆς στίς παρακάτω φράσεις ποιές μετοχές εἶναι καί νά ξεχωρίσης τίς ἐνεργητικές ἀπὸ τίς παθητικές.

Τὸ παιδί ἔφυγε τρέχοντας.— Τὸ ἀμάξι εἶναι φορτωμένο.— Εἶσαι πολὺ γελασμένος.— Ρωτώντας πᾶς στήν Πόλη.— Αὐτοὶ χορεύουν τραγουδώντας.— Προχωροῦμε βλέποντας καὶ κάνοντας.— Ν' ἀφήσης τὴν

πόρτα κλεισμένη και τὰ παράθυρα άνοιγμένα.— Του πικραμένου τὰ χείλη δὲ γελοῦν.—'Ο πνιγμένος άπό τὰ μαλλιά του πιάνεται.

Ἐρωτήσεις

- 1) Ποιῆς λέξεις λέγονται *ρήματα*;— 2) Πόσες και ποιῆς *φωνές* ἔχουν τὰ ρήματα;— 3) Πόσους *ἀριθμούς* ἔχουν;— 4) Πόσα *πρόσωπα* ἔχει κάθε ἀριθμός;— 5) Πόσες και ποιῆς *ἐγκλίσεις* ἔχουν τὰ ρήματα;— 6) Τί σημασία ἔχει ἡ κάθε ἐγκλίση; 7) Τί λέγεται *μετοχή*;— 8) Πῶς τελειώνει ἡ ἐνεργητική και πῶς ἡ παθητική μετοχή;— 9) Ποιά ρήματα ἔχουν ἐνεργητική μετοχή σὲ *-οντας* (μὲ ὀμικρον) και ποιά σὲ *-όντας* (μὲ ὠμέγα);— 10) Πῶς κλίνεται ἡ παθητική μετοχή σὲ *-μένος*;

ΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ

Τί φανερώνουν οἱ χρόνοι

<i>Τώρα</i> (τὸ παρὸν)	<i>Πρὶν</i> (τὸ παρελθόν)	<i>Ἔπειτα</i> (τὸ μέλλον)
δένω	ἔδενα, ἔδεσα ἔχω δέσει, εἶχα δέσει	θὰ δένω, θὰ δέσω θὰ ἔχω δέσει

1) Ἐγὼ δένω. Ἐδῶ τὸ ρῆμα φανερώνει ὅτι κάτι γίνεται *τώρα*, δηλαδή στὸ **παρὸν**.

2) Ἐγὼ ἔδενα, ἔδεσα, ἔχω δέσει, εἶχα δέσει. Ἐδῶ τὰ ρήματα φανερώνουν ὅτι κάτι ἔγινε *πρὶν*, δηλαδή στὸ **παρελθόν**.

3) Ἐγὼ θὰ δένω, θὰ δέσω, θὰ ἔχω δέσει. Ἐδῶ τὰ ρήματα φανερώνουν ὅτι κάτι θὰ γίνη *ἔπειτα*, δηλαδή στὸ **μέλλον**.

Λοιπὸν κάθε ρῆμα ἔχει ξεχωριστοὺς τύπους, πού δείχνουν *πότε* γίνεται μιὰ ἐνέργεια, δηλαδή ἂν γίνεται στὸ παρὸν (τώρα) ἢ ἂν ἔγινε στὸ παρελθόν (πρὶν) ἢ ἂν θὰ γίνη στὸ μέλλον (ἔπειτα).

Οἱ τύποι τοῦ ρήματος, πού φανερώνουν πότε γίνεται μιὰ ἐνέργεια, λέγονται **χρόνοι**.

α) 'Ο χρόνος γιά τὸ παρὸν

(Ἐνεστώτας)

'Εγὼ δένω. 'Εγὼ γράφω. 'Εγὼ λύνω τὸ πρόβλημα.

'Ο χρόνος αὐτὸς πού φανερώνει ὅτι κάτι γίνεται τώρα, λέγεται **ἐνεστώτας**.

β) Οἱ χρόνοι γιά τὸ παρελθόν

(παρατατικός, ἀόριστος, παρακείμενος, ὑπερσυντέλικος)

1) *'Εγὼ ἔδενα. 'Εγὼ ἔγραφα. 'Εγὼ ἔλυνα τὸ πρόβλημα.*

'Εδῶ τὰ ρήματα σημαίνουν ὅτι κάτι γινόταν στὰ περασμένα (στό παρελθόν) διαρκῶς.

'Ο χρόνος πού φανερώνει ὅτι κάτι γινόταν στό παρελθόν διαρκῶς, λέγεται **παρατατικός**.

2) *'Εγὼ ἔδεσα. 'Εγὼ ἔγραψα. 'Εγὼ ἔλυσα τὸ πρόβλημα.*

'Εδῶ τὰ ρήματα δείχνουν ὅτι ἡ ἐνέργεια ἔγινε στό παρελθόν ὄχι διαρκῶς, παρὰ σὲ μιὰ στιγμή.

'Ο χρόνος πού φανερώνει ὅτι κάτι ἔγινε στό παρελθόν ὄχι διαρκῶς, λέγεται **ἀόριστος**.

3) *'Εγὼ ἔχω δέσει. 'Εχω γράψει. 'Εχω λύσει.*

'Εδῶ τὰ ρήματα ἔχω δέσει, ἔχω γράψει, ἔχω λύσει δείχνουν ὅτι ἡ ἐνέργεια ἔχει γίνει στό παρελθόν καί τώρα εἶναι πιά τελειωμένη.

'Ο χρόνος πού φανερώνει ὅτι κάτι ἔχει γίνει στό παρελθόν καί βρίσκεται τώρα τελειωμένο λέγεται **παρακείμενος**.

4) *'Εγὼ τότε εἶχα δέσει. Εἶχα γράψει. Εἶχα λύσει.*

'Εδῶ τὰ ρήματα δείχνουν ὅτι ἡ ἐνέργεια εἶχε γίνει καί εἶχε τελειώσει στό παρελθόν (τότε).

Ο χρόνος πού φανερώνει ότι κάτι είχε γίνει και ήταν τελειωμένο στο παρελθόν λέγεται **υπερσυντέλικος**.

γ) Οί χρόνοι για τὸ μέλλον

(Μέλλοντας ἔξακολουθητικός, στιγμιαίος, συντελεσμένος)

1) Ἔγὼ θὰ δένω. Ἔγὼ θὰ γράφω. Ἔγὼ θὰ λύνω.

Ἐδῶ τὰ ρήματα δείχνουν ὅτι ἡ ἐνέργεια θὰ γίνεται στὸ μέλλον διαρκῶς.

Ο χρόνος πού φανερώνει ὅτι κάτι θὰ γίνεται στὸ μέλλον διαρκῶς (ἔξακολουθητικά) λέγεται **μέλλοντας ἔξακολουθητικός**.

2) Ἔγὼ θὰ δέσω, θὰ γράψω, θὰ λύσω.

Ἐδῶ τὰ ρήματα δείχνουν ὅτι ἡ ἐνέργεια θὰ γίνη στὸ μέλλον ὄχι διαρκῶς, παρὰ σὲ μιὰ στιγμή.

Ο χρόνος πού φανερώνει ὅτι κάτι θὰ γίνη στὸ μέλλον ὄχι διαρκῶς (παρὰ στιγμιαία), λέγεται **μέλλοντας στιγμιαίος**.

3) Ἔγὼ θὰ ἔχω δέσει, θὰ ἔχω γράψει, θὰ ἔχω λύσει.

Ἐδῶ τὰ ρήματα δείχνουν ὅτι ἡ ἐνέργεια θὰ ἔχη γίνει καὶ θὰ ἔχη τελειώσει στὸ μέλλον.

Ο χρόνος πού φανερώνει ὅτι κάτι θὰ ἔχη γίνει καὶ θὰ εἶναι τελειωμένο (συντελεσμένο) στὸ μέλλον λέγεται **μέλλοντας συντελεσμένος**.

Οί ὀχτώ χρόνοι

Ἀπὸ τὰ παραπάνω βλέπομε ὅτι ὅλοι οἱ χρόνοι εἶναι **ὀχτώ**. Ἡ συνηθισμένη σειρά τους στὴν κλίση τῶν ρημάτων εἶναι :

- 1) **ένεστώτας** : ἐγὼ δένω.
- 2) **παρατατικός** : ἐγὼ ἔδενα,
- 3) **μέλλοντας ἐξακολουθητικός** : ἐγὼ θὰ δένω,
- 4) **μέλλοντας στιγμιαίος** : ἐγὼ θὰ δέσω,
- 5) **ἀόριστος** : ἐγὼ ἔδεσα,
- 6) **παρακείμενος** : ἐγὼ ἔχω δέσει,
- 7) **ὑπερσυντέλικος** : ἐγὼ εἶχα δέσει,
- 8) **μέλλοντας συντελεσμένος** : ἐγὼ θὰ ἔχω δέσει.

Χρόνοι μονολεχτικοὶ καὶ περιφραστικοὶ

Μονολεχτικοὶ	Περιφραστικοὶ
Ἐνεστώτας : δένω	Ἐξακολουθ. μέλλοντας : θὰ δένω
Παρατατικός : ἔδενα	Στιγμιαίος μέλλοντας : θὰ δέσω
Ἀόριστος : ἔδεσα	Παρακείμενος : ἔχω δέσει
	Ἵπερσυντέλικος : εἶχα δέσει
	Συντελεσμένος μέλλ. : θὰ ἔχω δέσει

1) Ὁ ἐνεστώτας, ὁ παρατατικός καὶ ὁ ἀόριστος στὴν ὀριστικὴ σχηματίζονται μὲ μιὰ λέξη. Οἱ χρόνοι αὐτοὶ λέγονται **μονολεχτικοί**.

2) Οἱ ἄλλοι χρόνοι, δηλαδὴ ὁ ἐξακολουθητικός μέλλοντας, ὁ στιγμιαίος μέλλοντας, ὁ παρακείμενος, ὁ ὑπερσυντέλικος καὶ ὁ συντελεσμένος μέλλοντας σχηματίζονται μὲ δύο ἢ τρεῖς λέξεις. Οἱ χρόνοι αὐτοὶ λέγονται **περιφραστικοί**.

ΑΣΚΗΣΗ 100.— Νὰ ξεχωρίσης τοὺς μονολεχτικούς καὶ τοὺς περιφραστικούς χρόνους τῶν ρημάτων στὶς παρακάτω φράσεις :

Ὁ μαθητὴς ἔγραψε τὸ μάθημα.— Αὔριο θὰ γράψω ἓνα γράμμα στὸ φίλο μου.— Χτὲς ἀγόρασα δύο βιβλία.— Προχτὲς εἶχα ἀγοράσει ἄλλα τρία βιβλία.— Τὸ ἀπόγευμα θὰ ἔρθῃ ὁ Νίκος.— Ὡς τότε θὰ ἔχω διαβάσει ὅλα τὰ μαθήματα.— Ἐγὼ ἔγραφα καὶ σὺ ἔπαιζες.— Ἐχὼ λύσει τὰ προβλήματα.

Ἑρωτήσεις

- 1) Τί λέγονται *χρόνοι* τοῦ ρήματος;— 2) Ποιὸς χρόνος φανερώνει τὸ *παρόν*;
3) Ποιοὶ χρόνοι φανερώνουν τὸ *παρελθόν* καὶ ποιοὶ φανερώνουν τὸ *μέλλον*;— 4) Ποσοὶ καὶ ποιοὶ εἶναι ὄλκι οἱ χρόνοι καὶ ποιά σημασία ἔχει ὁ καθένας;— 5) Ποιοὶ χρόνοι λέγονται *μονολεκτικοὶ* καὶ ποιοὶ λέγονται *περιφραστικοὶ*;

ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ

Θέμα, κατάληξη καὶ χαρακτήρας

δέν-ω, ἰδρῦ-εις, παιδεύ-ει, ἀκού-τε

Ὅπως τὰ ὀνόματα, ἔτσι καὶ τὰ ρήματα ἔχουν **θέμα** καὶ **κατάληξη**.

Θέμα εἶναι τὸ μέρος τοῦ ρήματος ποῦ εἶναι στὴν ἀρχὴ τοῦ τύπου καὶ μένει πάντα τὸ ἴδιο : *δεν-*, *ιδρυ-*, *παιδευ-*, *ακου-*.

Κατάληξη εἶναι τὸ μέρος τοῦ ρήματος ποῦ εἶναι πρὸς τὸ τέλος καὶ ἀλλάζει μορφή : *-ω*, *-εις*, *-ει* κτλ.

Τὸ τελευταῖο γράμμα τοῦ θέματος λέγεται *χαρακτήρας*.

Στὸ ρῆμα *δέν-ω*, θέμα εἶναι τὸ *δεν-*, χαρακτήρας εἶναι τὸ *ν*. Στὸ ρῆμα *ἰδρῦ-ω* θέμα εἶναι τὸ *ιδρυ-* καὶ χαρακτήρας τὸ *ν*. Στὸ *παιδεύ-ω* θέμα εἶναι τὸ *παιδευ-* καὶ χαρακτήρας τὸ *υ* καὶ στὸ *ἀκού-ω* θέμα εἶναι τὸ *ακου-* καὶ χαρακτήρας τὸ *ου*.

ΑΣΚΗΣΗ 101.— Νὰ βρῆς τὸ θέμα, τὴν κατάληξη καὶ τὸ χαρακτήρα στὰ παρακάτω ρήματα : *μαγεύω*, *πλέκω*, *κερδίζω*, *λείπω*, *χάνω*, *ἀπλώνω*, *ἀρχίζω*, *τρέχω*, *λύνω*, *ράβω*, *ἀνοίγω*, *κλαίω*, *δανεῖζω*, *κουρεύω*, *ἀλέθω*.

Συλλαβικὴ αὐξηση

Ἑνεστώτας

Παρατατικός

Ἀόριστος

1)	δένω	ἔ-δενά	ἔ-δεσα
	γράφω	ἔ-γραφα	ἔ-γραψα

“Όσα ρήματα αρχίζουν από σύμφωνο, παίρνουν στον παρατατικό και στον άοριστο τῆς όριστικῆς πρὶν ἀπὸ τὸ θέμα τους ἕνα *ε* : *δένω*, *ἔ-δενά*, *ἔ-δεσα*. Τὸ *ε* αὐτὸ λέγεται **συλλαβικὴ αὐξηση**.

- 2) *ἔδενά* - *ἔδενες* - *ἔδενε* - (*ἔ*)*δένά*με - (*ἔ*)*δένά*τε - *ἔδεναν*
ἔδεσα - *ἔδεσες* - *ἔδεσε* - (*ἔ*)*δέσα*με - (*ἔ*)*δέσα*τε - *ἔ-*
δεσαν — (*ἔ*)*φóρτωνά* - (*ἔ*)*φóρτωσά* κτλ.

Ἡ συλλαβικὴ αὐξηση *ε* δὲν μπορεῖ νὰ λείψῃ, ὅταν τονίζεται : *ἔδενά*, *ἔγραφα* (δὲν μποροῦμε νὰ ποῦμε : *δένα*, *γράφα*).

“Όταν ὅμως τὸ *ε* αὐτὸ δὲν τονίζεται, πολλές φορές παραλείπεται : *ἔδένά*με καὶ *δένά*με, *ἔδένά*τε καὶ *δένά*τε, *ἔφóρ-*
τώνα καὶ *φóρτώνα* κτλ.

- 3) *θέλω* - *ἤθελα* *ξέρω* - *ἤξερα*

Τὰ ρήματα *θέλω* καὶ *ξέρω* παίρνουν στὸν παρατατικὸ συλλαβικὴ αὐξηση *η* ἀντὶ *ε*.

- 4) *ἀγοράζω*, *ἀγόραζα*, *ἀγόρασα* - *ἀγοράζομαι*, *ἀγοραζόμουν*,
ἀγοράστηκα, *ἀγορασμένος*·

έτοιμάζω, *έτοιμάζα*, *έτοιμάσα* - *έτοιμάζομαι*, *έτοιμα-*
ζόμουν, *έτοιμάστηκα*, *έτοιμασμένος*·

ιδρώω, *ἴδρνα*, *ἴδρνα* - *ιδρώομαι*, *ιδρύνομουν*, *ιδρύθηκα*,
ιδρυνμένος·

αἰχμαλωτίζω, *αἰχμαλώτιζα*, *αἰχμαλώτισα* - *αἰχμαλωτί-*
ζομαι, *αἰχμαλωτίζόμουν*, *αἰχμαλωτίστηκα*, *αἰχμαλωτισμέ-*
νος κτλ.

ορίζω, *ορίζα*, *ορίζα* — *ορίζομαι*, *ορίζόμουν*, *ορίστηκα*,
ορισμένος.

ὀπλίζω, ὀπλιζα, ὀπλισα - ὀπλιζομαι, ὀπλιζόμεον, ὀπλι-
στηκα, ὀπλισμένος.

Ἔνταυθα ῥήματα ἀρχίζουσι ἀπὸ φωνῆεν κρατοῦν τὸ ἴδιον ἀρχικὸν φωνῆεν σ' ὅλους τοὺς χρόνους.

Μόνον : τὸ ῥῆμα ἔχω στὸν παρατατικὸν γίνεται εἶχα. Τὸ ῥῆμα εἶμαι στὸν παρατατικὸν γίνεται ἤμουν καὶ τὸ ῥῆμα ἔρχομαι ἔχει ἀόριστον ἦρθα.

Βοηθητικὰ ῥήματα - Ἀπαρέμφατα

Ἐνεργητικὴ φωνή

Παρακείμενος : ἔχω δέσει
Ἵπερσυντέλικος : εἶχα δέσει
Συντελ. μέλλοντ. : θὰ ἔχω δέσει

Παθητικὴ φωνή

ἔχω δεθῆ ἢ εἶμαι δεμένος
εἶχα δεθῆ ἢ ἤμουν δεμένος
θὰ ἔχω δεθῆ ἢ θὰ εἶμαι δεμένος

Ὅπως βλέπομε, ὁ παρακείμενος, ὁ Ἵπερσυντέλικος καὶ ὁ συντελεσμένος μέλλοντας σχηματίζονται μὲ τὴ βοήθειαν τῶν ῥημάτων ἔχω καὶ εἶμαι. Τὰ δύο αὐτὰ ῥήματα, ποὺ βοηθοῦν στὴν κλίση τῶν ῥημάτων λέγονται **βοηθητικὰ**.

Μαζὶ μὲ τὸ ῥῆμα ἔχω στοὺς χρόνους αὐτοὺς πηγαίνει ὁ ἄκλιτος τύπος δέσει γιὰ τὴν ἐνεργητικὴν φωνὴν καὶ δεθῆ γιὰ τὴν παθητικὴν. Οἱ τύποι αὐτοὶ ποὺ συνοδεύουν τὸ ἔχω εἶναι ἄκλιτοι καὶ λέγονται **ἀπαρέμφατα**.

Τὸ ἐνεργητικὸν ἀπαρέμφατον : ἔχω δέσει, γράφει, πλέξει κτλ. γράφεται μὲ *ει* στὸ τέλος.

Τὸ παθητικὸν ἀπαρέμφατον : ἔχω δεθῆ, γραφτῆ, πλεχτῆ κτλ. γράφεται μὲ *η* στὸ τέλος καὶ μὲ περισπωμένην.

Οί δύο συζυγίες τῶν ρημάτων

Πρώτη συζυγία	Δεύτερη συζυγία
Ἐνεργ. φωνή : δένω, παιδεύω	ἀγαπῶ, ἀργῶ
Παθητ. φωνή : δένομαι, παιδεύομαι	ἀγαπιέμαι, θυμοῦμαι

Οἱ κλίσεις τῶν ρημάτων λέγονται **συζυγίες**. Τὰ ρήματα ξεχωρίζονται σέ **δύο συζυγίες**.

1) Ἡ **πρώτη συζυγία** ἔχει ὅλα τὰ ρήματα ποῦ τελειώνουν στήν ἐνεργητική φωνή σέ -ω ἄτονο καί στήν παθητική φωνή σέ -ομαι : δένω - δένομαι, παιδεύω - παιδεύομαι.

2) Ἡ **δεύτερη συζυγία** ἔχει ὅλα τὰ ρήματα ποῦ τελειώνουν στήν ἐνεργητική φωνή σέ -ῶ μέ περισπωμένη : ἀγαπῶ, ἀργῶ καί στήν παθητική σέ -ιέμαι ἢ -οῦμαι : ἀγαπιέμαι - θυμοῦμαι.

ΑΣΚΗΣΗ 102.— Νά ξεχωρίσης σέ δύο στήλες τὰ ρήματα τῆς πρώτης καί τῆς δευτέρας συζυγίας : παίζω, κλαίω, ἐργάζομαι, πετῶ, τρυπῶ, ἔρχομαι, λυποῦμαι, κρατιέμαι, νικῶ, δροσίζω, γυρεύω, μάχομαι, τιμῶ, χάνω, τρυπιέμαι.

Ἐρωτήσεις

1) Ποιό μέρος τοῦ ρήματος λέγεται **θέμα** καί ποιό **κατάληξη**;— 2) Τί λέγεται **χαρακτήρας**;— 3) Τί λέγεται **συλλαβική ἀύξηση**;— 4) Ποιά εἶναι τὰ **βοηθητικά ρήματα** καί γιατί λέγονται ἔτσι;— 5) Ποιά λέγονται **ἀπαρέμφατα**;— 6) Πῶς γράφεται στό τέλος τὸ ἐνεργητικό ἀπαρέμφατο καί πῶς τὸ παθητικό;— 7) Πόσες εἶναι οἱ **συζυγίες** τῶν ρημάτων καί ποιὰ ρήματα ἔχει ἡ κάθε συζυγία;

ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΒΟΗΘΗΤΙΚΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

1. Το ρήμα **έχω**

Μονολεχτικοί χρόνοι				
<i>Ένεστώτας</i>				<i>Παρατατικός</i>
<i>Όριστική</i>	<i>Υποταχτική (νά, θταν, γιά νά)</i>	<i>Προστα- χτική</i>	<i>Μετοχή</i>	
έχω	έχω	έχε	έχοντας	είχα
έχεις	έχης			είχες
έχει	έχη			είχε
έχομε (έχουμε)	έχωμε (έχουμε)			είχαμε
έχετε	έχετε	έχετε		είχατε
έχουν	έχουν			είχαν

Περιφραστικοί χρόνοι: Μέλλοντας: θά έχω

2. Το ρήμα **είμαι**

Μονολεχτικοί χρόνοι		
<i>Ένεστώτας</i>		<i>Παρατατικός</i>
<i>Όριστική και Υποταχτική</i>	<i>Μετοχή</i>	
είμαι	όντας	ήμουν
είσαι		ήσουν
είναι		ήταν
είμαστε		ήμαστε
είστε		ήσαστε
είναι		ήταν

Περιφραστικοί χρόνοι: Μέλλοντας: θά είμαι

Τὰ ρήματα *έχω* και *είμαι* δέν έχουν άλλους χρόνους.

ΑΣΚΗΣΗ 103.— Γράψε πέντε προτάσεις με τὸ ρήμα *έχω* σέ διαφόρους χρόνους. (Παράδειγμα: *έχω* ένα δέμα με βιβλία. *Ό* Πέτρος *είχε* μεγάλη δύναμη κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 104. Γράψε 5 προτάσεις με τὸ ρήμα *είμαι* σέ διαφόρους χρόνους.

ΡΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΣΥΖΥΓΙΑΣ

1. Ένεργητική φωνή

δένω

ΧΡΟ-ΝΟΙ	Όριστική	Υποταχτική (νά, όταν, για να κτλ.)	Προσ- χητική	Απαρέμ- φατο	Μετοχή	ΧΡΟ- ΝΟΙ	Όριστική
Ένεστώτας	δένω	δένω	δένε		δένοντας	Πατατατικός	δένα
	δένεις	δένης	δένε				δένες
Λόγους	δένει	δένη	δένετε				δένε
	δένομε, δένουμε	δένωμε δένουμε	δένετε				δένομε
	δένετε	δένετε					δένατε
	δένουν	δένουν					δέναν
Λόγους	έδεσα	έδσω	δέσε				
	έδεσες	δέσης	δέστε	δέσει			
	έδεσε	δέση					
	δέσαμε	δέσωμε, δέσουμε					
	δέσατε	δέσετε					
έδεσαν	δέσουν						
Πεδησαστικοί		Όριστική				Υποταχτική	
χρόνοι		Έξακολοθητικός μέλλοντας: θά δένω, θά δένης, θά δένη κτλ. Στηνμαίος μέλλοντας: θά δέσω, θά δέσης, θά δέση κτλ. Παρακείμενος: έχω δέσει, έχεις δέσει (ή έχω δεμένο κτλ.). Υπερσυντέλικος: είχα δέσει, είχες δέσει (ή είχα δεμένο κτλ.). Συντελεσμένος μέλλ.: θά έχω δέσει (ή θά έχω δεμένο κτλ.).				Παρακείμενος νά έχω δέσει, να έχης δέσει, νά έχη δέσει, να έχωμε δέσει κτλ. (ή να έχω δεμένο, να έχης δεμένο κτλ.).	

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

1. Ἡ ὀριστική

Ὅπως βλέπουμε στὸν πίνακα, ποὺ ἔχει τὴν κλίση τοῦ ρήματος *δένω*, ἡ ὀριστική ἔχει ὅλους τοὺς χρόνους.

1) *Στὸν ἐνεστώτα* ἡ ὀριστική ἔχει καταλήξεις :

-ω, -εις, -ει, -ομε, -ετε, -ουν.

2) *Στὸν ἐξακολουθητικὸ μέλλοντα* οἱ καταλήξεις εἶναι :
θά... -ω, -ης, -η, -ωμε, -ετε, -ουν.

Δηλαδή στὸ β' καὶ γ' πρόσωπο τοῦ ἐνικοῦ γράφεται στὴν κατάληξη μὲ *η* καὶ τὸ α' πρόσωπο τοῦ πληθυντικοῦ γράφεται μὲ *ω* (ὅπως στὴν ὑποταχτική).

3) *Στὸν στιγμαῖο μέλλοντα* οἱ καταλήξεις εἶναι οἱ ἴδιες μὲ τοῦ ἐξακολουθητικοῦ μέλλοντα, μὲ τὴ διαφορὰ ὅτι παίρνουν ἓνα *σ* :

θά... -σω, -σης, -ση, -σωμε, -σετε, -σουν.

Δηλαδή καὶ ἐδῶ τὸ β' καὶ γ' πρόσωπο τοῦ ἐνικοῦ γράφεται στὴν κατάληξη μὲ *η* καὶ τὸ α' πρόσωπο τοῦ πληθυντικοῦ γράφεται μὲ *ω* (ὅπως στὴν ὑποταχτική).

4) Ὁ *παρατατικός* ἔχει καταλήξεις :

-α, -ες, -ε, -αμε, -ατε, -αν.

5) Ὁ *ἀόριστος* ἔχει καταλήξεις ὅμοιες μὲ τοῦ παρατατικοῦ, μὲ τὴ διαφορὰ ὅτι παίρνουν μπροστὰ ἓνα *σ* :

-σα, -σες, -σε, -σαμε, -σατε, -σαν.

6) Ὁ *παρακείμενος* σχηματίζεται μὲ τὸ *ἔχω* καὶ μὲ τὸ ἄκλιτο ἀπαρέμφατο *δέσει* : *ἔχω δέσει, ἔχεις δέσει* κτλ.

7) Ὁ *ὑπερσυντέλικος* σχηματίζεται μὲ τὸ *εἶχα* καὶ μὲ τὸ ἄκλιτο ἀπαρέμφατο *δέσει* : *εἶχα δέσει, εἶχες δέσει* κτλ.

8) Ὁ *συντελεσμένος μέλλοντα* σχηματίζεται μὲ τὸ *θά ἔχω* καὶ μὲ τὸ ἄκλιτο ἀπαρέμφατο *δέσει* : *θά ἔχω δέσει, θὰ ἔχης δέσει* κτλ.

2. 'Η ύποταχτική

'Η ύποταχτική έχει μόνο τρεις χρόνους: *ένεστώτα*, *άόριστο* και *παρακείμενο*. Πριν από τὸ ρήμα στήν ύποταχτική βάζομε τις λέξεις: *νά, για νά, άν, άς, όταν* κτλ.

1) 'Ο *ένεστώτας* στήν ύποταχτική έχει καταλήξεις:

-ω, -ης, -η, -ωμε, -ετε, -ουν.

Δηλαδή είναι οί ίδιες με τις καταλήξεις πού έχει ὁ *ένεστώτας* στήν ὀριστική, αλλά στο β' και γ' *ένικό* έχουν η *άντι ει* και στο *ά'* πληθυντικό έχουν *ω* *άντι ο*.

Αύτες τις καταλήξεις τῆς ύποταχτικῆς παίρνουν, ὅπως είδαμε, και οί μέλλοντες τῆς ὀριστικῆς πού έχουν *μπροστά* τους πάντα τὸ *θά*.

2) 'Ο *άόριστος* στήν ύποταχτική έχει καταλήξεις:

-σω, -σης, -ση, -σωμε, -σετε, -σουν

Δηλαδή είναι οί ίδιες με τις καταλήξεις τῆς ύποταχτικῆς τοῦ *ένεστώτα*, μόνο πού παίρνουν *μπροστά* ένα *σ*.

3) 'Ο *παρακείμενος* στήν ύποταχτική σχηματίζεται με τὸ *νά έχω* και με τὸ *άκλιτο* *άπαρέμφατο* *δέσει*: *νά έχω δέσει, νά έχης δέσει* κτλ.

3. 'Η προσταχτική

'Η προσταχτική έχει μόνο δύο χρόνους: *ένεστώτα* και *άόριστο*. Κάθε χρόνος *άπ'* αὐτούς έχει μόνο ένα πρόσωπο: *δεύτερο* *ένικοῦ* και *πληθυντικοῦ*.

Δηλαδή ἡ προσταχτική *δέν* έχει *πρῶτο* πρόσωπο, *οὔτε* *τρίτο*.

1) Στόν *ένεστώτα* ἡ προσταχτική έχει τὸ β' *ένικό* και τὸ β' *πληθυντικό* με μιὰ λέξη, δηλαδή *μονολεχτικά*: *δέν-ε, δέν-ετε*.

Καταλήξεις : -ε, -ετε.

Στὸν ἀόριστο ἡ προσταχτική ἔχει τὶς ἴδιες καταλήξεις, ὅπως στὸν ἐνεστώτα, μόνο πού παίρνουν μπροστά τὸ σ : δέ-σε, δέσετε.

Τὸ β' πληθυντικὸ δέσετε λέγεται καὶ δέστε.

4. Ἡ μετοχή

δέν-οντας. Ἡ μετοχή ἔχει μόνο ἐνεστώτα καὶ εἶναι ἀκλιτη.

Ἡ κατάληξή της εἶναι -οντας (μὲ ὄμικρον).

Οἱ καταλήξεις πού ἔχουν σ

- (σ) θά δέσω - ἔδεσα - νά δέσω - ἔχω δέσει - δέσε
(ψ) { θά γράψω - ἔγραψα - νά γράψω - ἔχω γράψει - γράψε
{ θά κρύψω - ἔκρυψα - νά κρύψω - ἔχω κρύψει - κρύψε
(ξ) { θά πλέξω - ἔπλεξα - νά πλέξω - ἔχω πλέξει - πλέξε
{ θά τρέξω - ἔτρεξα - νά τρέξω - ἔχω τρέξει - τρέξε

Τὸ σ στήν ἀρχή τῶν καταλήξεων γίνεται σέ μερικά ρήματα ψ καὶ σέ ἄλλα ξ.

ΑΣΚΗΣΗ 105.— Νά βρῆς σέ ποιὸ πρόσωπο, ἀριθμὸ, ἔγκλιση καὶ χρόνο εἶναι τὰ παρακάτω ρήματα :

ἔλυσα, ἔχω γράψει, εἶχες χάσει, θά ἔχετε κρύψει, ἔπαυες, θά ψήσης, γράφε, ἄς διορθώση, πληρώνουν, νά διπλώσω, νά ἔχη φορτώσει, κλειδώσε, ὅταν ζυμώσης, ἂν λύση, διάβαζε.

Παράδειγμα : ἔλυσα = α' ἐνικὸ ὀριστικῆς ἀορίστου τοῦ ρήματος *λύω*.

ΑΣΚΗΣΗ 106.— Γράψε 5 προτάσεις :— 1) μὲ τὸ ρῆμα *διαβάζω* στήν ὀριστικὴ τοῦ ἐνεστώτα, — 2) μὲ τὸ ρῆμα *κλείνω* στήν προσταχτικὴ τοῦ ἀορίστου, — 3) μὲ τὸ ρῆμα *χάνω* στὸν παρατατικὸ, — 4) μὲ τὸ ρῆμα *διορθώνω* στήν ὀριστικὴ τοῦ ἀορίστου καὶ 5) μὲ τὸ ρῆμα *ράβω* στήν ὀριστικὴ τοῦ ἐνεστώτα.

Παράδειγμα : ὁ Πέτρος *διαβάζει* τὸ μάθημά του.

ΑΣΚΗΣΗ 107.— Γράψε τὴν ὀριστικὴ τοῦ ρήματος *κρύβω* σ' ὄλους τοὺς χρόνους.

ΑΣΚΗΣΗ 108.— Γράψε τὴν προσταχτικὴ καὶ τὴ μετοχὴ τοῦ ρήματος *πλέκω*.

2. Παθητική φωνή δένομα

ΧΡΟ- ΝΟΙ	Οριστική	Υποταχτική (νά, όταν, για να κτλ.)	Προστα- χτική	Απαρέμ- φατο	Μετοχή	ΧΡΟ- ΝΟΙ	Οριστική
Ένεστας	δένομαι δένεσαι δένεται δενόμαστε δένεστε δένονται	δένομαι δένεσαι δένεται δενόμαστε δένεστε δένονται	(δένου) (δένεστε)			Παρασπαστικός	δένωμουν δενόσουν δενόταν δενόμασταν δενόσαταν δένονταν
	δέθηκα δέθηκες δέθηκε δεθήκαμε δεθήκατε δέθηκαν	δεθώ δεθής δεθή δεθούμε δεθήτε δεθούν	δέσου δεθήτε	δεθή			
Παρακείμενος					δεμένος		
	Περιφραστικοί χρόνοι	<p>Οριστική</p> <p>Εξακολουθητικός μέλλοντας: θα δένωμαι, θα δένεσαι κτλ. Στιγμιαίος μέλλοντας: θα δεθώ, θα δεθής, θα δεθή κτλ. Παρακείμενος: έχω δεθή, έχεις δεθή (ή είμαι δεμένος κτλ.). Υπερσυντέλικος: είχα δεθή, είχες δεθή (ή ήμουν δεμένος κτλ.). Συντελεσμένος μέλλοντας: θα έχω δεθή (ή θα είμαι δεμένος κτλ.).</p>				Υποταχτική	<p>Παρακείμενος</p> <p>να έχω δεθή, να έχης δεθή, να έχη δεθή (ή να είμαι δε- μένος, να είσαι δεμένος κτλ.).</p>

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

1. Ἡ ὀριστική

1) Ὁ ἐνεστώτας στήν ὀριστική τῆς παθητικῆς φωνῆς ἔχει τīs καταλήξεις :

-ομαι, -εσαι, -εται, -όμαστε, -εστε, -ονται.

Ἔνταυτα τὰ πρόσωπα γράφονται μέ *αι* στό τέλος, ἐκτός ἀπό τὸ *α'* καί *β'* πληθυντικό: *δενόμαστε* - *δένεστε*, πού ἔχουν ἔψιλον.

2) Ὁ ἐξακολουθητικός μέλλοντας τῆς παθητικῆς φωνῆς ἔχει τīs καταλήξεις :

θά... -ομαι, -εσαι, -εται, -όμαστε, -εστε, -ωνται

Δηλαδή ἔχει τīs ἴδιες καταλήξεις μέ τὸν ἐνεστώτα, μόνο πού τὸ *α'* ἐνικό καί τὸ *γ'* πληθυντικό γράφονται μέ *ω*, γιατί ἔχουν τὸ *θα* μπροστά.

3) Ὁ παρατατικός τῆς παθητικῆς φωνῆς ἔχει τīs καταλήξεις :

-όμον, -όσον, -όταν, -όμαστε, -όσαστε, -όνταν.

Ἔνταυτα οἱ καταλήξεις ἀρχίζουν ἀπό ὄμικρον. Καί ἐδῶ τὸ *α'* καί τὸ *β'* πληθυντικό ἔχουν ἔψιλον στό τέλος.

Τὸ *γ'* ἐνικό τονίζεται στήν παραλήγουσα: *δενόταν*, ἐνῶ τὸ *γ'* πληθυντικό τονίζεται στήν προπαραλήγουσα: *δένονταν*.

4) Ὁ στιγμιαίος μέλλοντας τῆς παθητικῆς φωνῆς ἔχει τīs καταλήξεις :

-θῶ, -θῆς, -θῆ, -θοῦμε, θῆτε, -θοῦν.

Δηλαδή ἔχει τīs ἴδιες καταλήξεις μέ τὸν ἀόριστο τῆς ὑποταχτικῆς, ἀλλά μέ τὸ *θα* μπροστά ἀπό τὸ ρῆμα: *θα δεθῶ*, *θα δεθῆς* κτλ.

5) Ὁ ἀόριστος στήν ὀριστική τῆς παθητικῆς φωνῆς ἔχει τίς καταλήξεις :

-θηκα, -θηκες, -θηκε, -θήκαμε, -θήκατε, -θηκαν.

Ἔτσι ὅλα τὰ πρόσωπα ἀρχίζουν μέ τή συλλαβή *θη* (μέ *ἦτα*).

6) Ὁ παρακείμενος στήν ὀριστική τῆς παθητικῆς φωνῆς σχηματίζεται μέ τὸ *ἔχω* καί μέ τὸ ἄκλιτο ἀπαρέμφατο *δεθῆ* (μέ *ἦτα* στό τέλος) : *ἔχω δεθῆ, ἔχεις δεθῆ* κτλ.

Ὁ παρακείμενος αὐτός μπορεῖ νά σχηματιστῆ καί μέ τὸ βοηθητικό ρῆμα *εἶμαι* μαζί μέ τήν παθητική μετοχή *δεμένος* :

*εἶμαι δεμένος, εἶσαι δεμένος, εἶναι δεμένος,
εἴμαστε δεμένοι, εἴστε δεμένοι, εἶναι δεμένοι.*

7) Ὁ ὑπερσυντέλικος τῆς παθητικῆς φωνῆς σχηματίζεται μέ τὸ *εἶχα* καί μέ τὸ ἄκλιτο ἀπαρέμφατο *δεθῆ* : *εἶχα δεθῆ, εἶχες δεθῆ* κτλ.

Ὁ ὑπερσυντέλικος μπορεῖ νά σχηματιστῆ καί μέ τὸ βοηθητικό *ἦμουν* μαζί μέ τήν παθητική μετοχή :

*ἦμουν δεμένος, ἦσουν δεμένος, ἦταν δεμένος,
ἦμαστε δεμένοι, ἦσαστε δεμένοι, ἦταν δεμένοι.*

8) Ὁ συντελεσμένος μέλλοντας τῆς παθητικῆς φωνῆς σχηματίζεται μέ τὸ *θα ἔχω* καί μέ τὸ ἄκλιτο ἀπαρέμφατο *δεθῆ* : *θα ἔχω δεθῆ, θα ἔχης δεθῆ* κτλ.

Μπορεῖ ὅμως νά σχηματιστῆ καί μέ τὸ βοηθητικό *θα εἶμαι* μαζί μέ τήν παθητική μετοχή :

*θα εἶμαι δεμένος, θα εἶσαι δεμένος, θα εἶναι δεμένος,
θα εἴμαστε δεμένοι, θα εἴστε δεμένοι, θα εἶναι δεμένοι.*

2. Ἡ ὑποταχτική

Καί στήν παθητική φωνή ἡ ὑποταχτική ἔχει μόνο ἐνεστώτα, ἀόριστο καί παρακείμενο.

1) 'Ο *ένεστώτας* στην ύποταχτική τῆς παθητικῆς φωνῆς ἔχει καταλήξεις :

-ομαι, -εσαι, -εται, -όμαστε, -εστε, -ονται.

Δηλαδή ἔχει τὶς ἴδιες καταλήξεις μὲ τὸν *ένεστώτα* τῆς ὀριστικῆς, μόνο πού τὸ α' ἐνικὸ καὶ τὸ γ' πληθυντικὸ γράφονται μὲ *ω* :

νὰ δένωμαι, νὰ δένωνται.

2) 'Ο *ἀόριστος* στὴν ύποταχτική τῆς παθητικῆς φωνῆς ἔχει τὶς καταλήξεις :

-θῶ, -θῆς, -θῆ, -θοῦμε, -θῆτε, -θοῦν.

Ὅπως εἶδαμε, τὶς ἴδιες καταλήξεις ἔχει καὶ ὁ *στιγμιαίος μέλλοντας* τῆς ὀριστικῆς, ἀλλὰ μὲ τὸ θὰ μπροστὰ ἀπὸ τὸ ρῆμα.

3) 'Ο *παρακείμενος* στὴν ύποταχτική τῆς παθητικῆς φωνῆς σχηματίζεται μὲ τὸ νὰ ἔχω καὶ μὲ τὸ ἀκλιτο ἀπαρέμφατο *δεθῆ* : νὰ ἔχω *δεθῆ*, νὰ ἔχης *δεθῆ* κτλ. Μπορεῖ ὅμως νὰ σχηματιστῆ καὶ μὲ τὸ βοηθητικὸ ρῆμα νὰ εἶμαι καὶ μὲ τὴν παθητικὴ μετοχὴ *δεμένος*

νὰ εἶμαι *δεμένος*, νὰ εἶσαι *δεμένος*, νὰ εἶναι *δεμένος*,
νὰ εἶμαστε *δεμένοι*, νὰ εἴστε *δεμένοι*, νὰ εἶναι *δεμένοι*.

3. 'Η προσταχτική

Καὶ στὴν παθητικὴ φωνὴ ἡ προσταχτικὴ ἔχει μόνο *ένεστώτα* καὶ *ἀόριστο* καὶ μόνο β' πρόσωπο ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ.

Ὁ ἀόριστος στήν προσταχτική τῆς παθητικῆς φωνῆς ἔχει ἐπίσης τὸ β' ἐνικὸ καὶ τὸ β' πληθυντικὸ μονολεχτικά :
δέσου, δεθῆτε. Καταλήξεις: -σου, -θῆτε.

4. Ἡ μετοχή

Ἡ μετοχή στήν παθητικὴ φωνὴ ἔχει μόνο παρακείμενο μὲ κατάληξη -μένος, -μένη, -μένο :

δεμένος, δεμένη, δεμένο.

Αὐτὴ κλίνεται ὡς ἐπίθετο.

Οἱ καταλήξεις πὺ ἔχουν θ

- (θ) θά δεθῶ - δέθηκα - νά δεθῶ - ἔχω δεθῆ - δεθῆτε
(τ) θά κρυφτῶ - κρύφτηκα - νά κρυφτῶ - ἔχω κρυφτῆ - κρυφτῆτε
θά πλεχτῶ - πλέχτηκα - νά πλεχτῶ - ἔχω πλεχτῆ - πλεχτῆτε

Τὸ θ στήν ἀρχὴ τῶν καταλήξεων σὲ πολλὰ ρήματα γίνεται τ (φτ, χτ, στ) :

- (φτ) θά τριφτῶ, τρίφτηκα, νά τριφτῶ, ἔχω τριφτῆ - τριφτῆτε,
θά κουρευτῶ, κουρεύτηκα, νά κουρευτῶ, ἔχω κουρευτῆ - κουρευτῆτε,
(χτ) θά δειχτῶ, δείχτηκα, νά δειχτῶ, ἔχω δειχτῆ - δειχτῆτε,
θά ἀνοιχτῶ, ἀνοίχτηκα, νά ἀνοιχτῶ, ἔχω ἀνοιχτῆ - ἀνοιχτῆτε,
(στ) θά πειστῶ, πείστηκα, νά πειστῶ, ἔχω πειστῆ, πειστῆτε,
θά δροισιτῶ, δροισίτηκα, νά δροισιτῶ, ἔχω δροισιτῆ, δροισιτῆτε.

ΑΣΚΗΣΗ 109.— Νά βρῆς σὲ ποιοῦ πρόσωπο, ἀριθμὸ, ἔγκλιση καὶ χρόνο εἶναι τὰ καρακάτω ρήματα :

στολιστήκα, ἔχω στολιστῆ, χάσου, νά χαθῶ, φορτωνόμενον, εἶχε φορτωθῆ, θά δεχτῆτε, μεταχειρισμένος, κλειδωμένος, εἶχατε ζημιωθῆ, νά ψηθῆ, θά ἔχη ψηθῆ, νά ἔχετε πληρωθῆ.

Γενικοί ὀρθογραφικοὶ κανόνες

1) Ἐνεργητικὴ φωνή	Παθητικὴ φωνή
Ἐμεῖς πλένομε τὰ χέρια μας	Ἐγὼ πλένομαι στὴ βρύση
Ἐμεῖς χτενίζομε τὰ μαλλιά μας	Ἐγὼ χτενίζομαι κάθε πρωί.

Τὰ ρήματα τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς ποὺ δέχονται τὴν ἀντωνυμία *ἔμεῖς* καὶ τελειώνουν σὲ *-με*, τὰ γράφομε μὲ ἔψιλον : *ἔμεῖς πλένομε, ἔμεῖς χτενίζομε.*

Τὰ ρήματα τῆς παθητικῆς φωνῆς ποὺ δέχονται τὴν ἀντωνυμία *ἐγὼ* καὶ τελειώνουν σὲ *-μαι*, τὰ γράφομε μὲ *αι* : *ἐγὼ πλένομαι, ἐγὼ χτενίζομαι.*

2) Ἐνεργητικὴ φωνή	Παθητικὴ φωνή
Ἐσεῖς πλένετε τὰ χέρια σας	Αὐτὸς πλένεται στὴ βρύση
Ἐσεῖς χτενίζετε τὰ μαλλιά σας	Αὐτὸς χτενίζεται κάθε πρωί.

Τὰ ρήματα τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς ποὺ δέχονται τὴν ἀντωνυμία *ἔσεῖς* καὶ τελειώνουν σὲ *-τε*, τὰ γράφομε μὲ ἔψιλον : *ἔσεῖς πλένετε, ἔσεῖς χτενίζετε.*

Τὰ ρήματα τῆς παθητικῆς φωνῆς ποὺ δέχονται τὴν ἀντωνυμία *αὐτὸς* καὶ τελειώνουν σὲ *-ται*, τὰ γράφομε μὲ *αι* : *αὐτὸς πλένεται, αὐτὸς χτενίζεται.*

ΑΣΚΗΣΗ 110.— Φράσεις γιὰ ὀρθογραφία. Βλέπετε αὐτὸ τὸ σπίτι ποὺ χτίζεται ἀπέναντι; Βλέπομε ἕναν ἐργάτη ποὺ ἐργάζεται ἐπάνω καὶ πολλοὺς ἄλλους στὸ κάτω μέρος τοῦ σπιτιοῦ. Φαντάζομαι ὅτι θέλετε νὰ μάθετε τί γίνεται ἐκεῖ. Ἔρχομαι καὶ ἐγὼ μαζί σας καὶ πηγαίνομε νὰ κοιτάξωμε. Ὅλοι οἱ ἐργάτες ἐργάζονται καὶ σιγὰ σιγὰ τὸ σπίτι ὅλο καὶ σηκώνεται ψηλά. Ἔρχεται στιγμή ποὺ τὸ σπίτι γίνεται τέλειο. Χαίρεται κανεὶς νὰ τὸ βλέπη.

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

1. Ρήματα σε **-εύω**

λιγαστεύω, μαγεύω, παιδεύω, ταξιδεύω, φυτεύω, ψαρεύω,
κουρεύω, περισσεύω, χαϊδεύω, όνειρεύομαι.

Όσα ρήματα τελειώνουν σε **-εύω** και **-εύομαι** γράφονται με **ευ**.

Μόνο τὰ ρήματα κλέβω και σέβομαι γράφονται με **β**.

2. Ρήματα σε **-αίνω**

άνασταίνω, άνεβαίνω, διαβαίνω, ζεσταίνω, παρασταίνω,
κονταίνω, κουτσαίνω, σιχαίνομαι, φαίνομαι.

Όσα ρήματα τελειώνουν σε **-αίνω** και **-αίνομαι** γράφονται με **αι**.

Μόνο τὰ ρήματα: δένω, μένω, πλένω, φένω, γράφονται με **ε**.

3. Ρήματα σε **-ίζω**

άνθίζω, άντικρίζω, όροσίζω, νομίζω, ποτίζω, στολίζω,
άλατίζω, άχνίζω, έλπίζω, κερδίζω, μεταχειρίζομαι,
φτερνίζομαι.

Όσα ρήματα τελειώνουν σε **-ίζω** και **-ίζομαι** γράφονται με **ι** (γιώτα).

Έξαιρούνται τὰ ρήματα: δανείζω (με **ει**), άθροίζω (με **οι**), πήζω και πρήζω (με **η**) και μερικά που γράφονται με **υ**: άναβρύζω, γογγύζω, δακρύζω, κατακλύζω (κατακλυσμός).

4. Ρήματα σέ -ιάζω

ἀγκαλιάζω, βραδιάζω, λογαριάζω, μουδιάζω, πλαγιάζω,
βελονιάζω, θυσιάζω, κοπιάζω, ματιάζω, πλησιάζω,
βιάζομαι.

Όσα ρήματα τελειώνουν σέ **-ιάζω** καὶ **-ιάζομαι** γράφονται μὲ **ι**.

Ἐξαιροῦνται τὰ ρήματα: ἀδειάζω, χρειάζομαι (μὲ **ει**)
καὶ μοιάζω, μονοιάζω, νοιάζομαι (μὲ **οι**).

5. Ρήματα σέ -ώνω

ἀπλώνω, βεβαιώνω, διορθώνω, διπλώνω, κρυνώνω, παγώνω,
ἐλευθερώνω, ἐνώνω, ζυμώνω, θαμπώνω, καρφώνω,
κλειδώνω, κλειδώνομαι.

Όσα ρήματα τελειώνουν σέ **-ώνω** καὶ **-ώνομαι** γράφονται μὲ **ω**.

Αὐτὰ τὰ ρήματα κρατοῦν τὸ **ω** σ' ὅλους τοὺς χρόνους: διπλώνω, δίπλωνα, δίπλωσα, θὰ διπλώσω, ἔχω διπλώσει - διπλώνομαι, διπλώθηκα, ἔχω διπλωθῆ, διπλωμένος.

ΑΣΚΗΣΗ 111.— **Φράσεις γιὰ ὀρθογραφία:** "Ὅποιος δὲ θέλει νὰ ζυμώσῃ, πέντε μέρες κοσκινίζει.— Κλειδώνω, μανταλώνω κι ὁ κλέφτης εἶναι μέσα.— Γιὰ χάρη τοῦ βασιλικοῦ ποτίζεται κι ἡ γλάστρα.— Γυρεύω μὲ τὸ βελόνι ν' ἀνοίξω πηγάδι.— Τῶν φρονίμων τὰ παιδιά πρὶν πεινάσουν, μαγειρεύουν.— Ὁ καλὸς караβοκύρης στὴ φουρτούνα φαίνεται.— Ἡ ἀρρώστια μὲ τὸ σακὶ μπαίνει, μὲ τὸ βελόνι βγαίνει.— Ὅπως στρώσης, θὰ πλαγιάσης.

Ἑρωτήσεις

1) Πῶς γράφονται τὰ ρήματα ποὺ τελειώνουν σέ **-εύω**; Ποιά γράφονται μὲ **β**;— 2) Πῶς γράφονται ὅσα ρήματα τελειώνουν σέ **-αίνω**; Ποιά γράφονται μὲ **ε**;— 3) Πῶς γράφονται ὅσα ρήματα τελειώνουν σέ **-ίζω**; Ποιά γράφονται ἀλλιῶς;— 4) Πῶς γράφονται τὰ ρήματα ποὺ τελειώνουν σέ **-ιάζω**; Ποιά γράφονται ἀλλιῶς;— 5) Πῶς γράφονται τὰ ρήματα ποὺ τελειώνουν σέ **-ώνω**;

ΔΕΥΤΕΡΗ ΣΥΖΥΓΙΑ ΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

1. ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

α) Τò ρήμα άγαπώ (-άς, ά)

ΧΡΟ- ΝΟΙ	'Οριστική και	'Υποταχτική	Προστα- χτική	'Απαρέμ- φατο	Μετοχή	ΧΡΟ- ΝΟΙ	'Οριστική
'Ενεστώτας	άγαπώ άγαπάς άγαπά άγαπούμε άγαπάτε άγαπούν	άγαπώ άγαπᾷς άγαπᾷ άγαπούμε άγαπάτε άγαπούν	άγάπα άγαπάτε		άγαπώντας	Παράτακτος	άγαπούσα άγαπούσες άγαπούσε άγαπούσαμε άγαπούσατε άγαπούσαν
'Αόριστος	άγάπησα άγάπησες άγάπησε άγαπήσαμε άγαπήσατε άγάπησαν	άγαπήσω άγαπήσῃς άγαπήσῃ άγαπήσωμε - ουμε άγαπήσατε άγαπήσουν	άγάπησε άγαπήσατε άγαπήσατε	άγαπήσει			
'Ετεροαόριστοι		'Οριστική				'Υποταχτική	
	<p>'Εξακολουθ. μέλλοντας: θά άγαπῶ, θά άγαπᾷς κτλ. Στιγμ. μέλλοντας: θ' άγαπήσω, θ' άγαπήσῃς κτλ. Παρακείμενος: ἔχω άγαπήσει (ἤ ἔχω άγαπημένο κτλ.). 'Υπερσυντέλικος: εἶχα άγαπήσει (ἤ εἶχα άγαπημένο κτλ.). Συντελ. μέλλ.: θά ἔχω άγαπήσει (ἤ θά ἔχω άγαπημένο κτλ.).</p>			Παρακείμενος		νά ἔχω άγαπήσει, νά ἔχῃς άγα- πήσει, νά ἔχῃ άγαπήσει (ἤ νά ἔχω άγαπημένο κτλ.).	

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Τὰ ρήματα τῆς δεύτερης συζυγίας διαφέρουν ἀπὸ τὰ ρήματα τῆς πρώτης συζυγίας μόνο στὸν ἐνεστώτα, παρατατικό καὶ ἐξακολουθητικό μέλλοντα: *ἀγαπῶ, ἀγαποῦσα, θ' ἀγαπῶ*.

Οἱ ἄλλοι χρόνοι σχηματίζονται ὅπως καὶ στὴν πρώτη συζυγία: *θ' ἀγαπήσω, ἀγάπησα, ἔχω ἀγαπήσει* κτλ.

Ὅπως τὸ *ἀγαπῶ* κλίνονται τὰ ρήματα: *γλεντῶ, κεντῶ, κολλῶ, κυβερνῶ, μελετῶ, νικῶ, ρωτῶ, τιμῶ, χαιρετῶ, χτυπῶ* κτλ. Ἐπίσης τὰ ρήματα: *γελῶ, διψῶ, κρεμῶ, ξεχνῶ, πεινῶ, περνῶ, χαλῶ*, ποὺ ἔχουν ἀόριστο σὲ -ασα: *γέλασα, δίψασα, κρέμασα* κτλ.

β) Τὸ ρῆμα λαλῶ

Ἐνεστώτας			
ἽΟριστική	ἽΥποταχτική	Προσταχτική	Μετοχή
λαλῶ	λαλῶ		
λαλεῖς	λαλής	λάλει	
λαλεῖ	λαλή		λαλώντας
λαλοῦμε	λαλοῦμε		
λαλεῖτε	λαλήτε	λαλεῖτε	
λαλοῦν	λαλοῦν		

Οἱ ἄλλοι χρόνοι καὶ οἱ ἐγκλίσεις σχηματίζονται ὅπως καὶ στὰ προηγούμενα.

Ὅπως τὸ *λαλῶ* κλίνονται τὰ ρήματα: *ἀδικῶ, ἀργῶ, ἐνεργῶ, ἐπιθυμῶ, θρηνῶ, καλλιερῶ, κατοικῶ, ποθῶ, προχωρῶ, προσπαθῶ, φιλῶ, ὠφελῶ* κτλ.

Ἐπίσης τὰ ρήματα: *ἀφαιρῶ, διαιρῶ, καλῶ, μπορῶ, συναρῶ* κτλ. ποὺ ἔχουν ἀόριστο σὲ -εσα: *ἀφαίρεσα, διαίρεσα, κάλεσα* κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 112.— Κλίνε σὲ ὅλους τοὺς χρόνους τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς τὸ ρῆμα *πηδῶ*.

ΑΣΚΗΣΗ 113.— Κλίνε σὲ ὅλους τοὺς χρόνους τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς τὸ ρῆμα *προχωρῶ*.

2. ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

α) Το ρήμα: **ἀγαπῆμαι**

ΧΡΟ- ΝΟΙ	'Οριστική και Υποταχτική	Προσταχτική	'Απαρέμ- φατο	Μετοχή	ΧΡΟ- ΝΟΙ	'Οριστική
'Ενεστώτας	ἀγαπιέμαι ἀγαπιέσαι ἀγαπιέται ἀγαπιούμαστε ἀγαπιέστε ἀγαπιούνται				Παρεστώτας	ἀγαπιόμενος ἀγαπιόσους ἀγαπιόταν ἀγαπιόμαστε ἀγαπιόσατε ἀγαπιόνταν
'Αόριστος	ἀγαπήθηκα ἀγαπήθηκες ἀγαπήθηκε ἀγαπήθήκαμε ἀγαπήθήκατε ἀγαπήθηκαν	ἀγαπήσω ἀγαπήσῃς ἀγαπήσῃ ἀγαπήσουμε ἀγαπήσῃτε ἀγαπήσούν	ἀγαπήθῃ	ἀγαπήθη		
Παρακείμενος				ἀγαπημένος		
Πεδιφαστακοί Χρόνοι	'Οριστική				'Υποταχτική	
		<p>'Εξακολ. μέλλοντας: θ' ἀγαπιέμαι, θ' ἀγαπιέσαι, θ' ἀγαπιέσαι κτλ. Στιγμ. μέλλοντας: θ' ἀγαπήσω, θ' ἀγαπήσῃς, θ' ἀγαπήσῃ κτλ. Παρακείμενος: ἔχω ἀγαπήθῃ (ἢ εἶμαι ἀγαπημένος κτλ.). 'Υπερσυντέλικος: εἶχα ἀγαπήθῃ (ἢ ἦμουν ἀγαπημένος κτλ.). Συντελ. μέλλ.: θὰ ἔχω ἀγαπήθῃ (ἢ θὰ εἶμαι ἀγαπημένος κτλ.).</p>		<p>Παρακείμενος νὰ ἔχω ἀγαπήθῃ, νὰ ἔχῃς ἀγαπήθῃ (ἢ νὰ εἶμαι ἀγα- πημένος κτλ.).</p>		

Ὅπως τὸ ἀγαπιέμαι κλίνονται τὰ ρήματα : ἀναρωτιέμαι, ζητιέμαι, κρατιέμαι, μετριέμαι, παρηγοριέμαι, τρυπιέμαι, χτυπιέμαι κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 114.— Κλίνε σ' ὅλους τοὺς χρόνους τῆς παθητικῆς φωνῆς τὸ ρῆμα : χτυπιέμαι.

β) Τὸ ρῆμα : λυπούμαι

ΟΡΙΣΤΙΚΗ

<i>Ἐνεστώτας</i>	<i>Παρατακτὸς</i>	<i>Μέλλοντας ἐξακολ.</i>
λυπούμαι	λυπόμουν	θὰ λυπούμαι
λυπᾶσαι	λυπόσουν	θὰ λυπᾶσαι
λυπᾶται	λυπόταν	θὰ λυπᾶται
λυπούμαστε	λυπόμαστε	θὰ λυπούμαστε
λυπάστε	λυπόσαστε	θὰ λυπάστε
λυποῦνται	λυπόνταν	θὰ λυποῦνται

Μέλλοντας στιγμιαίος : θὰ λυπηθῶ, (-θῆς, -θῆ, -θοῦμε, -θῆτε, -θοῦν).

Ἀόριστος : λυπήθηκα, λυπήθηκες, λυπήθηκε κτλ.

Παρακείμενος : ἔχω λυπηθῆ, ἔχεις λυπηθῆ κτλ.

ὑπερσυντέλικος : εἶχα λυπηθῆ, εἶχες λυπηθῆ κτλ.

Μέλλοντας συντελεσμ. : θὰ ἔχω λυπηθῆ, θὰ ἔχης λυπηθῆ κτλ.

ΥΠΟΤΑΧΤΙΚΗ

ΠΡΟΣΤΑΧΤΙΚΗ

<i>Ἐνεστώτας</i>	<i>Ἀόριστος</i>	<i>Ἐνεστώτας</i>
νά λυπούμαι	νά λυπηθῶ	(δὲν ἔχει)
νά λυπᾶσαι	νά λυπηθῆς	
νά λυπᾶται	νά λυπηθῆ κτλ.	<i>Ἀόριστος</i>
νά λυπούμαστε	<i>Παρακείμενος</i>	λυπήσου
νά λυπάστε	νά ἔχω λυπηθῆ	λυπηθῆτε
νά λυποῦνται	νά ἔχης λυπηθῆ κτλ.	

ΜΕΤΟΧΗ. Παρακείμενος: λυπημένος, λυπημένη, λυπημένο.

ΑΠΑΡ. Ἄοριστου: λυπηθῆ.

Ὅπως τὸ *λυποῦμαι* κλίνονται τὰ ρήματα: *θυμοῦμαι*, *κοιμοῦμαι*, *φοβοῦμαι*.

ΑΣΚΗΣΗ 115.— Νὰ κλίνης σ' ὅλους τοὺς χρόνους τῆς παθητικῆς φωνῆς τὸ ρῆμα: *κοιμοῦμαι* (μετοχή: *κοιμισμένος*).

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΟΝΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

- 1) *ἀγαπῶ*   *ἀργεῖς*   *νὰ δεθῶ*   *νὰ δεθῆ*
τιμῶ   *ἀργεῖ*   *νὰ δεθῆς*   *νὰ δεθοῦν*

Σὲ ὅλα τὰ ρήματα (α' καὶ β' συζυγίας) ἢ μακρόχρονη λήγουσα, ἅμα τονίζεται, παίρνει *περισπωμένη*.

- 2) *ἀγαπᾶς*, *μελετᾶς*, *ἀγαπᾷ*, *μελετᾷ*

Τὸ *α* στὴ λήγουσα τῶν ρημάτων, ἅμα τονίζεται, παίρνει *περισπωμένη*.

- 3) *ἀγαποῦσα*, *μελετοῦσα*, *ἦρθα*, *ἦρθαν*

Τὸ *α* στὴ λήγουσα τῆς ὀριστικῆς, ἅμα δὲν τονίζεται, εἶναι *βραχύχρονο*.

- 4) *πήδα*, *ρώτα*, *κοίτα*

Τὸ *α* στὴ λήγουσα τῆς προσταχτικῆς εἶναι *μακρόχρονο*.

- 5) *Μὲ ὀξεῖα*

βάλε, *πάρε*, *κρίνε*
δίνε, *λύνε*, *λύσε*, *λύστε*
γελάστε, *θυμάστε*

Μὲ περισπωμένη

θυμοῦμαι (καὶ *θυμᾶμαι*), *θυμᾶσαι*,
θυμᾶται, *πᾶμε*, *πᾶτε*, *πᾶνε*
- *ἐλάτε*, *πηδᾶτε*.

Τὸ *α*, *ι*, *υ* στὴν παραλήγουσα τῶν ρημάτων εἶναι *βραχύχρονο*.

Οἱ καταλήξεις ὁμῶς *-ᾶμαι*, *-ᾶσαι*, *-ᾶται*, τοῦ ἐνικοῦ

καί -*ἄμε*, -*ἄτε*, -*ἄνε* τοῦ πληθυντικοῦ ἔχουν τὸ *α μακροχρονο* καί παίρνουν *περισπωμένη*.

ΑΣΚΗΣΗ 116.— Φράσεις γιὰ ὀρθογραφία : "Ὅποιος τολμᾷ, νικᾷ.—"Ὁ τζίτζικας ζητεῖ βοήθεια ἀπὸ τὸ μυρμήγκι καί λέει : «"Ὅλο τὸ καλοκαίρι τραγουδοῦσα. Τώρα πεινῶ». Καί τὸ μυρμήγκι ἀπαντᾷ : «Τραγουδοῦσες; Χοροπήδα λοιπὸν τώρα».—"Ἡρθα νὰ δροσιστῶ στὴν παραλία.—Κι ἐσύ ἦρθες νὰ δροσιστῆς.—"Ἄν προτιμᾶτε, περάστε ἀπ' ἐδῶ.

ΑΚΛΙΤΕΣ ΛΕΞΕΙΣ

Ἐπιρρήματα

- 1) *Ποῦ* εἶσαι;—*Εἶμαι ἐδῶ* (φανερώνεται ὁ τόπος).
- 2) *Πότε* ἦρθες;—"Ἡρθα *σήμερα* (φανερώνεται ὁ χρόνος).
- 3) *Πῶς* πέρασες;—*Πέρασα εὐχάριστα* (φανερώνεται ὁ τρόπος).
- 4) *Πόσο* ἄργησες;—"Ἄργησα *πολὺ* (φανερώνεται τὸ ποσό).
- 5) *Θέλεις* νὰ γράψης;—*Ναί, βέβαια*.—"Ὀχι (φανερώνεται βεβαίωση ἢ ἄρνηση).

Στὰ παραπάνω παραδείγματα βλέπομε, ὅτι οἱ **ἄκλιτες λέξεις** *ἐδῶ, σήμερα, εὐχάριστα, πολὺ, ναί, βέβαια, ὄχι* φανερώνουν τόπο, χρόνο, τρόπο, ποσό, βεβαίωση ἢ ἄρνηση. Τέτοιες ἄκλιτες λέξεις συνοδεύουν κυρίως τὰ ρήματα καί γι' αὐτὸ λέγονται **ἐπιρρήματα**.

Τὰ ἐπιρρήματα κατὰ τὴ σημασία πού ἔχουν, εἶναι πέντε εἰδῶν :

- 1) **Τοπικά :** *ποῦ; ἐδῶ, ἐκεῖ, ἐπάνω, κάτω, ἀριστερά, δεξιά, ψηλά, χαμηλά, μακριά, κοντά, ἀπέναντι, ἔμπρός, πίσω, μέσα, ἔξω* κτλ.

2) **Χρονικά** : πότε; τώρα, πρίν, έπειτα, χτές, προχτές, σήμερα, αύριο, μεθαύριο, πέρσι, έφέτος, πρώτα, ύστερα, άμέσως, πάλι κτλ.

3) **Τροπικά** : πώς; έτσι, άλλιώς, όπως, καθώς, καλά, άσχημα, κακά, εύχάριστα, ώραϊα, περίφημα, φρόνιμα, ή-συχα κτλ.

4) **Ποσοτικά** : πόσο; τόσο, κάμποσο, άρκετά, πολύ, λίγο, λιγάκι, καθόλου, διόλου, όλωσδιόλου, όλότελα, περί-που, σχεδόν κτλ.

5) **Βεβαιωτικά** : ναί, βέβαια (καί : βεβαίως), βεβαιό-τατα, μάλιστα, σωστά, αλήθεια κτλ.

6) **Άρνητικά** : όχι, δέν, μή (καί : μήν).

Άρθρογραφία τών έπιρρημάτων

1) ποϋ; πώς; παντοϋ, έδϋ, έκει, άλλιώς, εύτυχως.

Έ μακρόχρονη λήγουσα στα έπιρρήματα, άμα τονί-ζεται, παίρνει *περισπωμένη*.

2) μίλησες ώραϊα, έγραψε σπουδαϊα, πρώτα ν' άκοϋς.

Το α στο τέλος τών έπιρρημάτων είναι *βραχύχρονο*.

3) πώς; άμέσως, άλλιώς, βεβαίως, εύτυχως.

Το -ως στο τέλος τών έπιρρημάτων γράφεται με **ω**.

ΑΣΚΗΣΗ 117.— Να βρής ποιά έπιρρήματα είναι στις παρα-κάτω φράσεις και να άναγνωρίσης τó είδος τους.

Έ Θεός είναι παντοϋ.— Χτές ήρθε ό άδερφός μου, που έλειπε σχεδόν τρία χρόνια.— Έ πατέρας είναι έπάνω.— Σήμερα πάλι θα διαβάσωμε πολύ.— Δέ γράφεις άσχημα.— Πρόσεχε και θα μπορέσης να γράφης περίφημα.— Μέσα είναι ζέστη.— Πέρσι τó χειμώνα χιό-νισε άρκετά.— Ναί, τó θυμούμαι.— Έφέτος θα χιονίση; — Όχι, γιατί είναι βροχερός καιρός.

Προθέσεις

Γράφω με τὸ μολύβι.— Φεύγω ἀπὸ τὸ σχολεῖο καὶ πηγαίνω πρὸς τὸ σπίτι.

Σ' αὐτὰ τὰ παραδείγματα ἔχομε τὶς ἄκλιτες λέξεις : με, ἀπὸ, πρὸς, πού συνοδεύουν ὀνόματα. Οἱ ἄκλιτες λέξεις, πού μπαίνουν κυρίως ἔμπρὸς ἀπὸ ὀνόματα λέγονται **προθέσεις** καὶ φανερώνουν τόπο, χρόνο, τρόπο, ποσό, αἰτία κτλ.

Οἱ προθέσεις εἶναι :

μέ, σέ, γιά, ὡς, πρὸς (μονοσύλλαβες),
κατά, μετά, παρὰ, ἀντί, ἀπὸ, χωρὶς, δίχως (δισύλλαβες),
ἴσαμε (τρिसύλλαβη).

Παρατηρήσεις

1) Ἡ πρόθεση σέ ἐνώνεται μαζί με τὰ ἄρθρα πού ἀρχίζουν ἀπὸ τ : *στοῦ, στῆς, στὸν* κτλ. (ὅπως εἶδαμε στὸ κεφάλαιο γιὰ τὰ ἄρθρα).

2) Οἱ προθέσεις *μέ, σέ, γιά, κατά, ἀπὸ* μπροστὰ ἀπὸ φωνῆεν χάνουν τὸ τελικό τους φωνῆεν, δηλαδή παθαίνουν ἔκθλιψη : *μ' αὐτό, σ' ἐκεῖνο, γι' αὐτό, κατ' αὐτοῦ, ἀπ' ἐδῶ*.

3) Ἡ πρόθεση ἀπὸ χάνει τὸ τελικό ο ἔμπρὸς καὶ ἀπὸ τὰ ἄρθρα πού ἀρχίζουν ἀπὸ τ : *ἀπ' τὸ σπίτι*.

ΑΣΚΗΣΗ 118.— Νὰ βρῆς ποιὲς προθέσεις εἶναι στὶς παρακάτω φράσεις : Σὲ λίγο θὰ φτάσωμε.— Μ' αὐτὸ τὸ μολύβι γράφω καλά.— Πήγαινε πρὸς τὸ δρόμο.— Ἀγόρασα ἕνα βιβλίο γιὰ τὸν ἀδερφό μου.— Θὰ ἔρθω ὡς τὸ σχολεῖο.— Κατὰ τὸ Μαστρογιάννη καὶ τὰ κοπέλια του.— Ἐφυγε ἀπὸ τὸ σπίτι, χωρὶς νὰ μιλήσῃ.— Κατὰ τὶς πέντε παρὰ τέταρτο μετὰ τὸ μεσημέρι θὰ ἔρθω.— Θὰ γράψω ἴσαμ' ἐδῶ.

Σύνδεσμοι

1) Ἡ μητέρα καὶ τὸ παιδί.

Ἐδῶ ἡ ἄκλιτη λέξη καὶ συνδέει (δηλαδὴ ἐνώνει) δύο λέξεις.

2) Ἐγὼ εἶμαι ἐδῶ καὶ περιμένω τὸν ἀδερφό μου.

Ἐδῶ ἡ ἄκλιτη λέξη καὶ συνδέει δύο προτάσεις.

Οἱ ἄκλιτες λέξεις πού συνδέουν λέξεις μὲ λέξεις ἢ προτάσεις μὲ προτάσεις λέγονται **σύνδεσμοι**.

Οἱ πιὸ συχνοὶ σύνδεσμοι εἶναι :

καί, οὔτε, μήτε, ἢ, εἴτε, μά, ἀλλά, ἐνῶ, λοιπόν, ὥστε, ἐπειδή, γιατί, ὅταν, ἀφοῦ, ἅμα, πρὶν, ὅποτε, ἄν, νά, γιὰ νά κτλ.

Παρατήρηση

Ὁ σύνδεσμος καὶ ἐμπρὸς ἀπὸ φωνήεντα γίνεται *κι* καὶ γράφεται χωρὶς ἀπόστροφο : *κι ἄλλος, κι ὁμως, κι αὐτός, κι ἐγώ*.

ΑΣΚΗΣΗ 119. — Νὰ βρῆς ἀπὸ τὸ ἀναγνωστικὸ σου 10 παραδείγματα, ὅπου νὰ ὑπάρχουν σύνδεσμοι.

ΑΣΚΗΣΗ 120. — Νὰ βρῆς ποιοὶ σύνδεσμοι εἶναι στὶς παρακάτω φράσεις : "Ἄν θέλῃς, ἔλα κι ἐσύ.— Βιάζομαι, γιατί ἄργησα.—"Ἐλα, ὅποτε θέλεις, γιὰ νὰ διαβάσωμε μαζί.—"Ὅταν ἔφυγες, ἦρθε ὁ ἀδερφός μου.—"Θὰ γράψω, πρὶν νυχτώση.—"Θὰ ἔρθω, εἴτε θέλεις εἴτε δὲ θέλεις.—"Ἄς ἔρθῃ αὐτός κι ἐκεῖνος.—"Ἄς ἔρθῃ αὐτός ἢ ἐκεῖνος.—"Θέλω, μά δὲν μπορῶ.—"Δὲ θέλω οὔτε μπορῶ.

Ἐπιφωνήματα

Μπαβῶ, παιδί μου! Εὔγε!

"Α, τί κακὸ εἶναι αὐτό! "Αχ, πῶς πονῶ!

Οί ἄκλιτες λέξεις *μπράβο!* *εὖγε!* *ζήτω!* *ἄ!* *ἄχ!* *ὦ,* *ἔ,*
ἀλίμονο, *ποπό,* *ἄλτ!* φανερώνουν χαρά, λύπη, πόνο κτλ.

Τέτοιες λέξεις λέγονται ἐπιφωνήματα.

ΑΣΚΗΣΗ 121.— Νὰ βρῆς ἀπὸ τὸ ἀναγνωστικό σου 5 παραδείγματα, ὅπου νὰ ὑπάρχουν ἐπιφωνήματα.

Ἐρωτήσεις

1) Τί λέγονται *ἐπιρρήματα*; Πόσων εἰδῶν ἐπιρρήματα ἔχομε;— 2) Τί λέγονται *προθέσεις*;— 3) Τί λέγονται *σύνδεσμοι*;— 4) Τί λέγονται *ἐπιφωνήματα*;

ΤΑ ΔΕΚΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

- 1) ὁ, ἡ, τὸ (*ἄρθρα*),
- 2) ἄνθρωπος, γυναίκα, παιδί (*οὐσιαστικά*),
- 3) καλός, κακός, βαθύς, πλατύς (*ἐπίθετα*),
- 4) ἐγώ, ἐσύ, αὐτός (*ἀντωνυμίες*),
- 5) δίνω, γράφω, ἀγαπῶ (*ρῆματα*),
- 6) δένοντας, πηδώντας, δεμένος (*μετοχές*),
- 7) ἐδῶ, ἐκεῖ, αἴριο (*ἐπιρρήματα*),
- 8) πρὸς, ἀπὸ, μετὰ (*προθέσεις*),
- 9) καί, ἀλλά, ἐπειδή, ἄν (*σύνδεσμοι*),
- 10) εὖγε! ἀλίμονο! (*ἐπιφωνήματα*).

Ἄλλες οἱ λέξεις ξεχωρίζονται σὲ δέκα εἶδη, ποὺ λέγονται **μέρη τοῦ λόγου**: 1) *ἄρθρο*, 2) *οὐσιαστικό*, 3) *ἐπίθετο*, 4) *ἀντωνυμία*, 5) *ρῆμα*, 6) *μετοχή*, 7) *ἐπιρρήμα*, 8) *πρόθεση*, 9) *σύνδεσμος* καὶ 10) *ἐπιφώνημα*.

Ἀπὸ τὰ 10 αὐτὰ μέρη τοῦ λόγου τὰ ἕξι πρῶτα εἶναι **κλιτὰ** (τὸ ἄρθρο, τὸ οὐσιαστικό, τὸ ἐπίθετο, ἡ ἀντωνυμία, τὸ ρῆμα καὶ ἡ μετοχή). Τὰ τέσσερα τελευταῖα εἶναι **ἄκλιτα** (τὸ ἐπιρρήμα, ἡ πρόθεση, ὁ σύνδεσμος καὶ τὸ ἐπιφώνημα).

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Παράγωγες λέξεις

μικρός - μικρούλης | γιαούρτι - γιαουρτάς
δύναμη - δυναμώνω | χτές - χτεσινός

"Όπως βλέπουμε σ' αυτά τὰ παραδείγματα, ἡ λέξη *μικρούλης* γίνεται ἀπὸ τὴ λέξη *μικρός*. Ἔτσι καὶ οἱ λέξεις *δυναμώνω*, *γιαουρτάς*, *χτεσινός* γίνονται ἀπὸ τὶς λέξεις *δύναμη*, *γιαούρτι*, *χτές*. Δηλαδή βλέπουμε ὅτι πολλές λέξεις γίνονται (*παράγονται*) ἀπὸ ἄλλες.

Οἱ λέξεις πού παράγονται ἀπὸ ἄλλες λέγονται **παράγωγες**.

Ὑποκοριστικά

-άκι	-ίτσα	-άκος καὶ -άκης
<i>δέντρο</i> - <i>δεντράκι</i>	<i>βελόνα</i> - <i>βελονίτσα</i>	<i>μαθητής</i> - <i>μαθητάκος</i>
<i>ἄρνι</i> - <i>ἄρνάκι</i>	<i>μητέρα</i> - <i>μητερίτσα</i>	<i>δρόμος</i> - <i>δρομάκος</i>
<i>παιδί</i> - <i>παιδάκι</i>	<i>Ἑλένη</i> - <i>Ἑλενίτσα</i>	<i>Γιάννης</i> - <i>Γιαννάκης</i>
-ούλης	-ούλα	-ούλι καὶ -ούλικο
<i>μικρός</i> - <i>μικρούλης</i>	<i>ἀδερφή</i> - <i>ἀδερφούλα</i>	<i>δέντρο</i> - <i>δεντρούλι</i>
<i>ἀδερφός</i> - <i>ἀδερφούλης</i>	<i>βρώση</i> - <i>βρουσούλα</i>	<i>μικρό</i> - <i>μικρούλικο</i>

Στὰ παραπάνω παραδείγματα βλέπουμε, ὅτι ἀπὸ τὴ λέξη *δέντρο* γίνεται ἡ λέξη *δεντράκι*, πού σημαίνει μικρὸ *δέντρο*. Ἐπίσης ἀπὸ τὴ λέξη *Ἑλένη* γίνεται ἡ λέξη *Ἑλενίτσα*, πού τὴ λέμε χαϊδευτικά.

Τέτοιες παράγωγες λέξεις πού φανερώνουν κάτι μικρὸ ἢ πού τὶς λέμε χαϊδευτικά, λέγονται **ὑποκοριστικά**.

"Όπως βλέπουμε, τὰ ὑποκοριστικά σχηματίζονται μὲ τὶς καταλήξεις: *-άκι*, *-ίτσα*, *-άκος*, *-άκης*, *-ούλης*, *-ούλα*, *-ούλι*, *-ούλικο* κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 122—Νά βρῆς ποιά ὑποκοριστικά μποροῦν νά σχηματιστοῦν ἀπὸ τὶς λέξεις: *σκύλος, γάτα, ἄνθρωπος, νησί, ποτάμι, τραπέζι, καρέκλα, σπίτι, παπούς, πατέρας, παράθυρο, πέννα, μάνα, σακὶ - Γιώργος, Μιχάλης, Παῦλος, Μαριγώ, Ἄννα.*

ΑΣΚΗΣΗ 123.—Σχημάτισε 10 ὑποκοριστικά μὲ διάφορες καταλήξεις.

Μεγεθυντικά

-α	-αρος	-άρα
βαρέλι - βαρέλα	μύτη - μύταρος	τρόμος - τρομάρα
κεφάλι - κεφάλα	παιδί - παίδαρος	φωνή - φωνάρα
κουτάλι - κουτάλα	σκύλος - σκύλαρος	πόδι - ποδάρα

Ἐκ τῆς λέξης *βαρέλι* γίνεται ἡ λέξη *βαρέλα*, πού φανερώνει κάτι μεγάλο. Ἐτσι ἀπὸ τὴν λέξη *μύτη* γίνεται *μύταρος* καὶ ἀπὸ τὴν λέξη *τρόμος* γίνεται *τρομάρα* κτλ.

Τέτοιες παράγωγες λέξεις, πού φανερώνουν κάτι μεγάλο, λέγονται **μεγεθυντικά**.

Τὰ μεγαθυντικά σχηματίζονται μὲ τὶς καταλήξεις *-α, -αρος, -άρα* κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 124.—Νά βρῆς ποιά μεγαθυντικά μποροῦν νά σχηματιστοῦν ἀπὸ τὶς λέξεις: *σπίτι, στόμα, κορίτσι, μολύβι, γάτος, ἀγκούδα, μάτι, δόντι.*

Σύνθετες λέξεις

αἰγὸ + λεμόνι = αἰγολέμονο

ἄλατι + πιπέρι = ἄλατοπίπερο

ξινὸς + γλυκὸς = ξινόγλυκος

σιγὰ + τραγουδῶ = σιγοτραγουδῶ.

Ἡ λέξη *αἰγολέμονο* γίνεται ἀπὸ δύο λέξεις μαζί, ἀπὸ τὶς λέξεις *αἰγὸ* καὶ *λεμόνι*. Ἐτσι καὶ ἡ λέξη *ἄλατοπίπερο* γίνεται ἀπὸ τὴν ἔνωση τῶν λέξεων *ἄλατι* καὶ *πιπέρι*. Ἡ

λέξη *ξινόγλυκος* γίνεται από την ένωση τῶν λέξεων *ξινός* και *γλυκός*. Και ἡ λέξη *σιγοτραγουδῶ* γίνεται από την ένωση τῶν λέξεων *σιγὰ* και *τραγουδῶ*.

Τέτοιες λέξεις, πού γίνονται από την ένωση δύο λέξεων, λέγονται **σύνθετες**.

Ἡ ἑλληνική γλώσσα ἔχει πολλές σύνθετες λέξεις: λ.χ. *λυκόσκυλο*, *μηλοροδάκινο*, *πρασινोकίτρινος*, *γιδοπρόβατα*, *γυναικόπαιδα*, *ἀνεβοκατεβαίνω*, *ἀνοιγοκλείνω*, *βορειοανατολικά* - *ἠλιοβασίλεμα*, *καραβοκύρης*, *κλειδαρότρυπα*, *ἀετοφωλιά*, *μανροπίνακας*, *φτωχόπαιδο*, *σιγοπερπατῶ*, *συχνορωτῶ*, *ἀντίλαλος* — *καλόκαρδος*, *γαλανομάτης*, *μεγαλοδύναμος*, *καλότυχος* — *καντηλανάφτης*, *ζαχαροπλάστης*, *χορτοφάγος* κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 125.— Νά βρῆς από ποιές λέξεις γίνονται οἱ παραπάνω σύνθετες.

ΑΣΚΗΣΗ 126.— Νά σχηματίσης σύνθετες λέξεις μέ τις ἀκόλουθες: *ἀκρη* + *πόλη*, *τρέμω* + *σβήνω*, *ἀργά* + *διαβαίνω*, *ψάρια* + *βάρκα*, *κατά* + *καθαρός*, *ἄσπρος* + *γαλάνος*, *μαῦρος* + *πίνακας*, *σπίτι* + *νοικοκυρά*, *κόκκινο* + *χῶμα*. *καλό* + *παιδί*, *ἄνεμος* + *σκάλα*, *βόρειος* + *δυτικός*.

Λέξεις συγγενικές — Οἰκογένειες λέξεων

Ἀπό τή λέξη *θάλασσα* γίνονται πολλές παράγωγες και πολλές σύνθετες λέξεις: λ.χ.

α) **παράγωγες**: *θαλασσινός*, *θαλάσσωμα*, *θαλασσώνω*, *θαλασσής* κτλ.

β) **σύνθετες**: *θαλασσόβραχος*, *θαλασσόνερο*, *θαλασσόλυκος*, *θαλασσοπνίγομαι*, *θαλασσοπούλι*, *θαλασσοπόρος*, *θαλασσοταραχή* — *ἀκροθαλασσιά*, *λιμνοθάλασσα*, *φουσκοθαλασσιά* κτλ.

Ἄλλες οἱ παράγωγες και οἱ σύνθετες λέξεις πού γίνονται από μιὰ λέξη λέγονται λέξεις **συγγενικές**.

Οί συγγενικές λέξεις σχηματίζουν όλες μαζί μιάν **οικογένεια λέξεων**.

Έτσι και από τή λέξη **ψηλός** σχηματίζεται ή οικογένεια τών λέξεων: **ψηλός, ψηλά, ψηλούτσικος, ψηλώνω, ψήλωμα — ψηλόκορμος, ψηλόλιγνος, ψηλορείτης, λιγνόψηλος, χοντρόψηλος** κτλ.

Από τή λέξη **δέντρο**: **δεντράκι, δεντρούλι, δέντραρος, δεντρί, δεντρώνης - δεντροκόμος, δεντροκομία, δεντροκήπος - αγριόδεντρο, ήμερόδεντρο, παλιόδεντρο** κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 127.— Σχημάτισε οικογένειες λέξεων από τις ακόλουθες: **άλογο, τραπέζι, στρατός, σκάλα, γλυκός, κίτρινος, σπίτι, νερό.**

Έρωτήσεις

- 1) Ποιές λέξεις λέγονται *παράγωγες*;— 2) Ποιές λέγονται *υποκοριστικά*; Ποιές καταλήξεις παίρνουν τά υποκοριστικά;— 3) Ποιές λέξεις λέγονται *μεγεθυντικά*; Ποιές καταλήξεις παίρνουν τά μεγεθυντικά;— 4) Ποιές λέξεις λέγονται *σύνθετες*;
- 5) Ποιές λέξεις λέγονται *συγγενικές* και τί λέγεται *οικογένεια λέξεων*;

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

1. Λέξεις συνώνυμες

δρόμος, λεωφόρος, στενό, μονοπάτι.

Οί λέξεις αυτές είναι διαφορετικές άναμεταξύ τους, έχουν όμως περίπου τήν ίδια σημασία. Τέτοιες λέξεις λέγονται **συνώνυμες**.

Όπως βλέπομε, οί συνώνυμες λέξεις δέν έχουν άκριβώς τήν ίδια σημασία, αλλά μόνο περίπου. Δηλαδή έχουν κάποια μικρή διαφορά ή μιá από τήν άλλη. Έτσι λ.χ. ή λέξη **δρόμος** λέγεται γενικά για κάθε είδους δρόμο.— **Λεωφόρος** είναι δρόμος πλατύς.— **Στενό** είναι ό στενός δρόμος

του χωριοῦ.— *Μονοπάτι* εἶναι πολὺ στενὸς δρόμος προπάντων στὸ βουνό.

Ἔτσι ἐπίσης συνώνυμες εἶναι καὶ οἱ λέξεις: *ραβδί, ματσούκα, βέργα, βίτσα, μπαστούνι, μαγκούρα, γκλίτσα*. Κι αὐτὲς εἶναι λέξεις διαφορετικὲς μὲ τὴν ἴδια περίπου σημασία.

Συνώνυμες εἶναι καὶ οἱ λέξεις: *μασῶ, καταπίνω, ροκανίζω, τρώγω, χάφτω* κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 128.— Νὰ βρῆς τὶς συνώνυμες λέξεις ποὺ ἔχει ἡ καθεμιὰ ἀπὸ τὶς ἀκόλουθες: *παράξενος, λάμπω, χαραμάδα, μιλῶ*.

ΑΣΚΗΣΗ 129.— Νὰ σχηματίσης μικρὲς φράσεις, ὅπου νὰ ὑπάρχουν οἱ ἀκόλουθες συνώνυμες λέξεις: *παλάτι, μέγαρο, σπίτι, καλύβα*. (Στὴν κάθε φράση νὰ ταιριάξῃ μιὰ συνώνυμη λέξη ἀπ' αὐτὲς).

2. Λέξεις ὁμώνυμες ἢ ὁμόηχες

Ἐκεῖνος ποὺ δὲν εἶναι ψηλός, λέγεται *κοντός* (ἐπίθετο).

Ἄλλὰ καὶ ἓνα μακρὺ ξύλο, ποὺ τὸ χρησιμοποιοῦν στὴ γυμναστικὴ λέγεται *κοντός* (οὐσιαστικό).

Ἔτσι ἔχομε δύο λέξεις μὲ τὴν ἴδια προφορά: *κοντός* ἢ μία — *κοντός* ἢ ἄλλη. Ἄλλὰ οἱ δύο αὐτὲς λέξεις ἔχουν διαφορετικὴ σημασία. Τέτοιες λέξεις ποὺ ἔχουν τὴν ἴδια ἀκριβῶς προφορά, ἀλλὰ διαφορετικὴ σημασία, λέγονται **ὁμώνυμες ἢ ὁμόηχες**.

Ἐπίσης ἡ λέξη *κόρη* σημαίνει τὴ θυγατέρα, τὸ κορίτσι. Ἄλλὰ καὶ ἡ χάντρα τοῦ ματιοῦ λέγεται *κόρη*. Εἶναι καὶ αὐτὲς λέξεις *ὁμώνυμες ἢ ὁμόηχες*.

Πολλὲς φορὲς οἱ *ὁμώνυμες* λέξεις γράφονται μὲ διαφορετικὴ ὀρθογραφία (ἔχουν ὅμως πάντοτε τὴν ἴδια προφορά):

κλείνω τὴν πόρτα — *κλίνω* ἓνα ὄνομα.

ψηλὸ βουνὸ — *φιλὸ* ὕφασμα.

δανεικά χρήματα — δανικό τυρί (ἀπό τή Δανία).

τὸ κλίμα ἑνὸς τόπου—τὸ κλῆμα ποῦ κάνει τὰ σταφύλια.

ὁ τόνος τῶν λέξεων — ὁ τόννος (τὸ βάρος).

ἡ λίρα (τὸ νόμισμα) — ἡ λύρα (τὸ μουσικὸ ὄργανο) κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 130.— Σχημάτισε φράσεις μὲ τις παρακάτω ὁμόηχες λέξεις: τὸ σκοινί — ἡ σκηνή, ὁ τοίχος (τοῦ σπιτιοῦ) — τὸ τεῖχος (τῆς πόλης), ἡ πάλη (τὸ ἀγώνισμα) — πάλι (= ξανά), αὐτὴ (ἀντωνυμία) — τὸ αὐτί· τὰ ρόδα — ἡ ρόδα.

3. Λέξεις ἀντίθετες

μέρα - νύχτα, καλὸς - κακός, ἄσπρος - μαῦρος, ἀργά - γρήγορα
μακρὸς - κοντός, γελῶ - κλαίω, μπαίνω - βγαίνω.

Ἡ λέξη μέρα ἔχει σημασία ἀντίθετη ἀπὸ τὴ λέξη νύχτα.

Καὶ ἡ λέξη καλὸς ἔχει ἀντίθετη σημασία ἀπὸ τὴ λέξη κακός. Τέτοιες λέξεις ποῦ ἔχουν ἀναμεταξύ τους ἀντίθετη σημασία, λέγονται **ἀντίθετες**.

Ἀντίθετες εἶναι καὶ οἱ λέξεις: ἄσπρος - μαῦρος, ἀργά - γρήγορα, μακρὸς - κοντός, γελῶ - κλαίω, μπαίνω - βγαίνω, ψηλός - χαμηλός, ἐπάνω - κάτω, μέσα - ἔξω, ἔρχομαι - φεύγω, ναι - ὄχι κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 131.— Νὰ βρῆς τις ἀντίθετες ἀπὸ τις παρακάτω λέξεις: καθαρός, πολὺ, ἀληθινός, ἀνήφορος, ἀνάβω, βρισκω, ἄδειος, πλοῦσιος, εἰρήνη, ἐμπρός, φτηνά, κρυφά, ἀρχή, φῶς.

ΑΣΚΗΣΗ 132.— Νὰ συμπληρώσης τις ἀκόλουθες παροιμίες βάζοντας στὴ θέση τῆς παύλας μιὰ λέξη ἀντίθετη ἀπὸ κάποια προηγούμενη: Ὅποιος γυρεύει τὰ πολλὰ, χάνει καὶ τὰ —. Ἦρθαν τ' ἄγρια νὰ διώξουν τὰ —. Τὰ σάπια λεμόνια σαπίζουν καὶ τὰ —. Τὸ στραβὸ ξύλο δὲ γίνεται —. Δούλευε στὰ νιάτα σου, γιὰ νὰ 'χης στὰ —.

Ἐρωτήσεις

- 1) Ποιὲς λέξεις λέγονται *συνώνυμες*;— 2) Ποιὲς λέγονται *ὁμώνυμες* ἢ *ὁμόηχες*;
- 3) Ποιὲς λέξεις λέγονται *ἀντίθετες*;

(οὐκ ἔστιν ἄρα) / τὴν ἀνάγκη - ἀνάγκη
 τὸ κλίμα ἐν τῷ τόπῳ - τὸ κλίμα ἐν τῷ τόπῳ
 ὁ τῶν λέξεων ὁ τῶν λέξεων (τὸ βῆμα)
 ἡ λέξη (τὸ νόημα) - ἡ λέξη (τὸ νόημα) κτλ.
 Ἐξήγησις 130 - Ἐξήγησις 130 - Ἐξήγησις 130
 λέξεις: τὸ κλίμα - ἡ ἀνάγκη, ὁ τῶν λέξεων (τὸ βῆμα)
 λέξεις: τὸ κλίμα - ἡ ἀνάγκη, ὁ τῶν λέξεων (τὸ βῆμα)

3. Λέξεις ἀντιθέτες

καλὸς - κακός, ἀγαθός - ἠλιθίος
 ἡμέρα - νύχτα, καλός - κακός, ἀγαθός - ἠλιθίος
 ἡ λέξη ἀγαθός ἔχει ἀντίθετον ἀπὸ τῆς λέξης καλός.
 Καὶ ἡ λέξη καλός ἔχει ἀντίθετον ἀπὸ τῆς λέξης κακός.
 Τέτοιες λέξεις πρὸς ἄλληλα ἀντιθέτως λέγονται.

ἀντιθέτως λέγονται

Ἀντιθέτως εἰσὶν καὶ οἱ λέξεις: ἀγαθός - κακός, ἡμέρα - νύχτα
 καλός - κακός, κοίτης - γέφυρα, κίβδηλος - ἀληθινός
 καλός - κακός, κίβδηλος - ἀληθινός, ἀγαθός - ἠλιθίος

Ἐξήγησις 131 - Ἐξήγησις 131 - Ἐξήγησις 131
 λέξεις: ἀγαθός - κακός, ἀγαθός - ἠλιθίος, ἀγαθός - ἠλιθίος
 λέξεις: ἀγαθός - κακός, ἀγαθός - ἠλιθίος, ἀγαθός - ἠλιθίος
 Ἐξήγησις 132 - Ἐξήγησις 132 - Ἐξήγησις 132
 λέξεις: ἀγαθός - κακός, ἀγαθός - ἠλιθίος, ἀγαθός - ἠλιθίος
 λέξεις: ἀγαθός - κακός, ἀγαθός - ἠλιθίος, ἀγαθός - ἠλιθίος

ἀντιθέτως

1) Ποιὶ λέξεις ἀντιθέτως λέγονται; 2) Ποιὶ λέξεις ἀντιθέτως λέγονται; 3) Ποιὶ λέξεις ἀντιθέτως λέγονται;

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ Α'

ΦΩΝΗΤΙΚΟ

	Σελ.
Προτάσεις, λέξεις, φθόγγοι, γράμματα.....	5
Διαίρεση τών γραμμάτων.....	8
Δίψηφα φωνήεντα, δίφθογγοι, δίψηφα σύμφωνα.....	11
Συλλαβές, συλλαβισμός.....	15
Τόνοι και πνεύματα.....	19
Όρθογραφικά σημάδια (σημεία τής στίξης).....	24
Λέξεις κλιτές και άκλιτες. Θέμα, κατάληξη, χαρακτήρας.....	26

ΜΕΡΟΣ Β'

ΤΥΠΙΚΟ

Ουσιαστικά. Είδη ουσιαστικών.....	28
Γένη, αριθμοί και πτώσεις ουσιαστικών.....	31
Τά άρθρα. Έκλιση τών άρθρων.....	33
Έκλιση τών ουσιαστικών.....	37
Κανόνες τονισμού τών ουσιαστικών.....	39
Έκλιση τών άρσενικών.....	41
Α. Ίσοσύλλαβα.....	41
Β. Άνισοσύλλαβα.....	45
Έκλιση τών θηλυκών.....	47
Κλίση τών θηλυκών.....	48
Α. Ίσοσύλλαβα.....	48
Β. Άνισοσύλλαβα.....	50
Γενικές παρατηρήσεις στα θηλυκά.....	51
Έκλιση τών θηλυκών.....	52
Κλίση τών ούδετέρων.....	53

A. Ίσοσύλλαβα.....	53
B. Άνισοσύλλαβα.....	56
Ήρθογραφία τών ουδέτερών.....	57
Ήπιθέτα. Γένη τών Ήπιθέτων.....	58
Ή κλίση τών έπιθέτων.....	60
Ήρθογραφία τών έπιθέτων.....	64
Τά παραθετικά τών έπιθέτων.....	66
Άριθμητικά έπιθέτα.....	70
Άντωνυμίες.....	74
Ρήματα. Φωνές, άριθμοί, πρόσωπα, έγκλίσεις.....	80
Οί χρόνοι του ρήματος.....	85
Σχηματισμός τών χρόνων του ρήματος.....	89
Κλίση τών βοηθητικών ρημάτων.....	93
Ρήματα τής πρώτης συζυγίας.....	94
1. Ήνεργητική φωνή.....	94
Ή παρατηρήσεις στην ένεργητική φωνή.....	95
2. Παθητική φωνή.....	98
Ή παρατηρήσεις στην παθητική φωνή.....	99
Ήρθογραφία τών ρημάτων.....	104
Δεύτερη συζυγία. 1. Ήνεργητική φωνή α) τó ρημα: άγαπώ.....	106
β) Τó ρημα: λαλώ.....	107
2. Παθητική φωνή: α) τó ρημα: άγαπιέμαι.....	108
β) Τó ρημα: λυπούμαι.....	109
Κανόνες τονισμού τών ρημάτων.....	110
Άκλιτες λέξεις.....	111
Τά δέκα μέρη του λόγου.....	115

ΜΕΡΟΣ Γ΄

ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟ

Ή παραγωγή και σύνθεση τών λέξεων.....	116
Ή σημασία τών λέξεων.....	119

ΕΞΩΦΥΛΛΟΝ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ
ΔΙΟΡΘΩΤΗΣ ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΒΑΖΑΚΑΣ (ύπ' αριθ. 3889/23-5-75 άπ. Δ.Σ. ΟΕΔΒ)

ΕΚΔΟΣΙΣ Β', 1976 (IV) — ΑΝΤΙΤ. 459.000 — ΣΥΜΒΑΣΙΣ : 2651/30-3-76
ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ - ΒΙΒΛΙΟΔ.: «ΑΤΛΑΝΤΙΣ - Μ. ΠΕΧΑΙΒΑΝΙΔΗΣ & ΣΙΑ» Α.Ε.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ - ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ (ΙΤΥΕ Δ.Ι.Κ.Ε.Τ.Β.Ε.)